

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Katedra občanského práva

Téma rigorózní práce:

Vypořádání společného jmění manželů

1. Úvod

Manželství, jakožto jedna z forem společenského soužití lidí, nepochybně patří mezi nejvýznamnější instituce v rámci každé právní společnosti. I přes skutečnost, že uzavření manželství je zásadně projevem svobodné vůle muže a ženy směřující k uzavření této formy společného soužití, jsou právní vztahy vzniklé za trvání tohoto společenství podrobené řadě zákonných regulativů. Tento krok je důsledkem nepochybné významnosti a důležitosti tohoto institutu ve společnosti, posílení majetkové jednoty manželů, ale i nutnosti právní ochrany manželů. Speciální zákonná úprava se týká nejenom majetkových a závazkových vztahů vzniklých mezi manžely, nýbrž má dopad rovněž na postavení manželů ve vztahu k třetím osobám. Touto úpravou tak dochází k posílení prvků rovnoprávnosti, vzájemné pomoci či ekonomické solidarity mezi manžely, čímž je potažmo zdůrazněna i vzájemná rovnost jejich práv.

Právní úprava majetkových vztahů mezi manžely modifikuje obecnou úpravu vlastnického a závazkového práva. V rámci vlastnického práva je to zejména vytvořením zvláštního typu spoluvlastnictví, společného jmění manželů, ke společnému majetku. V oblasti závazkového práva, především v části závazků oběma manželům společným, vystupuje do popředí jejich solidární odpovědnost k úhradě těchto závazků.

Ústředním tématem této práce je otázka vypořádání základního kamene stávající právní úpravy manželského práva, a to institutu společného jmění manželů. Důvod ke zvolení tohoto tématu spatřuji především v tom, že tento relativně mladý instrument právní úpravy v sobě zahrnuje značně rozsáhlou a obtížnou oblast vztahů, a to jak mezi manžely, tak ve vztahu manželů k třetím stranám. Právě jeho složitost a relativně krátké právní zakotvení v právním řádu přináší každodenně nové problémy, které je zapotřebí řešit v souladu s právní úpravou, jež se neustále vyvíjí. Svůj vliv na výběr tématu měla rovněž skutečnost, že se jedná o téma ryze aktuální a dotýká se lidí každodenně.

Cílem této práce je objasnit základní teoretické východiska právní úpravy majetkových vztahů mezi manžely, a to za užití komparatistiky úpravy stávající s úpravou historickou, poukázat na specifika s tímto institutem spojených, jakož i nastínit možnosti úprav, revizí či doplnění stávajících ustanovení do budoucna. Základním pramenem, kromě autorských děl právních expertů, na který se ve své práci odvolávám je nespočetná judikturní činností soudů, jež napomáhá, nejenom mne, objasnit řadu sporných oblastí a současně umožňuje vyplňovat případné mezery v právu.

K dosažení tohoto cíle jsem zvolil následující strukturu, kde kromě úvodu a závěru obsahuje práce 10 kapitol, dále členěných na podkapitoly, a to počínaje historickým exkurzem úpravy majetkových vztahů mezi manžely od roku 1811 do současnosti, pokračujíc obecnou charakteristikou společného jmění manželů, včetně vymezení jeho předmětu z hlediska pozitivního a negativního vymezení, či specifikaci zdrojů nabývání do tohoto majetkového společenství manželů. Rovněž jsem neopomněl na úpravu režimu závazků vzniklých za trvání manželství, a to jak jednomu z manželů, tak závazkům vzniklých manželům společně. Dále se v práci zabývám možnostmi úpravy zákonem stanoveného rozsahu společného jmění na základě modifikačních smluv, jejich forem, údržbou a správou společného jmění manželů, a to i v rovině podnikání jednoho z manželů, jako i vymezením důvodu zániku společného jmění manželů. Jádrem práce je věnováno způsobům vypořádání a nastínění výčtů jednotlivých předmětů vypořádání společného jmění, či už v souvislosti s podnikáním alespoň jednoho z manželů nebo bez ohledu na podnikání. Závěr práce patří nahlédnutí do zahraničních právních úprav, novému zákonu o insolvenční a rovněž otázce společného bydlení, včetně majetkového vypořádání bývalých manželů při skončení společného nájmu.

V rámci každé kapitoly z důvodu přehlednosti a ucelenosti projednávané problematiky je z mé strany nejdříve konstatována dřívější právní úprava, která je následně srovnávána se stávající platnou právní úpravou. Závěr jednotlivých kapitol, či podkapitol, se zabývá posouzením projednávané problematiky s připravovanou novelou Občanského zákoníku.

2. Historický exkurs základných vývojových fází právní úpravy majetkových vztahů mezi manžely

Dříve než přikročím k podrobnějšímu rozboru platné právní úpravy majetkových vztahů mezi manžely, zejména k rozboru ústřední problematiky této práce, považuji za vhodné nastínit alespoň stručný historický vývoj právní úpravy majetkového společenství manželů na území Československé, potažmo České republiky. Současně si dovoluji ve zkratce načrtnout základní atributy institutu společného jmění manželů, včetně jeho modifikačních forem.

2.1 Všeobecný občanský zákoník rakouský

K celkové a zároveň první kodifikaci občanského práva na území soudobé České republiky došlo na počátku 19. století v podobě obecného zákoníku občanského, tzv. ABGB (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch) z roku 1811, který platil na tomto území až do roku 1950. Rakouský obecný zákoník občanský komplexně definoval v části, týkající se úpravy soukromého vlastnictví, osobní i majetkové právo manželské. Úprava tohoto práva byla založená na principu odděleného majetku manželů, jakožto režimu zákonného. I přes tuto skutečnost umožňoval občanský zákoník manželům sjednat smlouvou, ve formě notářského zápisu, režim majetkového společenství, označovaný jako majetkové společenství statků. Manželé měli úplnou volnost při určení, co do tohoto majetkového společenství zahrnou, zda se bude jednat pouze o majetek nabytý během manželství, či do majetkového společenství budou zahrnuty rovněž věci získané jedním nebo oběma manžely již před uzavřením manželství. Volnost manželů byla zjevná rovněž v jejich rozhodování, které věci, či už druhově anebo individuálně určené, z tohoto majetkového společenství vyloučí.

Východiskem manželského majetkového práva byly, jak bude níže vyloženo, svatební smlouvy. Pokud ji manželé neuzavřeli, platilo, že uzavřením manželství se na jejich majetkových poměrech nic nemění, každý z manželů má i nadále to, co měl dříve, a sám také i nadále nabýval do svého vlastnictví. Nicméně, v pochybnostech se mělo za to, že to, co bylo za trvání manželství nabyto, nabyt manžel. Tato skutečnost pouze odrážela vnímání manželství v době platnosti tohoto kodexu jakožto svazku, ve kterém si muž a žena nebyli rovni, což bylo důsledkem přetrvávajícího vlivu tradic práva kanonického. Žena byla podřízená moci muže, jakožto hlavy rodiny. Podřízenost ženy na muži se v majetkovém vztahu mezi manžely projevovala rovněž v právní domněnce, o které již bylo pojednáno.

Majetkové poměry mezi manžely upravovaly tzv. svatební smlouvy, jako smlouvy o jmění, sjednávána vzhledem na svazek manželský.¹ Jednalo se o smlouvu vzájemně zavazující, kdy jedna strana se zavazuje poskytnout určitý majetek a druhá strana se zavazuje použít tohoto majetku k manželským účelům tak, jak je ve smlouvě stanoveno. Z výše uvedeného tak plyne, že takou to smlouvou nebylo možné upravovat poměry osobního charakteru. Svatební smlouva upravovala majetkové společenství jako důsledek osobního společenství manželů a tím se lišila od smlouvy manželské, kterou se zakládal manželský svazek, a současně tvořila předpoklad pro majetkové společenství manželů.

Svatební smlouva mohla upravovat majetkoprávní poměr manželů jak po dobu trvání manželského společenství, tak majetkoprávních důsledků zrušeného společenství smrtí nebo soudním rozhodnutím. Zároveň tyto smlouvy umožňovaly stanovení rozsahu, v jaké míře má být dotčen individuální majetek manželů manželským společenstvím. Jejich význam spočíval především v tom, že mohli založit majetkové společenství statků.²

Pokud se jedná o otázku vymáhání neuspokojených pohledávek za manžely ze strany třetích osob, platila premise, že šlo-li o dluhy ze společenství statků, odpovídali manželé rukou společnou a nerozdílnou³.

2.2. Právo slovenské

Na Slovensku existovalo zvláštní majetkové společenství manželů ve formě tzv. koakvizice, což představovala ustanovení uherského majetkového práva manželského. Její význam spočíval v tom, že spolunabytý majetek byl majetek nabytý během skutečného spoluzití manželů a jeho výše se zjišťovala tak, že se od konečného majetku, který existoval při skončení manželského spoluzití, odečítala hodnota počátečních majetků manžela a manželky, stejně jako hodnota majetku nabytého

---

¹ Králíčková Z: Předmanželská smlouva de lege lata a rekodifikace českého rodinného práva, Právní rozhledy 2003, roč. 11, č. 6, s. 264

² Společenství statků se muselo sjednat ve formě notářského zápisu a mohlo se vztahovat jen na dobu trvání manželství. Zpravidla se jednalo o společenství pro případ smrti, které dávalo manželovi právo na polovinu toho, co zbylo ještě po smrti druhého manžela ze statků daných navzájem do společenství. Za dluhy ze společenství statků odpovídali manželé solidárně, tj. rukou společnou a nerozdílnou.

Zvláštní ustanovení se týkalo nemovitého majetku. Jestliže někdo z manželů měl nemovitý majetek a do pozemkových knih se zapsalo společenství statků druhého manžela, vzniklo tím věcné právo na polovinu podstaty a druhý manžel jako vlastník nemohl pořídit závět o této polovině.

³ Holub, M., Pokorný, M., Bičovský J.: Společné jmění manželů, 1. vydání, Praha: Linde, 2000, s. 20

jedním z nich za trvání manželství ze zvláštního důvodu zejména děděním nebo nabytím daru.⁴

Specifikem tohoto společenství byla obzvláště skutečnost, že po dobu trvání manželství nebylo možné žádat o jeho zrušení a rovněž nebylo možné spoluvlastnický podíl převést na jiného nebo ho zabavit. Jednalo se o totiž právo ideální, realizované jen tehdy, když došlo k rozdělení koakvizice. Během manželského svazku spravoval jednotlivé kusy majetku ten manžel, z jehož samostatného majetku pocházely. V tomto právu byl omezen jen potud, že pro případ smrti mohl nakládat jen polovinou koakvizice, která podléhala jeho správě.

Toto právo bylo uplatňováno zejména mezi manžely nešlechtického původu, neboť vzhledem ke způsobu života měla manželka stejné zásluhy na rozmnožování majetku jako manžel, a proto si museli z nabytého majetku dělit stejným dílem. U šlechticů nedocházelo k užití tohoto koakvizičního práva, neboť manžel si mohl nárokovat veškerý majetek za trvání manželství pro sebe. Proto veškeré záležitosti týkající se správy, užívání nebo dispozice s koakvizicí náležely manželovi. Manželka měla nárok na svůj podíl z tohoto majetku až po skončení manželského spolužití.

2.3. Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném

Touto zákonnou normou bylo vyňato majetkové právo manželské z občanského práva, obsaženého v dosud platném obecném zákoníku občanském z roku 1811, s výjimkou práva dědického. Účelem tohoto kroku bylo mimo jiné dosáhnout odstranění majetkové nerovnoprávnosti ženy i jejího omezení při správě společného majetku.⁵

Majetkové vztahy mezi manžely upravil zákon samostatně, a to v podobě institutu zákonného majetkového společenství, který lze považovat za předchůdce bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Do zákonného majetkového společenství manželů náležel majetek, který za trvání manželství nabyt kterýkoli z manželů. Výjimku tvořil majetek nabytý děděním či darem a dále majetek sloužící osobním potřebám jednoho z manželů nebo výkonu jeho povolání. Je příhodné poznamenat, že zákon vycházel ze zásady, že na získaném majetku mají zásluhu oba manželé, a to i v případě, že výdělečně činný je pouze jeden z nich, neboť výdělečná činnost tohoto manžela může být uskutečňována i za pomoci druhého manžela, který na sebe převzal péči o domácnost a děti, a který tímto způsobem výkon výdělečné činnosti tomuto manželovi umožňuje. Rozsah majetkového společenství tak vyplýval přímo ze zákona.

⁴ Blažke, J: Majetkové právo manželské, Sborník studií z občanského práva, Praha: Orbis, 1953, s. 223 a násl.

⁵ Holub, M., Pokorný, M., Bičovský, J.: Společné jmění manželů, LIDNE PRAHA, a.s., Praha 2000, s. 24 a násl.

Zákonná úprava zahrnovala majetek, který byl nabytý za trvání manželství v době účinnosti zákona, tj. od 1. ledna 1950, a to i když manželství bylo uzavřeno před tímto datem. Zákon však nedopadal na případy, kdy majetkové poměry mezi manžely byly upraveny platnou smlouvou. Nicméně, majetek nabytý před účinností tohoto zákona do majetkového společenství zahrnován nebyl.

Jmění náležející do zákonného majetkového společenství manželů mohli spravovat každý z manželů samostatně, pokud se jednalo o správu obvyklou. V případě, že se jednalo o věc přesahující rámec obvyklé správy, potřeboval manžel souhlas druhého manžela. Zákon přímo umožňoval manželům změnit výkon správy jejich zákonného majetkového společenství i jeho zákonem stanovený rozsah dohodou, která musela být uzavřena v kvalifikované formě, tj. ve formě notářského zápisu. Tyto dohody však mohly působit pouze do budoucna.⁶ V této souvislosti je nutné zdůraznit, že zákon dbal na ochranu zájmu třetích osob, která byla zajištěná ustanovením, dle něhož platilo, že manželé se mohli na takovou úmluvu vůči jiné osobě odvolat pouze tehdy, byla-li jí tato úmluva známá.

Zákonné majetkové společenství manželů mohlo být zrušeno za trvání manželství pouze soudním rozhodnutím, ovšem až po splnění dvou podmínek, a to na žádost jednoho z manželů a současně na základě vážného důvodu. S jinými způsoby zániku majetkového společenství za trvání manželství počítala přímo zákonná úprava, a to zejména pokud byl jeden z manželů zbaven zcela nebo zčásti svéprávnosti nebo došlo-li k propadnutí jmění některého z manželů. Zaniklo-li zákonné majetkové společenství manželů, platilo o něm obdobně ustanovení o spoluvlastnictví, přičemž podíly manželů byly stejné.

2.4. Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník

Účinností tohoto zákona byly opětovně zařazeny do Občanského zákoníku majetkové vztahy mezi manžely, které byly do té doby upraveny v zákoně o právu rodinném. Občanský zákoník zavedl do právního řádu institut tzv. bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Aplikováním tohoto institutu došlo k vyloučení svobodné vůle manželů uspořádat své majetkové vztahy a disponovat s majetkem nabytým za trvání manželství. Jeho kogentní a rigidní forma byla charakteristickým prvkem této právní úpravy. Na rozdíl od předchozích právních úprav, zákon neposkytoval manželům možnost odchýlit se od zákonného režimu a neumožňoval jim tak svobodně upravovat

---

⁶ Fleischer, J.: Dohody manželů podle § 143 a odst. 1 občanského zákoníku, Ad notam 1/1995, s. 4

vzájemné majetkové vztahy mezi sebou. Z tohoto důvodu se čím dál více projevovaly snahy o jeho zmírnění, a to cestou jednotlivých novelizací tohoto zákona.

První novelizací Občanského zákoníku, o které se zmíním, byla provedená **zákonem č. 131/1982 Sb.**, kterou bylo do Občanského zákoníku doplněno ustanovení obsahující domněnku o provedeném vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Užití domněnky nastalo, neprovedli-li sami manželé vypořádání majetku do tří let od jeho zániku.

Ovšem k podstatným změnám v Občanském zákoníku došlo teprve novelou provedenou **zákonem č. 509/1991 Sb.**, a to tzv. velkou novelou občanského zákoníku. Touto novelou došlo k výraznému posílení principu smluvní autonomie v rámci právní úpravy bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Do institutu bezpodílového spoluvlastnictví manželů, který měl vyjadřovat zejména majetkovou rovnost obou manželů, vnesla tato novela významné změny, a to především vymezením toho, co do tohoto společenství nepatří. Ve znění zákona před uvedenou novelou bylo v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů vše, co může být předmětem vlastnictví, a co bylo nabyto některým z manželů za trvání manželství, s výjimkou věci získaných dědictvím nebo darem, jakož i věci, které podle své povahy slouží osobní potřebě nebo výkonu povolání jen jednoho z manželů. Okruh věcí, které do bezpodílového spoluvlastnictví manželů nenáleží, byl touto novelou rozšířen o věci vydané v rámci předpisů o restituci majetku jednoho z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství, anebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka⁷.

Další zásadní změnou bylo zakomponování možnosti změnit dohodou manželů zákonem stanovený rozsah bezpodílového společenství manželů ve smyslu jeho rozšíření nebo zúžení. Je na místě upozornit na skutečnost, že taková to dohoda nesměla směřovat proti dobrým mravům, či poškozovat věřitele. Zároveň se dohoda nemohla vztahovat na věci, které již v bezpodílovém spoluvlastnictví jsou, tudíž rozšíření nebo zúžení rozsahu v té době platného majetkového společenství bylo účinné pouze do budoucnosti, tj. od doby uzavření dohody.⁸ Zákon, kromě toho, nově

---

⁷ podle zákona bylo v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů vše, co mohlo být předmětem osobního vlastnictví a co bylo nabyto některým z manželů za trvání manželství, s výjimkou věcí získaných dědictvím nebo darem. Dále byly z bezpodílového spoluvlastnictví vyloučeny věci, které svou povahou a užíváním sloužily osobní potřebě nebo výkonu povolání jednoho z nich. Pohledávky a dluhy do bezpodílového spoluvlastnictví nepatřily. Pokud vznikly za trvání manželství a v souvislosti s bezpodílovým spoluvlastnictvím, bylo třeba je vypořádat analogicky dle ustanovení § 149 a 150 Občanského zákoníku v té době platného.

⁸ rozhodnutí Krajského soudu v Brně, spis.zn. 35 Ca 52/94: "Dohoda, uzavřená podle § 143a Občanského zákoníku o zúžení bezpodílového spoluvlastnictví manželů, byť by se i týkala konkrétních nemovitostí, může mít právní význam jen pro nemovitosti nabývané v budoucnu. Nemůže však modifikovat právní vztahy vzniklé před uzavřením

připustil uzavření dohody o správě společného majetku. Tato změna byla provedená začleněním zcela nového ustanovení § 143 a do Občanského zákoníku, jehož důsledkem bylo odstranění kogentnosti dřívější právní úpravy.

A konečně, novela umožnila manželům dohodnout se, že vyhradí vznik bezpodílového spoluvlastnictví ke dni zániku manželství. Za takové situace bezpodílové spoluvlastnictví manželů nevznikne a majetková sféra manželů za trvání manželství zůstane oddělená. V případě společného nabývání majetku, nabývají manželé do spoluvlastnictví podílového. Tuto dohodu mohli manželé uzavřít kdykoliv po uzavření manželství, ovšem s tím, že pokud již za trvání manželství nabyli cokoliv, co patří do bezpodílového spoluvlastnictví manželů, pak těchto věcí se dohoda již týkat nemůže a ohledně nich platí zákonný režim bezpodílového spoluvlastnictví manželů⁹. V takovém případě se nemůže např. věřitel domáhat uspokojení své pohledávky ze společného majetku manželů, neboť tento ani neexistuje.

Vzhledem k výše uvedenému lze tak učinit jednoznačný závěr, že touto novelizací došlo k vytvoření předpokladů pro rozvoj určité smluvní volnosti, posílení ochrany práv třetích osob či k pozitivnímu vlivu na rozvoj podnikatelské činnosti.

Další novela Občanského zákoníku, provedená **zákonem č. 264/1992 Sb.**, měla dopad na bližší specifikaci právní úpravy vypořádání bezpodílového společenství manželů. Ustanovení tohoto zákoníku byly rozšířeny o ustanovení § 149a, který kogentním způsobem upravoval formu některých dohod mezi manžely, týkající se nemovitostí.

Občanský zákoník významně dosáhl změn a doplnění **zákonem č. 91/1998 Sb.**, který provedl rozsáhlou novelizaci zákona č. 94/1963, zákona o rodině, jakož i dalších právních předpisů. Tzv. velká novela zákona o rodině provedená výše uvedeným zákonem, s účinností od 1. srpna 1998, podstatně zasáhla i do manželského majetkového práva, včetně jeho základního institutu. Novela dosáhla komplexní zrušení souboru norem upravujících bezpodílové společenství manželů a jejich nahrazení širším institutem společného jmění manželů. Zákon č. 91/1998 Sb., obsahoval ve svých ustanoveních „návod“ řešení přeměny starého institutu za nový, a to tzv. transformačním ustanovením. Dle dikce tohoto ustanovení se věci, které ke dni účinnosti nové právní úpravy tvořily bezpodílové společenství manželů, se ex lege stávají součástí společného jmění manželů, tzn., pokud bezpodílové spoluvlastnictví manželů bylo již dříve zrušeno, nabytím účinností zákona č. 91/1998 Sb., nevzniklo

---

dohody podle kogentního právního předpisu a návrh na vklad změny vlastnického práva bezpodílových spoluvlastníků podle takové dohody proto katastrální úřad zamítne.“

⁹ Salačová, M: Podnikání a zákonné majetkové společenství manželů, Právo a podnikání, ročník 1996, č. 5, s. 19

k tomuto datu společné jmění manželů. Rovněž pohledávky a dluhy, které vznikly před touto novelizací se, za podmínky, že jsou podle novelizace považovány za součást společného jmění, stávají součástí společného jmění manželů.

Změna institutů však nezasáhla pouze oblast terminologickou, nýbrž se jedná o závažnou změnu obsahovou. Společné jmění manželů a bezpodílové spoluvlastnictví manželů jsou dva rozdílné instituty, a to pojmenováním, předmětem, rozsahem, obsahem i zánikem¹⁰. Důvodem, pro který došlo k nahrazení bezpodílového spoluvlastnictví manželů novým institutem společného jmění manželů, byla snaha zákonodárce odstranit dosavadní nedostatky právní úpravy, popřípadě její mezery.

Závěrem této statě lze shrnout, že provedená novelizace přispěla k větší dispozitivnosti právní úpravy a širší autonomii smluvních stran, což ve svém důsledku vedlo k uvolnění téměř výlučně kogentní povahy právní úpravy bezpodílového společenství manželů.

---

¹⁰ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 30 Cdo 1803/2000

3. Obecná charakteristika společného jmění manželů

Podmínkou vzniku společného jmění manželů, jakožto jedné z forem majetkového uspořádání mezi manžely, je uzavření trvalého společenství muže a ženy založeného zákonem stanoveným způsobem, tj. uzavření manželství. Na druhou stranu považují za potřebné zmínit, že manželství může ovšem vzniknout bez toho, aby vzniklo společné jmění manželů. Taková situace nastane například dohodou manželů o vyhrazení vzniku společného jmění až ke dni zániku manželství či na základě využití modifikačních forem společného jmění, kdy majetkové společenství manželů zahrnuje pouze věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti a věci nabývané za trvání manželství ze strany manželů spadají do jejich výlučného vlastnictví, nebo v případě společného nabývání do spoluvlastnictví podílového. Tyto nastíněné modifikace úpravy majetkového společenství pouze odrážejí skutečnost, na kterou jsem poukázal již na začátku této kapitoly, kdy společné jmění manželů tvoří za trvání jejich společného soužití pouze jednu z forem majetkového společenství, a to vedle výlučného majetku každého z manželů a majetku v podílovém spoluvlastnictví obou manželů.

Právní úprava majetkových poměrů mezi manžely, obecně nazývána manželské majetkové právo, bývá tradičně obsažena v zemích kontinentální Evropy v civilních kodexech. Tento přístup je rovněž zachován v České republice, ve které je manželské majetkové právo upraveno v občanském zákoníku, tj. v zákoně č. 40/1940 Sb. Formální zvláštností českého právního řádu ve srovnání s jinými západoevropskými právními řády je skutečnost, že se nejedná o úpravu uspořádanou komplexně. Kromě již vzpomínané zákonné normy obsahuje úpravu manželského práva taktéž zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, jež zahrnuje ustanovení upravující vyživovací poměry mezi manžely a manžely rozvedenými. Komplexní uspořádání ustanovení týkajících se manželského práva nelze najít ani v rámci Občanského zákoníku, neboť majetková práva a povinnosti manželů najdeme mezi věcnými právy, z práv týkajících se bydlení manželů je upraveno pouze společné nájemní právo, a to v části Občanského zákoníku věnované závazkům nebo právní nároky pozůstalého manžela jako dědice jsou zmiňovány vedle dědických nároků ostatních osob.

Právní úprava společného jmění manželů modifikuje v řadě směrů zejména obecnou úpravu vlastnického a závazkového práva. V oblasti vlastnického práva to činí zejména tím, že vytváří pluralitu subjektů vlastnického práva konkretizovanou do podoby podvojného spoluvlastnictví manželů. Každý manžel je vlastníkem celé věci, a proto má právo tuto věc držet, užívat a nakládat s ní, je však přitom omezen stejným právem druhého manžela. Závazkové vztahy manželů, jsou-li předmětem společného

jmění manželů, mají povahu závazků solidárních¹¹. Institut společného jmění manželů, jakožto základní a nejdůležitější institut manželského majetkového práva, lze charakterizovat jako zvláštní druh majetkového společenství, které může vzniknout nebo existovat pouze tehdy, jsou-li tu dvě osoby, které jsou spolu navzájem spojené manželstvím¹². Tím je specifikováno i osobní vymezení subjektů společného jmění. Mohou být jimi pouze manželé po dobu trvání manželství, a to bez ohledu na to, zda spolu i fakticky žijí, tj. zda-li vedou společnou domácnost nebo nikoliv. Z tohoto vymezení pak plyne, že subjekty společného jmění nemohou být manželé rozvedení, nebo osoby, které žijí pouze v obdobném svazku, tj. druhové a družky nebo osoby žijící v registrovaném partnerství. Pro úplné vymezení tohoto specifického typu spoluvlastnictví je vhodné rovněž zmínit, že společné jmění manželů není vázáno na společné bydlení, nebo jak již bylo zmíněno na vedení společné domácnosti¹³.

3.1. Předmět společného jmění manželů dle platné právní úpravy

Česká právní úprava se při stanovení resp. vymezení předmětu společného jmění manželů vydala cestou pozitivního a negativního vymezení majetku tvořícího společné jmění. Zákonný rozsah společného jmění manželů, specifikovaný v ustanovení § 143 Občanského zákoníku, tvoří předně aktiva, to jest majetkové hodnoty nabyté některým z manželů nebo společně oběma manžely za trvání manželství, s výjimkou majetkových hodnot získaných děděním nebo darem, majetkových hodnot nabytých jedním z manželů za majetkové hodnoty náležející dříve do výlučného vlastnictví tohoto manžela, jakož i věcí, které svojí povahou slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů a věcí vydaných v rámci předpisů o restituci majetku jednomu z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství nebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka.

Pak do společného jmění manželů náležejí pasíva, to jest závazky, které některému z manželů nebo oběma manželům společně vznikly za trvání manželství, s výjimkou závazků týkajících se majetkových hodnot, náležejících výhradně jednomu z nich, a závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého. V této souvislosti je na

---

¹¹ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. §1-459. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 847

¹² manželství se uzavírá, s odkazem na ustanovení § 3 zákona č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, svobodným a souhlasným prohlášením muže a ženy před obecním úřadem pověřeným vést matriku, jiným úřadem, který plní tuto funkci nebo před orgánem církve nebo náboženské společnosti k tomu oprávněné zvláštním předpisem. V souvislosti s připravovaným kodexem občanského zákoníku má být, s odkazem na jeho věcný záměr, napříště upraven pouze civilní sňatek. Pouze ten bude mít statusové, ale i jiné právní následky, a to jak v rovině veřejnoprávní, tak v rovině soukromoprávní.

¹³ Dvořák, J., Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře., 2. rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 53

vhodné uvést, že termín „míru přiměřenou“ majetkovým poměrům manželů není možné zobecnit, ten bude vždy otázkou konkrétního posouzení majetkových poměrů konkrétních manželů. Určitým východiskem může být názor části právních expertů, dle kterých se při posuzování otázky přiměřenosti přihlíží k současným majetkovým poměrům členů české občanské společnosti¹⁴.

Do společného jmění manželů jsou nadále zařazovány i věci, které podle své povahy slouží výkonu povolání jen jednoho z manželů, které byly v době platnosti bezpodílového spoluvlastnictví manželů z tohoto majetkového společenství vyňaty a patřily do odděleného majetku jednoho z manželů bez ohledu na jejich hodnotu a způsob nabytí. Součástí společného jmění manželů taktéž může být vše, co může být předmětem vlastnictví, a to zejména věci movité, nemovité či objekty, které nejsou považovány za věci, ale mohou být ve vlastnictví fyzických osob jako byty a nebytové prostory.

Ve srovnání s právní úpravou platnou do 31. července 1998 jsou do společného jmění manželů zařazeny rovněž závazky, které jednomu nebo oběma manželům vznikly za trvání manželství s výjimkou výše uvedené, kdy za takové to závazky odpovídají manželé solidárně, tj. společně a nerozdílně. U závazků přijatých pouze jedním z manželů bez souhlasu druhého je pro stanovení, zda takové závazky spadají do společného jmění či nikoliv, určující jejich rozsah, to znamená, zda takto přijatý závazek přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů. Pokud přijetím závazku dojde k přesahu míry přiměřenosti, pak takový to závazek do společného jmění nespadá a za jeho splnění plně odpovídá pouze ten manžel, který ho přijal. Avšak k jeho uspokojení lze kromě použití výlučného majetku „dotčeného“ manžela užít rovněž i majetek spadající do společného jmění, a to za podmínky, že ke vzniku takového závazku dojde za trvání manželství.

Mimo společné jmění manželů, resp. mimo jeho předmět je zákonem postaven majetek získaný darem, dědictvím, ve výlučném vlastnictví jednoho manžela, věci sloužící dle své povahy osobní potřebě jen jednoho z manželů, věci vydané v rámci restitučních předpisů, závazky týkající se majetku jen jednoho manžela nebo závazky, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manžela, které převzal jeden z manželů bez souhlasu druhého.

Na základě výše uvedeného lze učinit následující resumé. Občanský zákoník rozumí pod pojmem jmění souhrn penězi ocenitelných majetkových hodnot, tzv. aktiv osoby a souhrn penězi ocenitelných majetkových hodnot, která osoba dluží jinému¹⁵

---

¹⁴ Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M a kol. Občanský zákoník. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2002, s. 385

¹⁵ Dvořák, J: Majetkové společenství manželů, Praha:ASPI Publishing, 2004, s. 83

Obecně tak lze říct, že předmětem společného jmění manželů jsou věci, závazky a jiné majetkové práva. K těm náleží jak práva věcná (oprávnění z věcných břemen), tak i závazková (užívací právo k najaté věci – pohledávky z vkladových a jiných účtů, z vkladových listů)¹⁶. Tento instrument právní úpravy je založen na zásadě, že věci, které ho tvoří, patří oběma spoluvlastníkům bez určení jejich podílů, tzn., že každý ze spoluvlastníků, tedy manželů, je vlastníkem celé věci a jeho vlastnické právo je omezeno stejným vlastnickým právem druhého spoluvlastníka, manžela.

3.1.2. Předmět společného jmění manželů dle navrhované právní úpravy

Připravovaná kodifikace Občanského zákoníku obsahuje několik „zásahů“ do stávající platné úpravy. Jedna z novinek se dotýká nového vymezení předmětu společného jmění. Tak, jak uvádí důvodová zpráva k návrhu Občanského zákoníku, je předmětem společného jmění nebo součástí společného jmění to, co nabyl jeden z manželů nebo co nabyli oba manželé za trvání manželství, s výjimkou toho, co

- a) slouží osobní potřebě jednoho z manželů,
- b) nabyl darem nebo dědictvím jen jeden z manželů, ledaže dárce při darování nebo zůstavitel při pořízení pro případ smrti projevil jiný úmysl,
- c) nabyl jeden z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela a
- d) jeden z manželů nabyl jako náhradu za poškození, ztrátu, nebo zničení svého výhradního majetku.

Návrh Občanského zákoníku rovněž zahrnuje do předmětu společného jmění i zisk z toho, co náleží výhradně jednomu z manželů či podílu manžela v obchodní společnosti nebo družstvu, stane-li se manžel v době trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo družstva. Součástí společného jmění manželů se stávají také pohledávky z výhradního majetku jen jednoho z manželů, a to dnem, kdy se staly splatnými, či částky výtělu, platu, mzdy a jiné hodnoty z pracovní a jiné výtělečné činnosti, a to v okamžiku, kdy manžel, který se o jejich získání přičinil, nabyl možnosti s nimi nakládat. Z tohoto „nového“ vymezení předmětu společného jmění lze přijmout závěr, že nová úprava vypustila z vymezení projednávaného pojmu, a to z hlediska negativního vymezení, institut věcí vydaných v restitucích nebo toho, co je nabyto výhradně z majetku jednoho z manželů, a tedy netvořilo společné jmění.

---

¹⁶ Radvanová, S., Zuklínová, M. Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva. Praha: C.H.Beck, 1999, s. 46

Pokud se jedná o stanovení výčtu závazků, jež tvoří předmět společného jmění, tak připravovaný návrh jasně uvádí, že součástí společného jmění jsou dluhy převzaté za trvání manželství, ledaže

- a) se týkají majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku, nebo
- b) je převzal jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, aniž se přitom jednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny.

3.2. Zdroje společného jmění manželů

Majetkové společenství manželů se začíná naplňovat až společným životem manželů, a to především příjmem z výkonu ze závislé činnosti nebo z podnikatelské činnosti jednoho nebo obou manželů, z výnosu společného majetku (úroky)¹⁷ a z majetku nabytého za pomoci nebo prostřednictvím těchto zdrojů. Jedná se tedy zejména o mzdu a další odměny za práci, jako jsou náhrady za pracovní cesty či odměny. Současně sem náleží i odměny vyplácené na základě dohod o pracovní činnosti nebo o vykonání práce, honoráře umělců, odměny za patenty a vynálezy. Do majetkového společenství manželů připadají i přírůstky a výnosy samostatného majetku manželů.¹⁸ Současně lze jakožto zdroje majetkového společenství považovat i plnění přijatá z titulu uzavřených pojistných smluv, smluv o penzijním připojištění a dalších smluv, jejichž účelem je poskytnout v určitých životních situacích plnění, které má zmírnit určitou majetkovou ztrátu. V neposlední řadě, do zdrojů společného jmění spadají i případné výhry ze sázek, her nebo loterií, u nichž je rozhodující, zda k výhře došlo za trvání manželství a nikoliv, kdy došlo k zakoupení losu či uzavření sázky.

V právní praxi se vyskytl nejméně jeden případ, kdy posouzení, zda nabytý majetek spadá do majetkového společenství nebo již do odděleného majetku jednotlivého manžela, nemělo jednoznačné řešení. Jeden z takových případů byla pochybnost plynoucí ze sporného posouzení nároků z registrované kuponové knížky. V této

---

¹⁷ Zařazení úroků jakožto jeden ze zdrojů společného jmění manželů může představovat pro jednoho z manželů rovněž negativní důsledky. V případě, že jeden z manželů si za peníze, které našetřil v době před uzavřením manželství, koupí nemovitost a tyto peníze vybral až po uzavření manželství a tudíž k nim přibyla i sebemenší částka jako úrok, půjde již o nemovitost pořízenou ze společných prostředků. V případě zániku společného jmění pak bude mít tento manžel právo na úhradu toho, co na pořízení nemovitosti vynaložil ze svého výlučného majetku, vzhledem k nepřetržitému růstu cen nemovitostí však bude druhý manžel na jeho úkor obohacen. Dosavadně zastávaný přístup též ignoruje ustanovení § 121 Občanského zákoníku, neboť úroky jsou totiž příslušenstvím pohledávky a příslušenství náleží vždy vlastníku věci hlavní, tedy úroky by měly patřit tomu, či je jistina. Tento mylný názor je podporován i současnou judikaturou, a to rozhodnutím Nejvyššího soudu spis. zn. 22 Cdo 798/2004, dle kterého „*Do bezpodílového spoluvlastnictví manželů patří i úroky z vkladu náležející jen jednomu z manželů. Pokud byla věc koupena zčásti i za tyto úroky, je v bezpodílovém spoluvlastnictví, byť by na její pořízení byly jinak a převážně použity výlučné prostředky jen jednoho z manželů.*“

¹⁸ Na rozdíl od závazků, které, týkají – li se výlučného majetku manžela, do majetkového společenství manželů nespádají.

problematice Nejvyšší soud dovodil, že jde o osobní nárok každého z manželů, který do společného jmění nespadá, stejně jako akcie nabyté v kuponové privatizaci¹⁹.

3.2.1. Majetek tvořící společné jmění manželů

Český právní řád vymezuje předmět společného jmění manželů jen obecně, zatímco případy majetku, který předmět společného jmění netvoří, vypočítává taxativně. Aby se majetek stal předmětem společného jmění manželů, musí jít o majetek nabytý jedním nebo oběma manžely za trvání manželství a zároveň nesmí být dán důvod, a to jak smluvní, tak zákonný, který by jej ze společného jmění vylučoval. Co se pojmu „majetek“ týče, zákon nám nedává jeho jednoznačnou definici. Pro účely společného jmění manželů lze přijmout výklad, že majetkem se rozumí věci (movité a nemovité), pohledávky, jiná práva a jiné hodnoty ocenitelné penězi. Na otázku, zda do společného jmění manželů spadá rovněž věcné břemeno, resp. oprávnění z věcného břemene, nepřevládá jednoznačný závěr. Část právních odborníků se přiklání k závěru, že toto oprávnění tvoří součást společného jmění, druhá část volí opačný názor. Hlavním argumentem druhé skupiny je skutečnost, že v případě, že s vlastnickým právem k nemovitosti ve společném jmění manželů je spojeno věcné břemeno, nepřichází do úvahy v případě zániku společného jmění jeho vypořádání. To bude tak nadále svědčit tomu, kdo bude vlastníkem panující nemovitosti. Tato konstrukce platí i v případě, že nemovitost ve společném jmění manželů bude věcným břemenem zatížena. Právo odpovídající věcnému břemeni není samostatně převoditelné, přičemž převoditelnost práva bývá považována za jeden z předpokladů pro jeho zařaditelnost do společného jmění manželů. Z výše uvedeného lze tak učinit závěr, jenž nebude akceptován obecně, že věcné břemena patrně do společného jmění nevcházejí.

Předmětnou složkou předmětu společného jmění manželů tvoří peněžní příjmy manželů, a to bez ohledu na skutečnost, z jakého zdroje pocházejí²⁰. Předchozí právní úprava bezpodílového spoluvlastnictví manželů považovala za jeho předmět jen věci.

---

¹⁹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 22 Cdo 1638/2004: „Výlučným majetkem manžela jsou akcie, které nabyt podle zákona č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, tzv. kuponovou privatizací. V případě, že kuponová knížka a cena zaplacená při její registraci byly zaplacené ze společných prostředků, šlo o náklady vynaložené ze společného na oddělený majetek manžela. To znamená, že investiční kupon nabytí osobou žijící v manželství se nemohl stát majetkem obou manželů. Pak ovšem akcie, které jeden z manželů za uvedení investiční kupon získal, jsou majetkem pořízeným z jeho výlučného majetku a jsou rovněž výlučným majetkem tohoto manžela. Jde o tzv. transformaci výlučného majetku manžela. Jestliže manžel za trvání manželství nakládá protiprávně s akciemi druhého manžela, získaných z tzv. kuponové privatizace, jde o nakládání výlučným majetkem druhého manžela. Způsobí-li mu tak škodu nebo se na jeho úkor neoprávněně obohatí, nejde o vztah manželů jako bezpodílových spoluvlastníků, ale o právní vztah sice mezi manžely, ale týkající se výlučného majetku manžela. Takové jednání manžela nemůže být proto ani důvodem k tomu, aby se soud při vypořádání odchýlil od rovnosti podílů podle ustanovení § 150 občanského zákoník.“

²⁰ např.: peněžní příjmy z pracovního poměru, podnikatelské činnosti, ze sociálního zabezpečení, důchodu, autorské odměny, odměny za vynálezy, průmyslové vzory.

Právo na mzdu bylo z předmětu bezpodílového spoluvlastnictví vyloučeno s odůvodněním, že toto právo nelze považovat za věc a mzda, která ještě neexistovala jako věc, tj. ve formě hotových peněz, nebyla součástí bezpodílového spoluvlastnictví manželů²¹. Platná právní úprava se od předcházející liší mimo jiné tím, že zahrnuje do svého předmětu i majetkové pohledávky. Nicméně, je nutné zdůraznit se zřetelem k pojetí mzdy jakožto osobního nároku zaměstnance, že ani za účinnosti nové platné úpravy netvoří právo na mzdu předmět společného jmění manželů. Do společného jmění patří proto až mzda vyplacená či poukázána na účet zaměstnance.

3.2.2 Smluvní nabývání a nabývání do společného jmění manželů na základě rozhodnutí státního orgánu

K nabývání do vlastnictví dochází, s odkazem na zákonnou dikci ustanovení § 132 Občanského zákoníku, na základě smlouvy kupní, darovací nebo jiné, děděním, rozhodnutím státního orgánu či jiných skutečností stanovených zákonem. Z tohoto výčtu jednotlivých způsobů nabývání je pro nabývání věcí do společného jmění manželů ze zákona vyloučen způsob bezúplatného nabývání, tj. nabývání děděním a darováním, bez ohledu na vůli dárce či zůstavitele. Převládajícím způsobem nabývání je tak nabývání smluvní, zejména na základě smlouvy kupní. Při smluvním nabytí vlastnického práva do společného jmění manželů musí jít o majetek nabytý na základě právního úkonu. Z tohoto vymezení tak jednoznačně plyne, že do tohoto majetkového společenství nespadá majetek, který byl získán protiprávně jako např.: krádeží nebo podvodným jednáním. Rozhodující skutečností pro zařazení věci do společného jmění manželů je okamžik nabytí vlastnictví k věci, nikoliv okamžik uzavření platné smlouvy²², neboť o majetek spadající do společného jmění jde pouze v tom případě, kdy je majetek nabytý za trvání manželství. Z tohoto důvodu je tak patrné, že v případě, že jeden z manželů nabyt věc před uzavřením manželství a poté za trvání manželství ze zákonných nebo smluvených důvodů od smlouvy odstoupil, zůstává nadále ve výlučném vlastnictví manžela.

U movitých věcí dochází k nabytí vlastnictví převzetím věcí neboli tradicí, k nabytí vlastnického práva k nemovitosti na základě smlouvy se vyžaduje vklad do katastru nemovitostí, jde-li o nemovitost, která je předmětem evidence v katastru nemovitostí. Jde-li o převod vlastnictví ke stavbě, která není předmětem evidence nemovitostí, nabývá se vlastnictví okamžikem účinnosti smlouvy. Aby se nemovitá věc nabývala na základě smlouvy stala součástí společného jmění manželů, je rozhodující

²¹ R 63/95: „Právo na vyplacení mzdy není věcí a nemůže tedy tvořit část bezpodílového spoluvlastnictví manželů.“

²² Dvořák, J., Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 2. rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 75

u nabývání vlastnického práva k nemovitostem den, k němuž se vážou právní účinky vkladu. V případě, že právní účinky vkladu nastanou ke dni po uzavření manželství, stává se nabytá věc součástí společného jmění manželů. Byl-li však návrh na vklad vlastnického práva podán jedním manželem, ovšem ještě před uzavřením manželství, pak vlastnické právo k nabyté nemovitosti získává pouze tento manžel. V případě, že účastníkem kupní smlouvy o převodu nemovitosti je jen jeden manžel, bude do katastru nemovitosti zapsán jako vlastník on sám. Druhý manžel, i když nefiguroval jako jedna ze smluvních stran této smlouvy, se stal spoluvlastníkem nabyté nemovitosti. To ovšem platí za podmínky, že mezi manžely nebyl zúžen rozsah společného jmění smlouvou nebo rozhodnutím soudu nebo nebyly k nabytí nemovitosti použity výlučně jen prostředky prvního manžela.

Splnění závazku zaplatit kupní cenu za trvání manželství ze společných prostředků manželů nezakládá vlastnické právo druhého manžela k věci nabyté před uzavřením manželství. K těmto vynaloženým společným prostředkům ve prospěch výlučného majetku druhého manžela lze přihlídnout při zániku manželství a jeho následném vypořádání. Lze tedy říci, že závazek spočívající v povinnosti zaplatit kupní cenu do společného jmění manželů nevchází, protože vznikl ještě před uzavřením manželství. Ani další nastíněný případ nezakládá společné nabytí vlastnictví do společného jmění manželů k nemovitosti, a to např.: pokud smlouva o převodu nemovitosti byla uzavřena v průběhu prvního manželství a ve stejné době byl podán návrh na vklad vlastnického práva, pak ani zaplacení kupní ceny ze společných prostředků za trvání druhého manželství neznamena, že dochází ke společnému nabytí.

V obdobném duchu lze pokračovat taktéž v případech relativní či absolutní neplatnosti smluv. Bude-li kupní smlouva uzavřená před vznikem manželství relativně neplatná, pak zhojení této vady za trvání manželství neznamena, že zakoupená věc vchází do společného jmění manželů, neboť vlastnictví přešlo již na základě relativně neplatné smlouvy. Při absolutní neplatnosti smlouvy jsou si smluvní strany povinni vrátit přijaté plnění, přičemž ani toto plnění přijaté manželem nespadá do společného jmění, a to z důvodu, že nejde o nabytí vlastnického práva.

Rozhoduje-li o nabytí vlastnictví státní orgán, tedy soud nebo správní orgán, vlastnictví se nabývá dnem určeným v rozhodnutí, a není-li den určen, dnem právní moci rozhodnutí. Tento den je rozhodující pro posouzení, zda věc tvoří předmět společného jmění manželů nebo nikoliv. Jedním z nejvíce frekventovaných konstitutivních rozhodnutí v této oblasti jsou rozhodnutí o vlastnictví stavby zřízené neoprávněně na cizím pozemku či rozhodnutí o přiklepu. Pokud soud přikáže stavbu

za náhradu do vlastnictví vlastníku pozemku a pokud je vlastníkem pozemku jeden z manželů, nabývá vlastnictví on, pokud je však pozemek v podílovém spoluvlastnictví manželů, nabývají stavbu podle svých podílů do podílového spoluvlastnictví a nakonec pokud je pozemek ve společném jmění manželů, nabývají manželé i stavbu do tohoto majetkového společenství²³.

3.2.3. Ostatní způsoby nabývání do společného jmění manželů

V případě, že manželé byly oprávněnými držiteli věci po celou dobu vydržovací doby, nabývají vlastnické právo vydržením oba manželé a věc se tak stává součástí společného jmění. Stejný závěr lze učinit i v případě, že zákonem stanovené podmínky vydržení splňuje pouze jeden z manželů. Tyto tvrzené skutečnosti mají oporu rovněž v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu²⁴, který dodává, že nabytí věci oběma manžely do jejich bezpodílového spoluvlastnictví vydržením předpokládá dobrou víru obou, že jim oběma jako bezpodílovým spoluvlastníkům věc patří, a to po celou zákonem stanovenou dobu nepřetržitě držby. Tentýž soud rovněž konstatoval, že je vyloučeno, aby věc náležející do bezpodílového spoluvlastnictví manželů během doby od jeho zániku do jeho vypořádání vydržel pro sebe jeden z manželů²⁵.

Nová věc, zhotovená společně manžely nebo alespoň jedním z nich, připadá do společného jmění okamžikem jejího zhotovení. V případě, že se jedná o rozestavěnou stavbu, je zapotřebí posoudit, zda předmětná stavba je již samostatnou věcí. To splňuje, jestliže je vybudována minimálně do takového stadia, v němž je již nezaměnitelným způsobem individualizována, tj. nemusí být stavebně dokončena nebo kolaudována. Stavba jakožto samostatná věc vzniká v okamžiku, kdy je jednoznačně patrné dispoziční řešení prvního nadzemního podlaží. To znamená, že jestliže před uzavřením manželství účastníků byly již provedeny ty konstrukce a práce, které stavbu jako celek charakterizují²⁶, lze dovodit, že za trvání manželství byla pouze dokončována již existující věc. V takovém případě stavba do společného jmění nepatří. Na to nemá ani vliv skutečnost, že před uzavřením manželství nebylo ve stavebním řízení vydáno rozhodnutí o kolaudaci stavby. V opačné situaci, kdy rodinný dům v době uzavření manželství nebyl rozestavěn do stadia, kdy již je patrné dispoziční řešení prvního nadzemního podlaží, tj. dokončení prvního nadzemního podlaží v hrubé stavbě, a poté byl za trvání manželství dokončen, patřil by do společného jmění manželů. V praxi se mnohdy vyskytují případy, kdy na dokončení stavby jsou použity výlučné finanční

²³ Pokorný, M., Holub, M., Bičovský, J. Společné jmění manželů, 1. vyd. Praha: Linde, 2000, s. 66

²⁴ usnesení Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 22 Cdo 2152/2003

²⁵ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 22 Cdo 2896/2000

²⁶ např.: svislé i vodorovné konstrukce, konstrukce střechy či schodiště

prostředky jednoho z manželů. Podílel-li se druhý manžel peněžními prostředky nebo prací na dokončení stavby, vzniká mu vůči manželovi vlastníkoví pohledávka²⁷.

Do společného jmění manželů připadají rovněž přírůstky společného majetku manželů i přírůstky jejich výlučných majetků, a to jak přírůstky věcí nebo výnosy z peněz či cenných papírů. Věc připadne do společného jmění její separací. Co se úroků z vkladů a úroků z prodlení týče, v prvním případě je rozhodující den jejich splatnosti, ve druhém vznikne vlastnické právo okamžikem jejich převzetí.

Další oblastí, jež významně zasahuje do sféry společného jmění manželů, je problematika pojištění, resp. její dopady. Dle ustálené právní praxe patří do společného jmění manželů i plnění ze smlouvy pojistné, pokud bylo za trvání manželství ve prospěch kterékoliv manželů realizováno. Pojistka sama o sobě může představovat určitou hodnotu, neboť při zániku pojištění je pojišťovna povinna za určitých podmínek vyplatit tzv. odbytné. Je tak nezbytné zkoumat, jaký je stav pojistky v době zániku manželství, zda a jaké nároky z pojistek vyplývají, popřípadě jaké odbytné by bylo k tomuto dni pojišťovnou vyplaceno, a k těmto nárokům pak jako k jiným pohledávkám při vypořádání přihlížet. V současné době pojistná praxe respektuje, že k uzavření pojistné smlouvy je oprávněn kterýkoli z manželů. Toto stanovisko, prezentované ze strany pojišťoven, zcela odráží skutečnost, že smluvní svoboda žádného z manželů není existenci manželství omezena. Závazek vyplývající pro manžela z uzavřené pojistné smlouvy lze považovat za závazek, který bude přiměřený majetkovým poměrům manželů, a tudíž bude i součástí společného jmění manželů. Uzavřením smlouvy vzniká, dle ustanovení § 143 odst. 3 zákona č. 37/2004, o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů, solidární závazek platit pojistné oběma manželům. V případě pojištění podnikatelů nebo společností, v jehož rámci se pojišťuje i ztráta zisku či úvěrové pojištění, bude určitě zapotřebí vyžadovat manžel – podnikatel souhlas druhého manžela. Závěrem této části lze uvést, že jednotlivé platby pojistného placené za trvání manželství ze společného majetku na osobní pojištění jednoho z manželů nelze posuzovat při vypořádání jako náklady vynaložené na osobní majetek manžela. Peníze byly totiž za trvání manželství spotřebovány se souhlasem obou manželů. Jde-li o životní pojištění, jehož hlavní cíl připadá na tvorbu rezerv, je rozhodující fakt, z jakých zdrojů je pojistné placeno. Je-li placeno z výlučných prostředků jednoho z manžela, připadá i pojistné plnění do jeho výlučného vlastnictví. Jsou-li ovšem k úhradě pojistného použity společné prostředky manželů, připadá eventuální pojistné do

---

²⁷ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 22 Cdo 820/2003: „Bylo-li na pořízení stavby, která je v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů, použito stavebního materiálu z odděleného majetku jednoho z nich, je pro stanovení výše úhrady za tento materiál při vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví rozhodující jeho cena v době zabudování, nikoli cena, za kterou byl pořízen.“

společného jmění. Stejný závěr jakožto u životního pojištění platí rovněž u úrazového pojištění, kdy pojistné vyplácené po pojistné události nemá povahu náhrady škody. Je-li pojistné plnění vypláceno v případě, že pojistná událost nastala na výlučném majetku jednoho z manželů, pak toto plnění je vypláceno vlastníkově věci, a to bez zřetele k tomu, z jakých zdrojů bylo pojistné placeno. Tato skutečnost bude samozřejmě zohledněna v rámci vypořádání zaniklého společného jmění manželů.

Co se problematiky náhrady škody týče, je podstatné rozlišovat, jakou škodu má toto plnění nahradit. Jestliže se nahrazuje příjem, který by patřil do společného jmění manželů, pak musí i náhrada patřit do společného majetku manželů. To ovšem neplatí pro náhrady povahy ryze osobní, jakožto náhrada za bolestné nebo náhrada za ztížení společenského uplatnění při škodě na zdraví. Obdobný princip se uplatňuje rovněž u náhrady věcné škody, u které platí, že pokud se hradí škoda na věci ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů, patří tato náhrada pouze jemu. Zmiňované konstrukce vycházejí z premisy, že příjem je určený na náhradu škody na věci v jeho výlučném vlastnictví a proto si druhý manžel nemůže nárokovat na tuto reparaci. Dále do společného jmění manželů spadá rovněž bezdůvodné obohacení, došlo-li k němu na úkor obou manželů. A contrario, tedy vyplývá, že do společného jmění manželů nepatří bezdůvodné obohacení, obohatil-li se někdo na úkor pouze jednoho manžela.

3.3. Výlučné vlastnictví každého z manželů

Shora popsaná právní úprava odráží pouze stav aplikovaný na majetková práva vzniklá manželům společně po uzavření manželství. V době, jež předchází uzavření manželského svazku, z logiky věci vyplývá, že každý z manželů nabývá věci do svého výlučného vlastnictví. Přesto, nelze opomenout ani situace, za které i za trvání manželství, a tudíž za existence společného jmění manželů, mohou vznikat vlastnická práva pouze jednomu z manželů. Taxativní výčet těchto situací nabízí ustanovení § 143 odst. 1, písm. a) Občanského zákoníku. Jedná se o majetek získaný darem, dědictvím či majetek nabytý za majetek, který je již ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů a věci vydané jednomu z manželů na základě právních předpisů o restituci.

Nabývání do výlučného vlastnictví darováním či děděním se odůvodňuje tím, že o takovou hodnotu se druhý z manželů nezasloužil. Právní řád stojí na základech, dle kterých bezúplatně nabytý majetek do majetkového společenství zásadně nespadá. Platná právní úprava tak odpovídá předpokládané vůli dárce, podle které věci darované do majetkového společenství nejsou zařazovány. Právní řád tak nepřipouští, aby věci darované přešly do společného jmění manželů, jsou-li obdarovanými oba manželé, a to

ani v situacích, kdy vůle dárce či obdarovaných k tomu směřuje. Přes shora uvedené skutečnosti připouští darování mezi manžely, netvoří-li předmět daru součást společného jmění manželů. Darovat druhému manželovi lze proto pouze z majetku, který není manželům společný. Ohledně darů oběma manželům za trvání manželství lze za současné právní úpravy z kogentního ustanovení § 143 Občanského zákoníku dovodit, že věci nabyté za trvání manželství darem oběma manžely se nestávají předmětem jejich společného jmění, ale předmětem podílového spoluvlastnictví. Děděním naopak dochází k přechodu vlastnického práva na jednoho z manželů úmrtím zůstavitele. Nabývání tímto způsobem rovněž nezpůsobuje, že takto nabytá věc spadá do společného jmění manželů, ale je výlučným vlastnictvím dědice.

Co se týče nabývání majetku za majetek, který již je ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů, tak nejčastějším způsobem nabytí se jeví směna nebo koupě věci za finanční prostředky získané prodejem věci ve výlučném vlastnictví. V této souvislosti považují za nutné zdůraznit, že je nezbytné zaměřit pozornost na původ takto získaných prostředků, neboť způsob nakládání s nimi je určující, zda došlo k nabytí věci do společného jmění manželů nebo do výlučného vlastnictví jednoho z manželů. Tento proces „určování“ je ovlivněn ustálenou aplikací zásad, dle kterých při nabývání věci ze zdrojů pocházejících ze společného jmění manželů a z výlučného vlastnictví některého z manželů se takto nabytá věc stává součástí společného jmění manželů, aniž se zkoumá poměr prostředků použitých z obou forem majetkového uspořádání mezi manžely. Stejný závěr platí i v případě, kdy se finanční prostředky ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů smíchají s finančními prostředky patřícími do společného jmění manželů. K takému finančnímu účastenství jednoho z manželů, z jeho výlučných finančních prostředků, se při vypořádání společného jmění manželů zohledňuje v režimu tzv. vnosu z výlučných prostředků na majetek společný. Z tohoto důvodu se, dle mého soudu, zdá jako jedna z možností zachování prostředků ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů, aby peníze byly přechovávány zcela odděleně od ostatních společných finančních prostředků manželů a posléze z těchto peněz došlo ze strany „dotčeného“ z manželů k pořízení věci. Další možnost se naskýtá v případě nabytí věci ve veřejné dražbě za ním výlučně vlastněné finance. Již v současné době existují názory odborné veřejnosti, dle kterých by se současné pravidlo preferující společné jmění manželů uplatnilo pouze tehdy, kdyby vynaložená část ze společných prostředků dosáhla určité kvalifikované výše. Současně tento „proud“ nabízí i řešení, podle kterého by se poměr společných a výlučných zdrojů promítl i v právním režimu vlastnictví věci, kdy v takovém případě by věc byla dílem v podílovém spoluvlastnictví

jednoho manžela a současně, co do zbytku, by byla ve společném jmění manželů.²⁸ I přes uvedené skutečnosti je potřebné mít na paměti, že jsou-li dány předpoklady pro zařazení věci do společného jmění manželů, mohou manželé učinit věc předmětem výlučného majetku jen způsobem stanoveným zákonem, tedy zejména zúžením společného jmění. Pouhá shodná vůle nabýt věc do výlučného majetku nemůže věci ze společného jmění vyloučit.²⁹

Věci sloužící svou povahou osobní potřebě jen jednoho z manželů jsou věci, které jsou ve vlastnictví tohoto manžela z důvodu jejich charakteru, aniž by byl zkoumán způsob jejich nabytí. Avšak aby se jednalo o věci sloužící svou povahou osobní potřebě, musí naplňovat dva znaky, a to povaha věci, tzn., věc musí být spojena s osobou jednoho z manželů a skutečnost, že tato věc slouží jeho osobní potřebě³⁰. Do této skupiny lze zařadit s určitostí oděvy a obuv. Posuzování jiných věcí, například automobilu, bude záviset na posouzení konkrétního případu s ohledem na majetkové poměry rodiny. V případě, že k jejich nabývání jsou užity prostředky ze zdrojů společného jmění manželů, nelze vyloučit, že při vypořádání společného jmění bude muset tento manžel vrátit hodnotu těchto věcí do společného jmění manželů. S odkazem na dřívější právní úpravu připomínám, že do výlučného vlastnictví jednoho z manželů spadaly rovněž věci sloužící k výkonu jeho povolání, včetně podnikání.

Výlučný majetek představují taktéž práva osobností nebo majetková práva spjatá s osobou jednoho z manželů, jako například náhrada za bolestné a za ztížení společenského uplatnění. Rovněž do společného jmění manželů nespadají autorská práva, jak osobností, tak majetková. Nicméně, výnosy z těchto práv vzniklé za trvání manželství do majetkového společenství manželů patří.

3.4. Podílové spoluvlastnictví manželů

Poslední formou majetkového uspořádání mezi manžely je podílové spoluvlastnictví obou manželů. V praxi se nejedná o výjimečnou situaci, kdy dochází ke kombinaci podílového spoluvlastnictví a společného jmění manželů. Ta nastává během manželského soužití v rámci bezúplatného nabývání majetku. Právní úprava, tak jak jsem již nejdříve uvedl, stojí na základech, dle kterých věci získané bezúplatně, tj. darem a děděním, nespadají do společného jmění manželů, a to ani v případě, kdyby k tomu směřovala, nebo směřuje vůle dárce nebo obdarovaných. Tento postoj současné právní úpravy nekoresponduje s tendencí uplatňovanou v zahraničních

²⁸ Dvořák, J., Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 2. rozšířené vydání, Praha: ASPI, 2007, s. 112 a násl.

²⁹ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 22 Cdo 2779/2008

³⁰ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. 1. vyd. Praha: ASPI, 2004, s. 128

právních úpravách, kde se uplatňuje zcela opačné řešení. Avšak, snaha zákonodárce přiblížit právní úpravu zahraničním úpravám, se promítla do korekce této problematiky v rámci připravovaného občanského kodexu. Zákonodárce i nadále vylučuje z předmětu společného jmění manželů věci darované a věci získané děděním, ale v případě, že dárce při darování nebo zůstavitel při pořízení pro případ smrti projevil jiný úmysl, umožnil, aby takto bezúplatně nabyté věci tvořily společné jmění manželů.

Další případem, kdy nastupuje forma podílového spoluvlastnictví, resp. nabývání majetku mezi manžely do této formy majetkového uspořádání, je skutečnost, kdy dojde k modifikaci rozsahu společného jmění manželů. V případě, že se manželé dohodli na odložení vzniku společného jmění manželů až ke dni zániku manželství, pak každý z manželů nabývá věci do svého výlučného vlastnictví, kromě věcí tvořících obvyklé vybavení domácnosti. Pokud dochází za trvání tohoto režimu k nabývání majetku manžely společně, pak takto nabytý majetek je spravován režimem podílového spoluvlastnictví. Taková dohoda sepsána ve formě notářského zápisu se ovšem nemůže dotýkat věcí tvořících obvyklé vybavení společné domácnosti.

3.5. Závazky a společné jmění manželů

Nutným předpokladem pro to, aby mohl být závazek do společného jmění zahrnut, je skutečnost, že závazek musí vzniknout za trvání manželství a musí být převzat jedním nebo oběma manželi. Výjimku z této definice tvoří závazky týkající se majetku ve výlučném vlastnictví jednoho manžela a závazky, které převzal jeden z manželů bez souhlasu druhého, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů. Na základě výše uvedeného tak jednoznačně plyne, že jestliže závazky, které převzali oba manželé nebo jeden manžel se souhlasem druhého, spadají do společného jmění manželů a za takto převzaté závazky odpovídají solidárně. Solidární odpovědnost vychází přímo ze zákonné dikce ustanovení § 145 odst. 3 Občanského zákoníku, dle kterého závazky, které tvoří společné jmění manželů, plní oba manželé společně a nerozdílně.

Co se závazků, jež byly přijaty jen jedním manželem bez souhlasu druhého, týče, je zapotřebí při úvaze, zda tyto závazky spadají do společného jmění, prvotně posoudit situaci, zda jejich přijetím dochází k přesahu míry přiměřenosti majetkovým poměrům manželů. Pokud jejich přijetí přesahuje „hranici“ přiměřenosti, tak do společného jmění nespádají a za jejich splnění odpovídá pouze manžel, který je přijal. Zjevným legislativním nedostatkem je skutečnost, že zákonodárce opomněl vymezit pojem „přiměřenost majetkovým poměrům“, a tak zákonná úprava tohoto pojmu nezná a ani ji

neposkytuje. Pouze komentované vydání občanského zákoníku uvádí, že při posuzování otázky přiměřenosti se přihlíží k současným majetkovým poměrům členů české občanské společnosti³¹. Dle mého názoru ovšem nejde o nejšťastnější formulaci, neboť v rámci společnosti nelze generalizovat, co je přiměřené. Pro každou rodinu bude hranice přiměřenosti nastavena rozdílně. Proto se spíše nabízí otázka, zda by nebylo vhodnější hodnotit přiměřenost vzhledem k majetkovým poměrům konkrétní rodiny. Nicméně, tak jak to uvádí část právních expertů, je zapotřebí otázku přiměřenosti posuzovat z pohledu širších souvislostí při vzniku závazků jako je například jeho hospodářský důvod nebo užitečnost a prospěšnost pro rodinu³².

Stávající právní úprava umožňuje každému manželovi uzavírat smlouvy a brát na sebe závazky bez souhlasu druhého manžela, např. smlouvu o úvěru, ručitelské závazky. Tato přílišná volnost přebírání závazků pouze ze strany jednoho z manželů, může mít ovšem tvrdý dopad na celé majetkové společenství. Z charakteristiky odpovědnosti manželů za závazky vzniklé za trvání manželství, jakožto odpovědnosti solidární, plyne, že věřitel může, v případě nesplnění závazku řádně a včas, požadovat uhrazení své pohledávky po kterémkoliv z nich. I v případě, že závazek nepatří do společného jmění, ale vznikl za trvání společného soužití, lze pro jeho vydobytí nařídit exekuci i na majetek patřící do společného jmění manželů. Taková situace může nastat v případě, kdy si manželé formou smlouvy ujednali zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů nebo vyhradili vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství. V případě, že k takové modifikaci ze strany manželů dojde, mohou se ubránit nařízením výkonu rozhodnutí, pokud by prokázali, že obsah jedné nebo druhé smlouvy byl věřiteli předem znám. Avšak k takovým smlouvám se nepřihlíží, pokud byly uzavřeny v době vzniku vymáhané pohledávky³³.

3.5.1 Závazky z porušení právních povinností

Občanský zákoník nerozlišuje závazky podle právního důvodu jejich vzniku a tudíž ani nenabízí jednoznačný způsob řešení problematiky, zda všechny závazky vzniklé porušením povinnosti spadají do společného jmění manželů. Nejednoznačnost právní úpravy je avšak korigována judikaturní činností soudů. Nejvyšší soud se ve své nespočetné rozhodovací činnosti zabýval rovněž posouzením otázky, zda práva a povinnosti z pracovního poměru patří do společného jmění zaměstnance a jeho manžela. I přes skutečnost, že v projednávaném případě šlo zejména o problematiku

³¹ Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M a kol. Občanský zákoník. 7. vydání Praha: C.H.Beck, 2002, s. 385

³² Dvořák, J., Wintrová, A. K právní odpovědnosti za závazky druhého manžela. Právní praxe, 1999, č. 9

³³ viz ustanovení § 262a odst. 1 občanského soudního řádu

povinnosti zaměstnance uhradit zaměstnavateli pohledávky z titulu odpovědnosti za škodu za schodek na svěřených hodnotách, tak nejvyšší soudní instance dospěla k obecnému závěru, že práva a povinnosti (závazky) z pracovního poměru nebo jiného pracovněprávního vztahu nelze vztáhnout do režimu společného jmění zaměstnance a jeho manžela a že manžel zaměstnance není povinen jen z důvodu společného jmění (společně a nerozdílně) uspokojit nárok, který má zaměstnavatel proti zaměstnanci³⁴. Nejvyšší soud v projednávané věci mimo jiné sdělil, že ustanovení občanského zákoníku nelze užít v pracovněprávních vztazích analogicky. Je proto vyloučeno také to, aby se práva a povinnosti z pracovního poměru na straně zaměstnance řídila ustanovením § 143 až 151 občanského zákoníku. Závěru o tom, aby práva a povinnosti z pracovního poměru mohla být považována za součást společného jmění zaměstnance a jeho manžela, navíc brání osobní charakter výkonu práce zaměstnance; musí-li zaměstnanec vykonávat práci osobně, je tím kromě jiného vyloučeno, aby manželé měli jako společné práva a povinnosti z pracovního poměru, který navázal některý z nich. Z právních úkonů učiněných v pracovněprávních vztazích některého z manželů proto nemohou být oprávněni a povinni oba společně a nerozdílně (jak to jinak předpokládá ustanovení § 145 odst. 4 občanského zákoníku) a ani povinnosti (závazky) z pracovního poměru některého z manželů nemohou plnit oba společně a nerozdílně (ačkoliv se to jinak ohledně společného jmění manželů uplatňuje ve smyslu ustanovení § 145 odst. 3 občanského zákoníku). Uvedené samozřejmě platí obdobně pro jiný pracovněprávní vztah než je pracovní poměr.

---

³⁴ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 21 Cdo 2045/2006

4. Modifikace společného jmění manželů

Jedním z důsledku rostoucího vlivu autonomie vůle v soukromém právu, jehož začátky lze datovat po roce 1989, bylo začlenění, do příslušných ustanovení Občanského zákoníku, možnosti manželům modifikovat zákonný rozsah jejich společného jmění. Právní úprava tak v současné době umožňuje manželům, resp. snoubencům v modifikační, potažmo předmanželské smlouvě, rozšířit či zúžit zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů nebo odložit vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství, s výjimkou věcí tvořících obvyklé vybavení společné domácnosti.

S ohledem na významný vliv modifikačních smluv na právní vztahy mezi manžely, tak na právní vztahy mezi manžely a třetími stranami, stanovil zákonodárce, zcela správně, pro tyto smlouvy kvalifikovanou formu, tzn., modifikační smlouvy musí být sepsány formou notářského zápisu.

4.1. Modifikace společného jmění manželů dohodou manželů

Občanský zákoník dovoluje již od roku 1992 modifikaci zákonné úpravy rozsahu a okamžiku vzniku společného jmění manželů. Až do přijetí tzv. velké novely zákona o rodině, s účinností od 1. srpna 1998, byla však možnost uzavřít takovou modifikační dohodu podmíněna existencí manželství, v současné době mají tuto možnost také snoubenci.

Manželé, anebo již snoubenci, se mohou dohodnout, že zákonem stanovený rozsah společného jmění buď rozšíří, nebo zúží až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti. Rozšíření nebo zúžení se může týkat nejenom změny obecného rozsahu společného jmění manželů, ale taktéž jednotlivých (konkrétních) věcí, práv či jiným majetkových hodnot, a to s přihlédnutím ke shora uvedené výjimce. Tato modifikace je aplikovatelná na majetek a závazky, které již existují, ale i na majetek a závazky vzniklých nebo nabytých v budoucnosti.

Manželé, anebo již snoubenci, se mohou také dohodnout, že zákonem stanovený okamžik vzniku společného jmění zcela nebo zčásti vyhradí k okamžiku zániku manželství. I u této dohody musí být zcela respektována výjimka, tj. dohoda se nesmí dotknout věcí tvořících obvyklé vybavení domácnosti. Občanský zákoník neobsahuje žádné omezení, pokud jde o dobu, kdy mohou manželé tuto smlouvu uzavřít. Zákon nevylučuje uzavření takové smlouvy kdykoliv v průběhu manželství. V takovém případě však může smlouva dopadat pouze na majetkové hodnoty nabyté a závazky vzniklé po jejím uzavření. Spíš se jeví jako nejlogičtější postup uzavírání těchto

smluv bezprostředně po uzavření manželství nebo ještě před ním. Zákon rovněž umožňuje, aby se dohoda týkala pouze jen části společného jmění manželů. Tato modifikace ve své podstatě znamená, že manželé nabývají po celou dobu existence manželství majetek a závazky tak, jako by nebyli manžely, tj. každý z manželů nabývá sám za sebe. V okamžiku zániku manželství se pak předmětem rozdělení, resp. vypořádání stane toliko to, co převyšuje souhrn samostatných majetkových souborů každého z manželů, a to po odečtení pasív, nabytých do okamžiku jeho zániku³⁵.

Pro jakékoliv změny zákon předepisuje, aby se tak stalo smlouvou uzavřenou ve zpřísněné, kvalifikované, formě, tj. ve formě notářského zápisu. Nicméně, ani zachování této zvláštní formy ještě neznamená, že třetí osoby budou vždy náležitě informovány. Právě z tohoto důvodu zákon zajišťuje ochranu třetích osob tím, že umožňuje manželům dovolávat se na obsah těchto smluv pouze tehdy, pokud byl třetím osobám obsah těchto smluv znám³⁶. Ochrana třetích osob je zde tak zajišťována jen stanovením informační povinnosti ze strany manželů. V opačném případě nemá taková smlouva vůči nim žádné právní účinky, tzn., jen nedostatek informace může mít za následek neúčinnost modifikující smlouvy vůči třetí osobě.

Týká-li se některá z těchto smluv nemovitých věcí, nabývá smlouva účinnosti až vkladem do katastru nemovitostí. Určitým pochybením ze strany zákonodárce, spočívající v nevyslovení jednoznačného stanoviska, se objevuje v případech, kdy snoubenci uzavřou smlouvu o svém budoucím majetkovém režimu a tato smlouva se bude týkat rovněž již existující nemovitosti. Právní řád zcela postrádá řešení, zda tato smlouva, pokud k jejímu vkladu dojde před uzavřením manželství, nabude účinnosti dříve, než bude manželství uzavřeno nebo co se stane, jestliže k uzavření manželství posléze nedojde.

4.1.2 Modifikace společného jmění manželů dohodou manželů dle navrhované právní úpravy

I připravovaná změna občanského zákoníku umožňuje manželům či snoubencům si ujednat manželský majetkový režim, který bude odlišný od zákonného režimu. Ten může spočívat buď v režimu oddělených jmění, v režimu vyhražujícím vznik společného jmění ke dni zániku manželství, jakož i v režimu rozšíření nebo zúžení

---

³⁵ v návaznosti na historický exkurs vývoje majetkových poměrů lze postřehnout, že se jedná o obdobu institutu tzv. koakvizice užívané v uherském obyčejovém právu, který platil na území Slovenska až do roku 1950.

³⁶ novelou došlo ke změně dikce užívané v době účinnosti bezpodílového spoluvlastnictví manželů „jestliže je jí dohoda známa“ na důslednější variantu „jestliže je jí obsah této smlouvy znám“. Tento krok je určitě správným krokem, neboť rozhodující je nikoliv povědomí o pouhé existenci právního titulu, ale především povědomí o jeho obsahu.

rozsahu společného jmění v zákonném režimu. Ve shodě se stávající úpravou se taková smlouva může týkat jakékoli věci nebo souboru věcí, a to rovněž i takových, které vzniknou v budoucnu, ledaže to zákon zakazuje. Smlouva manželů nebo snoubenců může obsahovat i uspořádání na případ zániku manželství rozvodem nebo na případ zániku manželství smrtí. Na rozdíl od současné platné úpravy se nově stanovují obecné obsahové předpoklady platnosti modifikační majetkové smlouvy manželů, a to pokud se jedná o zachování schopnosti manžela pečovat o rodinu. Dalším, značným, posunem ke zvýšení ochrany třetích osob je skutečnost, že smlouvy o manželském majetkovém režimu by se zapisovaly do veřejného seznamu. Kromě této změny se v otázce ochrany třetích osob pokračuje ve stávající úpravě, tj. smlouvy se nesmějí svým obsahem dotknout práv těchto třetích osob, ledaže by se smlouvou souhlasila.

Zároveň připravovaná novela poskytuje řešení, k dosud dosti nejasné otázce, a to k určení účinnosti těchto modifikačních smluv. Smlouvy snoubenců o manželském majetkovém režimu nabývají účinnosti uzavřením manželství. V případě, že smlouva upravuje věci, které již jsou do veřejného seznamu zapsané, lze provést zápis změny do tohoto seznamu až po uzavření manželství. Pokud se jedná o manžely a jejich smlouvy o manželském majetkovém režimu, tak v případě, že tato smlouva se týká věci zapsané do veřejného seznamu, má taková smlouva v této části účinky vůči třetím osobám zápisem do tohoto seznamu.

Tak, jak jsem již v úvodu zmiňoval, je i snoubencům rovněž umožněno si smluvně sjednat manželský majetkový režim, který bude odlišný od režimu zákonného. K účinnosti také to smlouvy je ovšem zapotřebí, aby její obsah seznal soud a posoudil, zda smlouva, i když jinak splňuje zákonné náležitosti, není v zásadním rozporu s majetkovým zájmem některého ze snoubenců. U snoubenců se jeví jako zásadní taktéž zodpovězení otázky, zda snoubenci jsou plně způsobilí uzavřít smlouvu o majetkovém režimu. Za užití výkladových forem lze dospět k závěru, dle kterého ten, kdo je způsobilý k uzavření manželství, je také způsobilý k uzavření manželské majetkové smlouvy.

4.2 Modifikace rozsahu společného jmění manželů rozhodnutím soudu

Za omezení autonomie vůle v rámci modifikace společného jmění manželů, který má chránit zejména zájmy rodiny, lze požadovat institut věcí tvořících obvyklé vybavení domácnosti. Určité vodítko pro vymezení této kategorie věcí poskytuje stávající judikatura, dle které do tohoto „rámce“ spadá především zařízení bytu, včetně dalšího

vybavení, sloužící k uspokojování obvyklých potřeb, a to nejenom základních životních, ale taktéž potřeb sociálních, kulturních, tj. obvyklých potřeb pro vytvoření domácnosti v duchu rodinného prostředí.

Místně a věcně příslušný soud může, stejně jako manželé, společné jmění na návrh kteréhokoliv z manželů zúžit ze závažných důvodů,³⁷ a to na hranici danou věcmi tvořícími obvyklé vybavení společné domácnosti. Základním kritériem pro posouzení soudu o zúžení společného jmění manželů bude posouzení konkrétních okolností případu, a to se zřetelem k majetkovým poměrům manželů. Na rozdíl od tohoto případu soud musí na návrh kteréhokoliv z manželů společné jmění zúžit až na zmiňovanou hranici tehdy, jestliže jeden z manželů získal živnostenské oprávnění či oprávnění k podnikatelské činnosti nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti.³⁸ V takovém případě soud chrání práva druhého manžela, a to právě umožněním podání návrhu na zúžení společného jmění manželů. Tato ochrana manžela - nepodnikatele je na místě, neboť častým úkazem je skutečnost, že k podnikání bývá použit kromě majetku spadajícího do výlučného majetku manžela – podnikatele rovněž majetek tvořící společné jmění manželů.

V případech, že nastanou shora popsané situace, nabývá každý z manželů majetková práva a závazky do svého výlučného vlastnictví, ledaže jde o věci náležející k obvyklému vybavení společné domácnosti. Tento stav končí nejpozději dnem zániku manželství nebo i dříve, a to v případě, kdy soud svým rozhodnutím na návrh některého z manželů společné jmění zase rozšíří do předchozího rozsahu, tj. do rozsahu, který existoval v době, kdy soud rozhodoval o zúžení. K tomuto kroku je soud oprávněn opětovně až po posouzení, zda závažné důvody, které vedly k zúžení společného jmění manželů, pominuly.

Zúžením společného jmění manželů na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti dochází k zániku společného jmění manželů k ostatním věcem, které netvoří obvyklé vybavení společné domácnosti. Pokud po zániku společného jmění manželů k věcem, které netvoří vybavení společné domácnosti, nenásledovalo jejich vypořádání, platí ohledně těchto věcí režim společného jmění manželů. Do doby, než je společné jmění manželů k těmto věcem vypořádáno, nemá žádný z manželů právo požadovat na druhém, aby mu nahradil škodu, kterou způsobil na společném majetku, nebo aby vydal to, oč se oproti druhému z manželů obohatil z užitků ze společné věci³⁹.

---

³⁷ závažné důvody jako např.: alkoholizmus, závislost na drogách, nevhodné nakládání s majetkem ve společném jmění a jiné

³⁸ takovými se rozumí společník veřejné obchodní společnosti nebo komplementář komanditní společnosti

³⁹ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 22 Cdo 1476/2000

4.2.1. Modifikace společného jmění manželů rozhodnutím soudu dle navrhované právní úpravy

Připravovaná novela Občanského zákoníku v ustanovení § 604, odstavec první, který spadá do částí označené jakožto „režim založený rozhodnutím soudu“, výslovně uvádí, že soud zruší společné jmění nebo zúží jeho stávající rozsah na návrh manžela, jsou-li pro to závažné důvody. Základním východiskem pro toto rozhodnutí ze strany soudu jsou, stejně jako ve stávající platné úpravě, závažné důvody. I přes příkladný výčet těchto důvodů, mezi které je uváděna zejména skutečnost, že manželův věřitel žádá zajištění své pohledávky v rozsahu přesahujícím hodnotu toho, co náleží výhradně tomuto manželi, nebo že manžela lze považovat za marnotratného, nebo že se manžel stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti, tak mezi takové důvody bude možné zařadit i další skutečnosti. To však bude záležitostí příslušných soudů v rámci jejich rozhodovací činnosti. Současně je ovšem na místě opakovaně připomenout, že takovým rozhodnutím soudu nelze vyloučit ani změnit ustanovení, jimiž se spravuje obvyklé vybavení rodinné domácnosti. Závěrem již pouze uvedu, že změna manželského majetkového režimu založeného rozhodnutím soudu je možná jak opětovným rozhodnutím soudu, tak smluvním ujednáním manželů. Novela současně ponechává stávající úpravu v možnosti obnovení zákonného rozsahu společného jmění manželů.

4.3. Odložení vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství

V případě, že si manželé vyhradí vznik společného jmění manželů až ke dni zániku manželství, tak nadále disponují se svým majetkem stejným způsobem, jakým s ním nakládali před uzavřením manželství, tedy vykonávají výlučná vlastnická práva ke svému majetku. Odložení vzniku společného jmění manželů ovšem nepodléhají věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti.

Pokud manželé nabudou za tohoto režimu věci společně, které netvoří obvyklé vybavení společné domácnosti, stávají se k těmto věcem spoluvlastníky podílovými. Ke dni zániku manželství, se stává společným jměním manželů to, co přesahuje rozsah jmění každého manžela, se kterým do manželství vstupoval a nabyt v souladu s ustanovením § 143 Občanského zákoníku.

4.4. Předmanželská smlouva

Smluvními stranami této smlouvy jsou muž a žena, kteří hodlají spolu vstoupit do manželství a současně mají v úmyslu upravit své budoucí majetkové poměry po uzavření manželství. Způsoby, které mohou snoubenci použít, jsou obdobné, jaké mají manželé v případě modifikace rozsahu společného jmění manželů. To znamená, že mají možnost rozšířit nebo zúžit rozsah společného jmění manželů nebo mohou vznik společného jmění odložit ke dni zániku manželství. Předmanželské smlouvy se sjednávají s odkládací podmínkou, kterou je naplňuje uzavření sňatku.

5. Užívání, údržba a správa společného jmění manželů

Majetkové hodnoty, které tvoří společné jmění manželů, užívají a udržují oba manželé společně, společně jimi nakládají a společně je spravují, společně také hradí náklady, které jsou spojeny s užíváním a udržováním těchto majetkových hodnot. Každý z manželů může vykonávat obvyklou správu, ovšem pro záležitosti nikoliv obvyklé je zákonnou normou vyžadován, pod sankcí relativní neplatnosti, souhlas obou manželů⁴⁰. V této souvislosti je vhodné poznamenat, že existence souhlasu manžela se předpokládá. Pokud tak manžel skutečně nesouhlasí, je třeba, aby svůj nesouhlas dal najevo patřičným, tj. relevantním, způsobem. Při posuzování, zda se jedná o obvyklou správu, je zapotřebí tento pojem hodnotit s ohledem na konkrétní majetkové poměry v té které rodině, k jejím zvyklostem a dřívějším jednáním v rámci správy společného jmění manželů. Tento přístup je dle mého soudu zcela na místě, neboť v současné době jsou zřejmé rozdíly mezi různými vrstvami společnosti, a tudíž nelze generalizovat užití tohoto institutu. Avšak, za záležitosti, které nelze podřadit pod běžnou správu s určitostí patří zakládání dlouhodobých práv a závazků či nabytí a zbavení se věci výrazné hodnoty (nemovitosti) či uzavírání a ukončování nájemních smluv.

Z právních úkonů týkajících se společných věcí jsou oprávněni a povinni oba manželé solidárně, tj. společně a nerozdílně. Tato zákonem stanovená solidární odpovědnost manželů znamená, že věřitel je oprávněn vymáhat svojí pohledávku po kterémkoliv z manželů. V případě, že věřitel disponuje pravomocným a vykonatelným rozhodnutím soudu jen vůči jednomu z manželů, může chtít při výkonu tohoto rozhodnutí uhradit vzniklý dluh pouze vůči tomuto manželovi. Nicméně, výkonem rozhodnutí mohou být postiženy všechny věci a práva patřící do majetkového společenství manželů, s výjimkou výlučného majetku druhého manžela. Současně nelze vést exekuci srážkami ze mzdy druhého manžela, neboť mzda se stává součástí společného jmění manželů až jejím vyplacením.

Tak jako Občanský zákoník umožňuje modifikaci zákonné úpravy rozsahu a okamžiku vzniku společného jmění manželů, tak umožňuje modifikaci zákonného režimu správy společného jmění manželů. Taková smlouva nebo dohoda může například spočívat v tom, že některé části společného jmění bude spravovat jen jeden z manželů anebo vůbec všechno, co náleží do společného jmění, bude spravovat jen jeden z nich.

---

⁴⁰ za běžnou nebo obvyklou záležitost nepovažuje soudní praxe darování nemovitosti třetí osobě nebo zastavení nemovitosti. Naproti tomu za obvyklou záležitost lze považovat obstarávání běžného chodu domácnosti, obstarávání běžných oprav v domácnosti či plnění pravidelných platebních povinností.

I tato forma smlouvy vyžaduje formu notářského zápisu a také o ní platí, že manželé se jí mohou vůči třetí osobě dovolat jen tehdy, jestliže třetí osobě je obsah této smlouvy znám.

5.1. Správa společného jmění manželů dle navrhované právní úpravy

Nová úprava dává snoubencům a manželům možnost uzavřít smlouvu o správě toho, co je součástí jejich společného jmění, která se bude odchylovat od zákonného režimu. V případě, že správa celého společného jmění nebo jeho součástí je vykonávána jedním manželem, stanovuje připravovaný návrh občanského zákoníku přesné vymezení, kdy takový manžel potřebuje souhlas druhého manžela a kdy nikoliv. V prvním případě se jedná o případy při nakládání se společným jměním jako celkem, či při nakládání s obydlím, v němž je rodinná domácnost manželů, je-li toto obydlí součástí společného jmění, nebo které je obydlím jednoho z nich, anebo obydlím nezletilého dítěte, jakož i při sjednání trvalého zatížení nemovitosti, která je součástí společného jmění. Bez souhlasu druhého manžela se manžel – správce obejde v případech probíhajících soudních nebo jiných řízeních.

5.2. Společné jmění manželů a podnikání

Pro použití majetku ve společném jmění nebo jeho části k podnikání platí zvláštní ustanovení § 146 Občanského zákoníku, podle kterého může jeden z manželů použít majetek ve společném jmění manželů k podnikání pouze se souhlasem druhého manžela. Takový souhlas má být udělen při prvním použití některé majetkové hodnoty náležející do společného jmění manželů. Tato povinnost rovněž vyplývá z ustanovení obchodního zákoníku, dle kterého je podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku povinen předložit rejstříkovému soudu listiny, které se zakládají do sbírky listin bez zbytečného odkladu, poté co nastala rozhodná skutečnost. Mezi ně patří také doklad o souhlasu druhého manžela s použitím majetku ve společném jmění manželů k podnikání. K dalším právním úkonům souvisejícím s podnikáním již souhlasu druhého manžela není třeba. Zákon ani přímo nestanovuje formu, v jaké má být souhlas dán, mám ale za to, s ohledem na výše uvedenou povinnost podnikajícího manžela, že takový souhlas musí být dán písemně. Nicméně, v právní praxi byl zaznamenán názor, dle kterého by měla být stanovena obligatorní písemná forma takového souhlasu s ověřeným podpisem⁴¹. Z důvodu zachování právní jistoty se mi jeví tento názor za zcela oprávněný. Pokud nebyl dán potřebný souhlas k použití majetku ve společném jmění, je

---

⁴¹ Salač, J. Společné jmění manželů, Právní praxe, 1998, č. 9

právní úkon absolutně neplatný. I této oblasti se dotýká nová právní úprava. Jejím důsledkem je prohloubení právní ochrany manžela - podnikatele. Navrhuje se zavést stejné pravidla pro právní jednání, jejichž důsledkem je nabytí účasti v obchodní společnosti nebo družstvu, tedy pro založení takových právnických osob, pro přistoupení k nim nebo pro úplatné nabytí obchodního podílu. Obdobně byla zavedená povinnost získání souhlasu druhého manžela, a to v případě ručení manžela - společníka za dluhy společnosti nebo družstva v rozsahu přesahujícím míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů.

Jestliže po zúžení společného jmění na základě rozhodnutí soudu vykonávají manželé podnikatelskou činnost společně nebo jeden z manželů za pomoci druhého, lze předpokládat, že se dohodnou na způsobu rozdělení těchto příjmu. Taková dohoda musí mít písemnou formu. Pokud se ovšem nedohodnou, uplatní se zásada, podporována přímo zákonem⁴², spočívající v rozdělení příjmů z podnikání mezi manžely rovným dílem. Jiný případ nastane za situace, kdy k zúžení společného jmění mezi manžely na základě rozhodnutí soudu nedojde. Za těchto okolností manželé ani nemají zákonnou možnost uzavřít smlouvu o tom, jakým způsobem budou dělit své příjmy, neboť jednoznačně dochází k uplatnění obecných pravidel o společném jmění.

---

⁴² ustanovení § 148 odst. 3 Občanského zákoníku

6. Zánik společného jmění manželů

6.1. Zánik společného jmění manželů dle platné právní úpravy

6.1.1 Zánik společného jmění manželů při zániku manželství

Společné jmění manželů je vázáno na trvání manželství, a proto k jeho zániku dochází nejpozději zánikem manželského svazku, a to bez ohledu na skutečnost, jež podmiňuje ukončení tohoto životního cyklu. Existence pojednávaného majetkového společenství je tudíž vázána pouze na dobu trvání manželství. Není-li tedy manželství, nemůže vzniknout ani společné jmění manželů, a zaniklo-li manželství, zaniká i společné jmění manželů, pokud ovšem k jeho zániku nedošlo již před zánikem manželství.

S ohledem na dikci zákona o rodině⁴³ dochází k zániku manželství na základě těchto skutečností:

- **smrtí jednoho z manželů** – s danou právní událostí je spojen zánik manželství i společného jmění manželů, jestliže v době smrti existovalo. Po úmrtí manžela následuje dědické řízení⁴⁴, v němž se společné jmění vypořádá. Předmětem takového řízení je ta část společného jmění manželů, která připadla zůstaviteli. V dědickém řízení se nejprve rozhodne o obecné ceně majetku ve společném jmění manželů ke dni úmrtí manžela a následně soud určí, co z tohoto majetku patří do dědictví a co patří pozůstalému manželovi, tedy zaniklé společné jmění zůstavitele a pozůstalého manžela vypořádá, a to podle zásad stanovených v ustanovení § 149 Občanského zákoníku. V první řadě se určí podíly manželů na společném jmění, které jsou zpravidla stejné, a podle těchto podílů se určí, zda jednotlivé majetkové hodnoty náležejí do dědictví nebo pozůstalému manželovi.

- **prohlášením jednoho z manželů za mrtvého**⁴⁵ - v případě, že je manžel dlouhodobě nezvěstný nebo nelze jeho úmrtí ověřit, může dojít ohledně nezvěstného k zahájení řízení o prohlášení za mrtvého. Manželství a tedy i společné jmění manželů ovšem nezaniká dnem, který v rozhodnutí o prohlášení za mrtvého byl stanoven jako den smrti, ale až právní mocí tohoto rozhodnutí. Tímto dnem dochází k zániku nejenom manželského svazku, ale také rovněž společného jmění manželů. Dle ustanovení § 195 občanského soudního řádu, jež upravuje řízení o prohlášení za mrtvého, může takový

⁴³ ustanovení §22 a §23 zákona o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁴ viz ustanovení § 175a a násl. občanského soudního řádu

⁴⁵ ustanovení § 23 odst. 2 zákona o rodině č. 94/1963, ve znění pozdějších předpisů - bude-li prohlášení za mrtvého zrušeno, neobnoví se zaniklé manželství, jestliže v mezidobí manžel toho, kdo byl prohlášen za mrtvého, uzavřel manželství nové. To platí i pro společné jmění, a tudíž v případě, že se manželství neobnoví, zanikne společné jmění prohlášením jednoho z manželů za mrtvého, je třeba majetkové společenství následně vypořádat. V opačném případě dochází k obnově kromě manželského svazku také k obnově společného jmění manželů s účinností ex tunc.

návrh podat ten, kdo má na věci právní zájem. Ten nepochybně bude dán v případech, kdy předmětný návrh bude učiněn ze strany druhého manžela, např.: i z důvodu, že nemůže hospodařit s majetkem ve společném jmění manželů. V případě, že rozhodnutí o prohlášení za mrtvého je zrušeno, dochází k obnovení manželství i společného jmění manželů, ex tunc. Z tohoto důvodu i věci nabyté v mezidobí jedním z manželů spadají do společného jmění manželů. V případě, že k nabytí těchto věcí ze strany manžela dojde právními úkony, které jinak přesahují obvyklou správu věcí bez souhlasu druhého manžela, nepovažují se tyto úkony za neplatné, a to z důvodu zachování právní jistoty. To ovšem neplatí, pokud pozůstalý manžel uzavřel po prohlášení druhého manžela za mrtvého manželství nové.

- **rozvodem** – zánik manželství a tudíž dosud trvajících majetkového společenství manželů je spojen se dnem právní moci rozsudku o rozvodu manželství. Právní úprava rozvodu je konstruována na principu objektivního rozpadu, jehož existenci zjišťuje místně a věcně příslušný soud. S odkazem na ustanovení § 25 Zákona o rodině, je základní podmínkou rozvodu manželství pravomocné rozhodnutí soudu o úpravě rodičovské zodpovědnosti k nezletilým dětem na dobu po rozvodu. V případě, že manželé mají nezletilé děti, předchází toto řízení samostatnému řízení o rozvodu manželství. K naplnění obecních podmínek pro rozvod manželství dojde v případě, kdy manželství je hluboce a trvale rozvráceno a nelze očekávat obnovení společného soužití. Samozřejmě, že důležitou roli hrají rovněž příčiny rozvratu a zejména zájmy nezletilých dětí. I kdyby nastala situace, kdy v rámci řízení vyšly najevo uvedené skutečnosti, ale rozvod by byl v rozporu se zájmem nezletilého dítěte, soud manželství nerozvede. Stejně účinky jako rozhodnutí soudu o rozvodu manželství má i rozhodnutí, jímž bylo manželství prohlášeno za neplatné, s výjimkou manželství nicotného. S ohledem na to, že společné jmění manželů vzniká i v manželství neplatném, se veškeré vztahy týkající se společného jmění manželů u neplatného manželství posuzují stejně jako u manželstva platného.

6.1.2 Zánik společného jmění manželů za trvání manželství

Společné jmění manželů může také zaniknout již během trvání manželského svazku, aniž by to někdo z manželů zamýšlel. Tento způsob zániku je zákonem připouštěn jen z přesně stanovených důvodů, a to:

- **prohlášením konkurzu na majetek jednoho z manželů**

Zánik společného jmění manželů je podle ustanovení § 14 odst. 1 písm. k) zákona č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání, spojen i s prohlášením konkurzu na majetek jednoho z manželů. Rovněž zákon stanoví, že dnem právní moci rozhodnutí o prohlášení konkurzu zaniká úpadcovo společné jmění manželů a do konkursní podstaty spadá ta část společného jmění manželů, s níž úpadce podnikal⁴⁶.

- **nebo soudním výrokem o propadnutí majetku některého z manželů**

V tomto případě dochází k zániku společného jmění manželů dnem, kdy rozsudek o propadnutí majetku, nebo jeho části, nabude právní moci. Rozhodnutí o propadnutí majetku může soud učinit vzhledem k okolnostem spáchaného trestního činu a poměrům pachatele, odsuzuje-li pachatele k výjimečnému trestnímu činu anebo odsuzuje-li jej k nepodmíněnému trestu odnětí svobody za závažný úmyslný trestní čin, jímž pachatel získal nebo se snažil získat majetkový prospěch. Současně může soud uložit trest propadnutí majetku v případech, kdy trestní zákon ve své zvláštní části uložení tohoto trestu dovoluje⁴⁷. Jedná se o nesmírně přísnou sankci, jež výrazně zasahuje do majetkové sféry pachatele. Trest propadnutí majetku může postihnout veškerý majetek, který patří pachateli, nebo jen jeho určitou část, kterou určí soud buď poměrným dílem, nebo vymezením určitých věcí. Trestní zákon, od 1. ledna 2010 trestní zákoník, však pamatuje na prostředky nebo věci, jichž je nezbytně třeba k uspokojení životních potřeb odsouzeného, nebo osob, o jejichž výchovu či výživu je odsouzený povinen podle zákona pečovat. Tyto prostředky nebo věci jsou při uložení tohoto trestu vyloučeny (např.: oděv, potraviny). Rozsah vynětí je individuálně určen příslušným soudem, a to v souvislosti s přihlédnutím k majetku odsouzeného, k počtu osob, o které je povinen pečovat, k životním poměrům odsouzeného. Výrok o propadnutí majetku se vztahuje na všechny majetek, který patřil pachateli v den, kdy rozsudek nabyl právní moci. Od tohoto dne pak odsouzený manžel není oprávněn disponovat se svým majetkem a na jeho místo nastupuje stát.

Tímto výrokem lze postihnout nejenom majetek nacházející se na území České republiky, ale také majetek náležející odsouzenému v cizině. V této souvislosti je však zapotřebí poznamenat, že tento trest by bylo možné vykonat jen, dostal-li by se tento majetek na území České republiky. Další skutečností podmiňující uplatnění tohoto trestu je, že propadající majetek musí náležet pachateli. Z dosahu trestu jsou tedy

---

⁴⁶ ustanovení § 14 zákona o konkurzu a vyrovnání č. 328/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů. *Podrobnější výklad bude předmětem samostatné kapitoly.*

⁴⁷ ustanovení § 51 a §52 trestního zákona č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

vyloučeny ty majetkové hodnoty, kterou získal pachatel trestnou činností, neboť vlastnického práva nelze nabýt trestním činem.

V řízení o vypořádání společného jmění manželů, jež po právní moci trestního rozhodnutí následuje, vystupuje na jedné straně manžel odsouzeného a na straně druhé stát zastoupený Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových, a to na základě zákona č. 219/2000 Sb. Státu pak propadne majetek, jenž po vypořádání společného jmění manželů připadne odsouzenému manželovi. Naproti tomu na stát nepřecházejí závazky odsouzeného. Ty musí být vždy přikázány druhému manželovi.

6.2. Zánik společného jmění manželů dle navrhované právní úpravy

Návrh připravovaného občanského kodexu zahrnuje v díle pátém hlavy první ustanovení upravující zánik manželství. Právní úprava obsahuje zejména dva základní důvody nebo způsoby zániku manželství, a to smrt jednoho nebo obou manželů a rozvod manželství. Návrh zákona tak nadále nepočítá s institutem prohlášení za mrtvého jakožto samostatným důvodem zániku manželství, neboť jak uvádí důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku, se jedná toliko o zvláštní opatření, zvláštní právní institut pro zvláštní situaci⁴⁸.

Co se rozvodu manželství týče, je tento institut návrhem zákona představován jako jediný způsob zániku manželství za života manželů. Při srovnání stávající platné úpravy se zněním navrhovaných úprav nelze spatřovat markantní rozdíly. Základním a jediným rozvodovým důvodem má být i nadále rozvrat manželství, a to rozvrat tzv. kvalifikovaný, tj. rozvrat hluboký, trvalý a nenapravitelný, což lze vnímat jako rozvrat, jež neodezní. Novela rozlišuje tento institut na rozvod se zjišťováním příčin rozvratu (rozvod bez domněnky rozvratu – v tomto případě musí žalobce tvrdit a dokazovat existenci kvalifikovaného rozvratu manželského vztahu) a na rozvod bez zjišťování příčin rozvratu (rozvod s domněnkou rozvratu – v tomto případě má soud zákonný důvod rozvratu za prokázaný). Na druhou stranu je zapotřebí zdůraznit skutečnost, že novela občanského zákoníku obsahuje rovněž ustanovení, jež chrání dopady rozvodu na nezletilé děti nebo na druhého manžela. Tzv. klauzulí proti tvrdosti počítá návrh občanského kodexu s chráněním nezletilých dětí, které nejsou plně svéprávné, a kterým by byly rozvodem způsobeny újmy v rozporu s jejich zájmem. Ochrana nezletilého dítěte je rovněž formálně vyjádřena zvláštním řízením, v němž je třeba

---

⁴⁸ prohlášení za mrtvého je tak nadále pojímáno jako cesta ke zjištění, resp. stanovení dne smrti, postrádá-li se mrtvé tělo, jde tak o ustanovení, které stanoví den, k němuž manželství zaniká. Nová úprava stanoví s ohledem na různé okolnosti lhůty v trvání tří, pěti nebo sedmi let v závislosti na charakter rozhodné události. Zvláštní úprava se poskytuje těm, kdo se stali nezvěstnými jak nezletilí, tam zákon počítá s lhůtou až pětadvacet let.

rozhodnout, jaké budou poměry nezletilého dítěte, které nenabylo plné svéprávnosti po rozvodu manželství jeho rodičů, a to na základě dohody rodičů. Pro ucelenost současně uvádím, že se jedná o řízení nesporné, tudíž toto řízení nemůže být spojeno s řízením o rozvodu. Dále je pak chráněn i ten z manželů, který, jak uvádí důvodová zpráva, aniž měl převažující podíl na rozvratu manželství, je v takové situaci, v níž by mu případný rozvod jeho manželství nepochybně přivodil zvlášť závažnou újmu. S ohledem na výše uvedené tak lze říci, že i přes skutečnost rozvráceného manželství nedojde k jeho rozvodu, pokud by byl rozvod v rozporu se zájmem nezletilých dětí nebo manžela.

Závěrem tohoto nástinu se zmíním o další novince připravované úpravy. Ta má nadále vyjádřit i to, co se rozumí odděleným žitím manželů. To nastává v případě, kdy manželé spolu nežijí, netvoří-li manželské či rodinné společenství, a to bez ohledu na to, zda mají, popřípadě vedou rodinnou domácnost. Současně nastane oddělené žití manželů i za situace, kdy alespoň jeden z manželů manželské společenství zjevně obnovit nechce.

6.3. Režim po zániku a před vypořádáním společného jmění manželů

Předtím než se dostanu k rozboru procesu vypořádání společného jmění manželů, je na místě poukázat na režim období vzniklého od zániku společného jmění do jeho vypořádání. Toto období právního vakua, které může trvat i několik let, není zákonem žádným způsobem řešeno. Zákonodárce navíc připustil, aby toto období trvalo až tři roky bez možnosti, aby je soud v případě potřeby nebo ochrany práv třetích osob mohl zkrátit.

Je samozřejmostí, že po zániku společného jmění manželů již nelze do tohoto majetkového společenství nabývat další majetek a každý z bývalých manželů tak nabývá majetek do svého výlučného vlastnictví, popřípadě společně do spoluvlastnictví podílového. Občanský zákoník ani jiný zákon se ovšem nezmiňují o tom, čím se v době mezi zánikem a vypořádáním společného jmění manželů řídí právní vztahy mezi bývalými manžely, popřípadě mezi nimi a třetími osobami, týkajících se majetku a závazků, které tvořily jejich předmět. Proto nezbyvá, než shora popsanou mezeru v právu vyplnit analogickým použitím předpisů o společném jmění manželů s tím, že se budou používat pouze na původní součásti společného jmění manželů a žádné nové právní statky do společného jmění manželů přibývat nebudou. Důvodem aplikace těchto předpisů pro hospodaření s majetkem a závazky patřící do zaniklého, ale dosud nevypořádaného společného jmění je skutečnost, že upravují vztahy, které jsou

obsahem a účelem nejbližší⁴⁹. Nicméně, část právních expertů se kloní k závěru, že i po zániku společného jmění lze do masy společného majetku nabývat i nadále, a to přírůstky a výnosy ze společného majetku (úroky, přístavby), mzdu nabytou na základě pracovněprávních vztahů nebo různé sociální dávky vyplacené po zániku společného jmění manželů za období, kdy toto společenství ještě existovalo⁵⁰.

Vzhledem k těmto skutečnostem by, dle mého názoru, bylo namístě v určitých případech, týkající se zejména správy majetku společného jmění manželů, použít ustanovení vztahující se k podílovému spoluvlastnictví. V případě, kdy manželé nejsou schopni se domluvit na užívání některé věci, by došlo k aplikaci ustanovení § 139 odst. 2 Občanského zákoníku a účastníkům se upraví způsob užívání až do doby, než dojde k samotnému vypořádání, popřípadě do doby rozhodnutí soudu o obnovení společného jmění manželů. Současně by měla být stanovena absolutní nemožnost nabývání do společného jmění. Tímto krokem by došlo k zamezení shora popsaného názoru části odborné veřejnosti, tzn., že ani úroky ze společných finančních prostředků by po zániku společného jmění nespádali do tohoto společenství. Tento krok má svojí oporu rovněž v ustálené soudní praxi, dle které se při vypořádání společného jmění manželů ze strany soudů ohledně finančních prostředků na účtech vychází ze zůstatku na účtu ke dni zániku společného jmění a k úrokům připsaným v mezidobí se tak nepřihlíží.

---

⁴⁹ ustanovení § 853 Občanského zákoníku – občanskoprávní vztahy, pokud nejsou zvláště upraveny ani tímto, ani jiným zákonem, se řídí ustanoveními tohoto zákona, která upravují vztahy obsahem i účelem jim nejbližší

⁵⁰ Pokorný, M., Holub, M., Bičovský, J. Společné jmění manželů. Praha: Linde Praha, a.s., 2000, s. 161

7. Vypořádání společného jmění manželů

7.1. Obecně o vypořádání společného jmění manželů

Se zánikem společného jmění manželů zákon spojuje, že dojde k jeho následnému vypořádání, což odpovídá pojetí společného jmění manželů jako formy majetkového společenství závislé na existenci manželství. V opačném případě by docházelo k nepřehledným majetkovým vztahům, což by bylo v rozporu zejména s právní jistotou třetích osob.

Pojem vypořádání lze v souladu s ustáleným závěrem právní praxe charakterizovat jakožto stanovení toho, které majetkové hodnoty, a to jak aktivní, tak pasivní, zůstanou ve výhradním jmění jednoho nebo druhého manžela, resp. které věci, práva a jiné majetkové hodnoty, jakož i závazky majetkové povahy zůstanou i nadále manželům (bývalým manželům) společné. Zároveň je tímto institutem, tak jak to podává část právních expertů, označena co nejširší možná likvidace všech společných majetkových práv a závazků⁵¹.

S odkazem na ustanovení § 149 odst. 2 Občanského zákoníku lze dovodit, že zákon na příslušném místě neponechává na vůli manželů, zda zaniklé společné jmění má či nemá být vypořádáno⁵². Z užitého obratu "provede se" lze mít za to, že se jedná o ustanovení kogentní, i když zahájení samotného řízení je v plné dispozici manželů, tzn., že se jedná o řízení návrhové.

Nepochybně do části, jež se zabývá obecním vymezením vypořádání daného institutu civilního práva, patří několik poznámek pojednávajících o zvláštlostech spjatých se samotným procesem vypořádání. Především je nutné poznamenat, že nárok na vypořádání společného jmění manželů se nepromlčuje, a to z důvodu, že se jedná o nárok vyplývající z výkonu vlastnického práva⁵³.

Další specifikum, které je s tímto institutem spjaté, nastává v případě, kdy již byl jednou návrh na vypořádání soudem podán. V takovém případě soud vypořádání provést k návrhu musí. Příslušný soud tedy nemůže rozhodnout o tom, zda má či nemá provést vypořádání zaniklého a dosud nevypořádaného společného jmění manželů, ale současně není vázán návrhem manželů, a to ve směru, jak má vypořádání provést. To jej však nezabavuje povinnosti zjišťovat, co vše do společného jmění patří. Příslušný soud je však zbaven povinnosti provést vypořádání k návrhu jednoho z bývalých

⁵¹ Radvanová, S., Zuklínová, M. Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva. Praha. C.H.Beck, 1999

⁵² zanikne-li společné jmění manželů, provede se vypořádání, při němž se vychází z toho, že podíly obou manželů na majetku patřící do společného jmění jsou stejné.

⁵³ R 42/1972: Právo na vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů se nepromlčovalo, poněvadž šlo o výkon vlastnického práva.

manželů v případech, kdy zjistí, že vypořádání majetkového společenství již provedeno bylo.

Uspořádání majetkových vztahů mezi manžely ke jmění, které bylo předmětem společného jmění v době jeho zániku, je současně determinované zákonem stanovenými zásadami.

1) Podíly každého manžela na společném jmění jsou rovné.

Tato zásada stejné velikosti podílů je první a základní zásadou. Vztahuje se nejen na majetek, ale také na oblast závazků, u nichž zákon zakládá povinnost manželů splnit tyto závazky rovným dílem. V konkrétním případě však není vyloučeno, aby vzájemné podíly byly různé, se zřetelem k dalším zásadám. Takto shora popsáný princip parity s možností zákonem dovolené modifikace se dotýká procesu vypořádání společného jmění manželů ve formě zápočtů. Podle soudní praxe je odklon od rovnosti podílů manželů na majetku ve společném jmění manželů namístě pouze za situace, kdy zvýšené úsilí jednoho z manželů zajistilo nabytí a udržení majetku značné hodnoty.⁵⁴

2) Každý z manželů má právo požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek a povinnost nahradit, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek.

Stěžejním hlediskem této zásady je (jsou) **tzv. zápočet (y)** – konkrétně jeho (jejich) realizace. Předpokladem jeho uplatnění je existence hodnot pořízených jako společný majetek za přispění samostatného majetku, nebo samostatný majetek jednoho z manželů, na nějž bylo něco ze společného majetku vynaloženo. V prvním případě zápočtu jde o právo žádat náhradu nákladů, kdežto u druhé jde o povinnost, a to bez toho, že by druhý manžel tento zápočet vyžadoval. Tato zásada však nemá generální uplatnění, neboť jejich uplatnění nepřichází v úvahu, jedná-li se o věci osobní potřeby.

Zákon výslovně neupravuje způsob výpočtu těchto zápočtů. S ohledem na tento stav se soudní praxe vypořádala s touto zásadou tak, že to, co každý z manželů vynaložil na společný majetek ze svého, má mu být uhrazeno ze společného majetku druhým manželem jen ve výši odpovídající poměru velikosti podílu, kterého se každému z nich dostává ze společného jmění, redukovanému poměru, v němž došlo ke snížení hodnoty věci za trvání společného jmění.

---

⁵⁴ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 22 Cdo 2433/99: Při vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví (společné jmění manželů) může soud stanovit jiné podíly manželů na společném majetku než stejné. Tak tomu může být v případě světově úspěšného sportovce, který vyvíjel značné úsilí k tomu, aby ve své sportovní činnosti dosáhl uvedeného postavení a tomu odpovídajících příjmů umožňujících nadstandardní životní úroveň rodiny a nabytí majetku značné hodnoty

3) Významné hledisko představují potřeby nezletilých dětí.

Je proto relevantní, který z manželů má po zániku společného jmění dětí ve své výchově, neboť tato skutečnost může, ale nemusí, vyústit ve zvýšení podílu toho z manželů, kterému byly svěřeny do výchovy.

4) Další zásada vypořádání obsahuje hledisko péče o rodinu a zásluhy o nabytí a udržení společného jmění.

V souladu s judikaturou soudů nelze přiznat větší zásluhy na nabytí společného jmění tomu manželovi, který rozmnožil společné jmění větším dílem, a to s ohledem na lepší možnosti než druhý manžel. Soudy při svém rozhodování berou také zřetel na to, který z manželů pečoval o děti a obstarával společnou domácnost. Tato hlediska mohou ovlivnit výši podílů a zahrnují také okolnosti jako např.: zvýšené výdaje na alkohol a omamné prostředky, výkon trestu odnětí svobody, bezdůvodné opuštění společné domácnosti.

Výše zmiňované zásady mají kvalitativní obsah (určují, které konkrétní věci, pohledávky a dluhy se mají dostat právě tomu kterému manželovi), ale i kvantitativní význam (určují výše podílů). Stanovené zásady navazují v řadě případů na rodinné právní principy, nejsou však neměnitelné, dohodou o vypořádání se lze od nich odchýlit.

K vypořádání společného jmění manželů může dojít pouze **formami** výslovně stanovených v ustanovení § 150 Občanského zákoníku, a to konkrétně:

- dohodou manželů,
- soudním rozhodnutím vydaným na návrh manžela nebo
- zákonnou domněnkou.

K vypořádání může dojít jen některým z uvedených způsobů popřípadě i jejich vzájemnou kombinací⁵⁵.

V závěru této statě se ještě jednou vrátím do „minulosti režimu právní úpravy“ vypořádání, kdy až do novely Občanského zákoníku provedeného zákonem č. 131/1982 Sb., docházelo mezi manžely k vypořádání celé masy jejich majetkového společenství pouze dvěma způsoby vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, a to formou dohody nebo rozhodnutím soudu. To znamenalo, že k vypořádání

---

⁵⁵ nastane například situace, kdy se manželé dohodnou pouze na vypořádání jen částí svého společného jmění, o vypořádání jeho zbylé části rozhodne soud na návrh některého z manželů. V případě nečinnosti ze strany manželů, tzn. ani jeden z nich návrh na vypořádání zbylé části soudu nepodá, uplatní o ohledně této zbylé nevypořádané části jejich majetkového společenství zákonná domněnka.

bezpodílového spoluvlastnictví manželů mohlo dojít kdykoliv po zániku manželství a nebyla pro něj stanovena žádná lhůta. Nicméně dohoda musela být uzavřena ohledně veškerého majetku zastřešujícího institutem bezpodílového spoluvlastnictví manželů, z čehož vyplývá, že případná dohoda manželů o částečném vypořádání byla zcela neplatná. Judikatura vycházela z výkladu ustanovení § 149 odst. 3 Občanského zákoníku, obsaženého také ve Zprávě o zhodnocení rozhodovací činnosti soudu ve věci vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů Nejvyššího soudu ČR, publikované pod R 42/1972 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. V ní bylo uvedeno, že vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů se musí týkat všeho majetku, který náležel do bezpodílového spoluvlastnictví a jako společný existoval v době jeho zániku⁵⁶. Současně s odkazem na ustanovení § 143 Občanského zákoníku nebyl soud vázán návrhy účastníků ani ohledně rozsahu věcí do bezpodílového spoluvlastnictví náležejících, jejich ceny ani ohledně jejich přikázání tomu kterému z manželů, nýbrž byl sám povinen iniciativně zjišťovat a přezkoumávat, co vše z majetkového společenství do bezpodílového spoluvlastnictví manželů spadá a takovou to majetkovou masu následně vypořádat. Důsledkem změny provedené výše uvedeným zákonem, jež spočívala v zavedení zákonné domněnky vypořádání ze zákona⁵⁷, byla ve srovnání s dřívější právní úpravou skutečnost, že rozvedení manželé měli právo vypořádat bezpodílové spoluvlastnictví manželů dohodou nebo rozhodnutím soudu k návrhu některého z nich, jež bylo časově omezeno, tudíž pokud svého práva nevyužili, nastoupila zákonná domněnka o vypořádání. Současně bylo manželům umožněno do budoucna učinit obsahem dohody o vypořádání pouze vypořádání části hodnot spadajících do tohoto režimu spoluvlastnictví. Ohledně zbývajících hodnot majetku došlo následně k vypořádání zákonnou domněnkou nebo rozhodnutím soudu za respektování uzavřené částečné dohody mezi manžely a zcela v souladu se zákonnými zásadami, tj. soud nepřezkoumával správnost ustanovení platné dohody o rozdělení části společného majetku, či ustanovení o vyrovnání podílů v rámci tohoto dílčího vypořádání, neboť předchozí platnou dohodou vypořádané hodnoty již nelze znovu vypořádat. Nová úprava vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů ponechala tedy na vůli manželů, zda se vypořádají dohodou, byť i částečnou, nebo se obrátí na soud nebo dojde k vypořádání podle zákonné domněnky. Pokud ovšem

---

⁵⁶ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 22 Cdo 684/2004

⁵⁷ podle ustanovení § 149 odst. 4 Občanského zákoníku nedošlo-li do tří let od zániku bezpodílového spoluvlastnictví manželů k jeho vypořádání dohodou nebo nebylo-li bezpodílové spoluvlastnictví manželů na návrh podaný do tří let od jeho zániku vypořádáno rozhodnutím soudu, platí ohledně movitých věcí, že se manželé vypořádají podle stavu, v jakém každý z nich věci v bezpodílovém spoluvlastnictví pro potřeby svou, své rodiny a domácnosti výlučně jako vlastníky užívá. O ostatních movitých věcech a o nemovitých věcech platí, že jsou v podílovém spoluvlastnictví a že podíly obou spoluvlastníků jsou stejné. Totéž platí přiměřeně o ostatních majetkových právech, manželům společných.

manželé uzavřeli pouze částečnou dohodu o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví a soud k návrhu jednoho z nich nevypořádal veškerý zbývající majetek do tohoto režimu spoluvlastnictví náležející, došlo u této nevypořádané části spoluvlastnictví k vypořádání zákonnou domněnkou. Současně je nutné připomenout, že soud vypořádal pouze ten majetek náležející do bezpodílového spoluvlastnictví manželů, který účastníci řízení zcela v souladu s dispoziční zásadou učinili předmětem řízení. Soud mohl překročit jejich návrhy pouze ohledně ceny a toho, jak vypořádán majetek z hlediska kvalitativního, tedy jak věci rozdělí, kterému z manželů je přikáže.

7.2 Vypořádání společného jmění manželů dohodou manželů

Vypořádání společného jmění manželů dohodou je nejžádanějším způsobem rozdělení aktiv i pasiv spadajících do společného jmění, protože umožňuje pružně a operativně rozdělit statky tak, aby rozdělení vyhovovalo potřebám bývalých manželů a v neposlední řadě taktéž respektovalo jejich individuální zájmy i osobní vztahy k vypořádanému majetku. Současně lze s určitostí tvrdit, že iniciativa a vůle bývalých manželů na vypořádání společného jmění manželů dohodou je základem eliminace vzniku potenciálních sporů vyplývajících z dělení majetkového společenství. Možnost uzavřít dohodu zároveň reflektuje jednu ze stěžejních zásad českého právního řádu, a to naplnění autonomie vůle a smluvní svobody v ryze privátních záležitostech manželů⁵⁸. Je výrazem dispoziční zásady ovládající občanskoprávní vztahy a zákon jí proto upřednostňuje před zbývajícími způsoby vypořádání.

Výše uvedené skutečnosti jsou rovněž východiskem pro rozhodovací činnost soudů, kdy v případě, že dojde k podání žaloby na vypořádání společného jmění manželů, mají povinnost vynaložit veškerou snahu, aby mezi účastníky řízení došlo k uzavření dohody ve formě smíru, a jen je-li tato snaha bezvýsledná přistoupit k vypořádání společného jmění na základě návrhů těchto účastníků svým rozhodnutím.

Pro platnost dohody, jakožto právního úkonu, je Občanským zákoníkem vyžadováno dodržení základních podmínek, které jsou kladeny pro platnost jednotlivých právních úkonů. Právní úkon, tedy i dohoda, musí být učiněn svobodně, vážně, určitě a srozumitelně. Současně nesmí být učiněn v omylu, v rozporu se zákonem nebo je obcházet a rovněž nesmí být v rozporu s dobrými mravy. Úkon musí učinit osoba způsobilá k právním úkonům, což je osoba starší než 18 let, pod podmínkou, že taková osoba není zbavena způsobilosti k právním úkonům nebo osoba nezletilá starší 16 let,

---

⁵⁸ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2004, s. 224

kteřá uzavřela manželství se souhlasem soudu, čímž nabyla způsobilosti k právním úkonům.

7.2.1. Právní úprava vypořádaní společného jmění manželů formou dohody do 31. července 1998

Občanský zákoník, ve znění v té době platném, preferoval, rovněž jako stávající právní úprava, při vypořádaní majetku v bezpodílovém spoluvlastnictví dohodu mezi manžely a teprve, až když k takové dohodě nedošlo, bylo povinnosti soudu k návrhu jednoho z manželů o vypořádaní rozhodnout.

Právní teorie i soudní praxe však dovozovala, že vypořádaní společného majetku manželů dohodou se pod sankcí její neplatnosti musí týkat veškerého majetku, který manželům náležel a který jako společný existoval v době zániku tohoto spoluvlastnictví. Dohoda manželů o vypořádaní jen části společného majetku nepřicházela tak do úvahy. Z výše uvedeného tak plyne závěr, že nebylo přípustné podat návrh na vypořádaní jen ohledně části bezpodílového spoluvlastnictví s tím, že ohledně zbylé části se účastníci dohodnou mimosoudně. V opačném případě, dle postoje tehdejší právní teorie a praxe, by soud byl zcela vyloučen z komplexního uspořádaní majetkových vztahu mezi manžely.

V souvislosti s otázkou dílčích dohod řešila soudní praxe v období do roku 1998 problematiku dohod uzavíraných manžely již v průběhu rozvodového řízení, tj. ještě za trvání manželství a za trvání bezpodílového spoluvlastnictví, byť pod podmínkou účinnosti dohody dnem právní moci o rozvodu manželství. Uvedenou problematiku se zabýval taktéž Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí⁵⁹, dle kterého dohodu o rozdělení společného majetku mohou manželé uzavřít až po zániku majetkového společenství, a to z důvodu, že před jeho zánikem ještě neznají a ani nemohou znát přesný rozsah společného majetku.

Po roce 1982 dochází v této otázce k určitým korekturám spočívajícím v tom smyslu, že částečné vypořádaní společného majetku manželů nepůsobí do budoucna neplatnost takové dohody⁶⁰. Po účinnosti zákona č. 131/1982 Sb., kterým se měnil a doplňoval Občanský zákoník, bylo možné při vypořádaní zaniklého bezpodílového spoluvlastnictví manželů uzavřít platně i takovou dohodu, která vypořádávala jen část hodnot spoluvlastnictví náležející. Taková dohoda založila práva a povinnosti na ní zúčastněných bezpodílových spoluvlastníků a každý z účastníků této dohody mohl vůči

⁵⁹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spis zn. 3 Cz 29/63

⁶⁰ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spis zn. 22 Cdo 1283/2003

druhému, který ji nerespektoval, uplatňovat práva u soudu. Podstatnou náležitostí dílčí dohody o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví bylo ustanovení o vyrovnání podílů. Při dalším vypořádání, jímž mělo být vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví uzavřeno, nepřicházelo v úvahu přezkoumávání správnosti ustanovení platné dohody o rozdělení části společného majetku, popřípadě společných závazků, či správnosti ustanovení o vyrovnání podílů v rámci tohoto dílčího vypořádání. Předchozí vypořádané hodnoty již nebylo možné znovu vypořádat.

Uzavřená dohoda o vypořádání společného jmění manželů zavazovala pouze účastníky této dohody tj. bývalé manžele. Právní teorie i praxe zastávala ve vztahu ke třetím osobám stanovisko, dle kterého třetí osoby nejsou účastníky této dohody, a proto jejich práva jsou zachována. V případě existence pohledávky za jedním manželem nebo oběma manžely jim Občanský zákoník umožňoval postihovat společný majetek manželů tak, jako kdyby k žádné dohodě nedošlo.

Občanský zákoník žádnou zvláštní formu pro dohodu o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů nestanovil, vyjma případů, kdy předmětem dohody byla nemovitost. Zákon pouze ukládal manželům, kteří se vypořádali dohodou, aby si vydali na požádání písemné potvrzení o tom, jak se vypořádali. S ohledem na výše uvedené proto dohoda manželů mohla být uzavřena písemně, ústně nebo konkludentním jednáním, pokud bylo z něj možno bezpečně usoudit, že projevy vůle účastníků směřovaly shodně k tomu, aby bylo vypořádáno jejich zaniklé bezpodílového spoluvlastnictví. Podle judikatury mohlo dojít k dohodě i tak, že bezpodíloví spoluvlastníci uvedli v písemně uzavřené dohodě o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví jmenovitě jen některé věci nebo majetkové hodnoty, a to komu z nich připadnou, ale také i připojí písemné prohlášení o tom, že nemají vůči sobě další nevypořádané nároky z bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Zákonem č. 264/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje Občanský zákoník, zrušuje zákon o státním notářství a o řízení před státním notářstvím, ze dne 28. dubna 1992, právní úprava výslovně stanovila pro dohody, týkali-li se nemovitostí, písemnou formu provedení a nabývání jejich účinnosti vkladem do katastru nemovitostí.

V souvislosti s výše uvedeným lze závěrem konstatovat, že zákon po obsahové stránce nestanovil pro tento způsob vypořádání majetkových poměrů mezi manžely skoro žádné požadavky. Daná skutečnost je podporována rovněž názorem prezentovaným nejenom právní literaturou, ale také judikaturou soudů, dle kterého se manželé při vypořádání dohodou mohli odchýlit od pravidel uvedených v tehdejších §

150 Občanského zákoníku, aniž by to mělo za následek neplatnost dohody⁶¹. Mohli si tedy masu zaniklého bezpodílového spoluvlastnictví vypořádat i v nestejných poměrech, nezohlednit investice vložené do společného majetku z majetku výlučného.

Vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví se netýká pouze vzájemných vztahů mezi manžely, ale má, resp. může mít dopad i do poměrů třetích osob, a to zejména věřitelů majících pohledávku jen za jedním z manželů. Hodnota majetku, jenž dohodou dlužícímu manželi připadl, měla zásadní vliv na reálné uspokojení pohledávky za tímto manželem. Dokud zaniklé bezpodílové spoluvlastnictví nebylo vypořádáno, bylo podle ustálené soudní praxe možno i pohledávku věřitele jen jednoho z manželů vzniklou za trvání manželství uspokojit výkonem rozhodnutí i z masy zaniklého bezpodílového spoluvlastnictví. Vypořádáním tato možnost definitivně odpadla a výkon rozhodnutí pro danou pohledávku mohl být veden pouze na majetek, jenž dohodou připadl tomuto manželi. Ale tak, jak jsem již uváděl v předcházejících odstavcích, manželé se při vypořádání majetkového společenství mohli odchýlit od stanovených zásad v ustanovení § 150 Občanského zákoníku. To znamená, že v případě aplikace těchto výjimek v neprospěch dlužícího manžela (dostalo se mu majetku podstatně menší hodnoty než manželů druhému), by mohlo dojít ke zkrácení pohledávek jeho věřitelů. Nicméně, Občanský zákoník ve znění účinném do 31. července 1998, umožňoval věřiteli odporovat každému právnímu úkonu dlužníka, kterým by se zkracovala nebo kterým se zkracuje uspokojení jeho vymahatelné pohledávky a který dlužník učinil v úmyslu zkrátit svého věřitele. Mezi takové úkony lze řadit i dohodu o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, protože po jejím uzavření nebo, týká-li se nemovitosti po její účinnosti, nemohl věřitel dosáhnout bez pomoci odpůrcí žaloby uspokojení své pohledávky z majetku, který připadl manželovi, resp. bývalému manželovi dlužníka. Avšak na základě pravomocného rozsudku, kterým soud určil, že dohoda o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví je vůči věřiteli neúčinná, se věřitel mohl na základě exekučního titulu vydaného proti dlužníku domáhat nařízení výkonu rozhodnutí postižením toho, co odporovanou dohodou ušlo z jeho majetku a to nikoliv vůči dlužníku, ale vůči osobě, v jejíž prospěch byl právním úkonem učiněn, tj. druhému manželovi⁶².

---

⁶¹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 22 Cdo 726/99

⁶² rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 21 Cdo 2544/2000

7.2.2. Stávající právní úprava vypořádání společného jmění manželů formou dohody.

Právě snaha zákonodárce o eliminaci dopadů, jež by mohli aplikací shora pojednávaných výjimek v neprospěch dlužícího manžela nastat, byla hlavním důvodem, proč bylo zákonem č. 198/1998 Sb., do Občanského zákoníku zařazeno nynější ustanovení § 150 odst. 2, podle něhož práva věřitelů nesmí být dohodou manželů dotčena⁶³. I nadále slouží věřitelům, konkrétně, k ochraně jejich práv institut odporovatelnosti právním úkonům⁶⁴. Vedle tohoto institutu ovšem bylo zakotveno nové pravidlo, jehož porušení by mohlo vést k neplatnosti dohody, aniž by bylo nutno jí odporovat v soudním řízení. Jedná se o tzv. újmu na právech věřitelů⁶⁵.

Nově občanský zákoník kategoricky vyžaduje v ustanovení §150 odst. 2, aby dohodou o vypořádání nebyla dotčena práva věřitelů. V této souvislosti je třeba rozlišovat mezi:

- dohodami vypořádávající dluh obou manželů, který byl součástí společného jmění.

V dané problematice navazuje nová právní úprava na stanovisko uplatňované starší judikaturou, která vycházela ze základu, že vypořádání společných práv a povinností, které jsou spojeny s bezpodílovým spoluvlastnictvím manželů a vznikly za jeho trvání, se týká jen vztahů mezi manžely a nezasahuje do práv a povinností jiných osob, které nejsou účastníky řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů a jimž zůstávají nedotčena všechna jejich práva i námitky⁶⁶. Tím je zabráněno vzniku situace, aby se manželé jako solidární dlužníci dohodli, kdo z nich bude nadále vystupovat jako dlužník. Dané pravidlo reflektuje jednu ze základních zásad soukromého práva, a to ochranu práv třetích osob.

- případy, kdy dlužníkem byl jen jeden z manželů.

Dohody uzavřené mezi manžely spočívající v rozdělení společného majetku asymetrickým způsobem⁶⁷ mohou mít dopad na uspokojení práva věřitele, a to zejména v případech, kdy dlužníkem věřitele je právě manžel, který dle uzavřené dohody žádný majetek nezískal. S danou problematikou se právní praxe vypořádala propojením těchto dohod s ustanoveními o odporovatelnosti právních úkonů. Tím byly věřiteli dány

⁶³ zákonem č. 91/1998 Sb., s účinností od 1.8.1998

⁶⁴ viz ustanovení § 42a Občanského zákoníku

⁶⁵ ustanovení § 150 odst. 2 Občanského zákoníku.: Práva věřitelů nesmí být dohodou manželů dotčena.

⁶⁶ rozhodnutí R 42/72

⁶⁷ jednomu z manželů připadne veškerý majetek, druhý nezíská podle dohody nic

možnosti odporovat právním úkonům učiněným dlužníkem (v daném případě možnost odporovat dohodě o vypořádání společného jmění uzavřenou mezi manžely).

K možným důsledkům rozporu dohody s příslušným ustavením zaujala k dnešnímu dni stanovisko pouze odborná literatura, a to v souvislosti s výkonem rozhodnutí. Její závěr lze shrnout takto: Jelikož dohodou o vypořádání společného jmění nesmí být dotčena práva věřitelů, pak měl-li věřitel v době před uzavřením dohody právo domáhat se uspokojení své pohledávky za povinným i z majetku patřícího do jeho společného jmění s manželem povinného, zůstává jeho právo zachováno i poté, co společné jmění povinného a jeho manžela bylo vypořádáno dohodou. Oprávněný se tedy může domoci cestou výkonu rozhodnutí uspokojení své pohledávky za povinným i z majetku, který podle dohody o vypořádání společného jmění připadl jeho manželovi⁶⁸. Tento výklad umožňuje nahlížet na dohodu manželů, jako by vůči věřitelům jen jednoho z manželů vůbec neexistovala, a tudíž neměla vůči nim právní následky. A proto, vznikl-li závazek jen jednoho z manželů za trvání manželství, může vést věřitel výkon rozhodnutí na majetek, který před uzavřením dohody patřil do společného jmění, i po uzavření této dohody, a to bez ohledu na skutečnost, komu majetek podle dohody připadl. Novela provedená shora uvedeným zákonem tedy ponechává možnost uspokojit pohledávku (závazek), který tvoří společné jmění manželů, při výkonu rozhodnutí z veškerého majetku patřícího do společného jmění manželů, a to formou pasivní solidarity obou manželů.

Závěr, prezentovaný v poslední větě předchozího odstavce, byl rovněž podpořen rozhodnutím Nejvyššího soudu, uveřejněném pod spisovou značkou 32 Odo 529/2003, dle kterého z dikce ustanovení § 145 odst. 3 Občanského zákoníku plyne, že u závazků, které tvoří společné jmění manželů, jsou manželé společnými dlužníky a že tato solidarita, založená přímo zákonem, vede ke všem důsledkům pasivní solidarity podle ustanovení § 511 Občanského zákoníku. Odtud následně dovodil Nejvyšší soud i právo věřitele domáhat se soudně splnění závazku po kterémkoli z takto solidárně zavázaných dlužníků. Dalším rozhodnutím Nejvyššího soudu, teď již ve formě usnesení, podporující výše tvrzené skutečnosti, bylo usnesení vedeno pod spis. zn. 32 Odo 1082/2003, ve kterém se zabýval sporem o plnění ze smlouvy o dílo. Vzhledem k tomu, že závazek vznikl v době, kdy trvalo manželství, je závazek uhradit sjednanou cenu součástí společného jmění manželů, tudíž za závazek odpovídají oba manželé společně a nerozdílně a věřitel se pak může domáhat splnění svého závazku po kterémkoli z takto solidárně zavázaných dlužníků – manželů. Shora uvedená rozhodnutí

---

⁶⁸ Kůrka, V., Drápal., L.: Výkon rozhodnutí v soudním řízení, Praha: Linde 2004, str. 835

tak vycházeli z premisy, že závazek, který vznikl za trvání manželství jednomu z manželů a který patří do společného jmění manželů dle ustanovení § 143 odst. 1 písm. a) Občanského zákoníku plní oba manželé společně a nerozdílně a že v takovém případě jsou manželé společnými dlužníky a tato zákonem založená solidarita manželů vede ke všem důsledkům pasivní solidarity podle ustanovení § 511 Občanského zákoníku. Právní důsledky této zákonem stanovené odpovědnosti mohou manželé vyloučit pouze prokázáním, že uzavřeli smlouvu o zúžení společenského jmění manželů a obsah této smlouvy byl věřiteli předem znám.

Předmětné ustanovení, tj. ustanovení § 150 odst. 2 Občanského zákoníku, tak nečiní větší obtíže u závazků, které jsou součástí společného jmění podle ustanovení § 143 odst. 1 písm. b) Občanského zákoníku⁶⁹ a z nichž jsou oba manželé zavázáni společně a nerozdílně. Podle ustálené soudní praxe vypořádání společných dluhů manželů má účinky pouze ve vztahu mezi manžely, nikoli však vůči třetím osobám. Vůči nim jsou manželé i po zániku a vypořádání společného jmění zavázáni společně a nerozdílně, a tudíž se věřitel může domáhat uspokojení své pohledávky vůči kterémukoli z nich nebo také vůči oběma, a to z veškerého jejich majetku. V současné době již nedisponují možností odchýlit se od pravidel stanovených zákonem pro vypořádání, a proto v případě jejich porušení⁷⁰, pokud by například jeden z manželů z vypořádání dostal podstatně méně než manžel druhý, může se dotčený věřitel domáhat uspokojení své pohledávky také po druhém manželovi. To vše nasvědčuje závěru, že manželé coby solidární dlužníci se nemohou dohodnout o právech věřitele a současně o tom, kdo z nich nadále dlužníkem nebude, a to s ohledem na jednu ze stěžejních zásad soukromého práva – zásadu ochrany práv třetích osob⁷¹.

Zcela s odlišným pojetím této problematiky ve srovnání s tím, jak byla výše popsána a rovněž v současné době zastávaná právní obcí, přišel Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí zveřejněným pod spisovou značkou 31 Odo 677/2005. V něm se zabýval posouzením otázky, zda splnění závazku, který jednomu z manželů vznikl za trvání manželství, může věřitel v nalézacím řízení soudně vymoci i po druhém z manželů.

---

⁶⁹ závazky, které některému z manželů nebo oběma manželům společně vznikly za trvání manželství, s výjimkou závazků, týkající se majetku, který náleží výhradně jednomu z nich, a závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, který převzal jeden z nich bez souhlasu druhého.

⁷⁰ ustanovení § 149 odst. 2 Občanského zákoníku: Zanikne-li společné jmění manželů, provede se vypořádání, při němž se vychází z toho, že podíly obou manželů jsou stejné. Každý z manželů je oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek. Stejně tak se vychází z toho, že závazky obou manželů, vzniklé za trvání manželství, jsou povinni manželé splnit rovným dílem

⁷¹ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 20 Cdo 238/2003 - jestliže ustanovení § 262a odst. 1, věty první, o. s. ř. umožňuje k vydobytí závazku, který vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů, nařídit výkon rozhodnutí na majetek patřící do společného jmění manželů, pak platí, že výkon lze nařídit i na majetek patřící do zaniklého společného jmění, které v době zahájení řízení o výkon nebylo vypořádáno. Lze v tomto případě poznamenat, že i bývalý manžel povinného bude v takovém řízení jeho účastníkem.

Tímto rozhodnutím poukazuje zejména na skutečnost, že výše judikurní závěry⁷² vnášení značnou nejistotu do právních vztahů vzniklých na základě smluv, a to nejen na straně dlužníka, nýbrž i na straně věřitele. Současně tento rozsudek poukazuje i na skutečnost, že jeho dřívější rozhodnutí prolamují a popírají zásadu, podle které z takto vzniklého závazku jsou co do smluveného ujednání oprávněny a povinny jeho smluvní strany. Nejvyšší soud dále zdůrazňuje, že předchozí judikurní závěry přehlíželi, že závazky náležející do společného jmění nasmlouvané jedním z manželů, nemusí mít charakter peněžitých závazků, přičemž může jít o závazky, jež druhý manžel sice objektivně vzato splnit může, nebude však k tomu odborně vybaven⁷³. Druhý manžel, tak jak uvádí odůvodnění předmětného rozsudku, by byl v režimu ustanovení § 143 odst. 3 Občanského zákoníku vázán povinnostmi plynoucími ze smlouvy, jejichž obsah nezná a stíhán sankcemi, o kterých nevěděl.

Jiná, odlišná situace však nastává v případech, kdy závazek jen jednoho z manželů vzniklý za trvání manželství do společného jmění nepatří. Shora uvedený postup uspokojení svých pohledávek ze strany věřitelů platí i tady za podmínky trvání společného jmění manželů a po jeho zániku do jeho vypořádání. Po provedeném vypořádání shora popsany postup však nelze aplikovat. Jelikož již za trvání společného jmění byl jeho dlužníkem jen jeden z manželů, má věřitel i po zániku a vypořádání společného jmění pohledávku jen za tímto manželem, nikoli za manželem druhým. To znamená, že právo na uspokojení ze společného jmění má výjimečně i oddělený věřitel jen jednoho z manželů jen do vypořádání společného jmění, poté toto právo zaniká. Není proto důvod, aby závazky, které do společného jmění nepatřily a o nichž druhý manžel často ani neví, byly i po zániku a vypořádání společného jmění uspokojovány z majetku tohoto druhého manžela. Proto uzavření dohody mezi manžely, dle které by veškeré aktiva přešla do výlučného majetku druhého manžela, by mohla mít pro věřitele ohledně uspokojení své pohledávky negativní dopad, jeho pohledávka by mohla být zkrácena. Tak jak jsem již na začátku této části uváděl i nadále slouží věřitelům, konkrétně k ochraně jejich práv, institut odporovatelnosti právním úkonům. Ovšem zákonem č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, v rámci institutu společného jmění manželů poskytl věřitelům, jejichž práva byla dotčena dohodou o vypořádání společného jmění manželů, zvýšenou ochranu. Ve smyslu ustanovení § 150 odst. 2 Občanského zákoníku zásah do práv věřitelů má za následek bez dalšího, tj. bez nutnosti domáhat se vyslovení právní neúčinnosti soudem dle

---

⁷² splnění závazků náležejících do společného jmění manželů sjednaného jen jedním z manželů může věřitel v nalézacím řízení vymoci i jen po jednom z manželů

⁷³ např.: zaváže-li se manžel, který je podnikatelem, k provedení díla, přičemž druhý z manželů, po kterém věřitel splnění závazku náležejícího do společného jmění vymáhá, podnikatel není.

ustanovení § 42a Občanského zákoníku, neúčinnosti dohody o vypořádání společného jmění manželů. Věřitel vymahatelné pohledávky, jež vznikla před uzavřením dohody o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela, má právo ji vymoci i z majetku patřícího do společného jmění a vypořádaného dohodou tak, že jeho výlučným vlastníkem se stává manžel dlužníka. Výše uvedené skutečnosti tak jednoznačně vedou k závěru, že postavení věřitele, jeho práva, se tak dohodou o vypořádání společného jmění dlužníka jeho manžela nemůže zhoršit. Není tak žádných pochyb o tom, že zásah do práv věřitele ve smyslu výše specifikovaného ustanovení, nezpůsobuje neplatnost, nýbrž tzv. relativní bezúčinnost dohody o vypořádání společného jmění manželů, tj. na takovou dohodu se ve vztahu k věřitelům hledí tak, jako kdyby její právní účinky nenastaly.⁷⁴

V ostatních případech, kdy práva věřitelů dotčena nejsou, není vyloučeno právo manželů uzavírat mezi sebou nerovnovážné dohody, odpovídá-li to jejich vůli. To dovodila nakonec i samotná soudní praxe, když dospěla k závěru, dohoda o vypořádání společného jmění manželů, kterou jeden z účastníků nabude podstatně menší podíl, popřípadě se mu nedostane ničeho, není neplatná pro rozpor s ustanovením § 159 Občanského zákoníku.⁷⁵

Předmětné ustanovení § 150 odst. 2 Občanského zákoníku bylo také předmětem rozhodování Nejvyššího soudu ČR ve své trestní agendě, kde se zabýval otázkou, za jakých předpokladů lze uzavření dohody o vypořádání společného jmění manželů považovat za jednání, jímž pachatel " zcizí část svého majetku ". V tomto ohledu Nejvyšší soud zdůraznil, že při vypořádání společného jmění manželů, z nichž jeden je dlužníkem třetích osob, musí být zachována určitá rovnováha mezi zájmy druhého manžela a zájmy věřitelů. Teprve pokud je tato rovnováha podstatným způsobem narušena takovou dohodou o vypořádání společného jmění manželů, která nápadně, jednostranně a z hlediska zásad stanovených v ustanovení § 149 odst. 2,3 Občanského zákoníku neodůvodněně znevýhodní toho z manželů, který je dlužníkem třetích osob, lze hovořit o zcizení části majetku dlužníka⁷⁶. Tak tomu bude zejména tehdy, jestliže dlužící manžel podle dohody nedostal nic a veškerý majetek dostal manžel druhý.

---

⁷⁴ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 20 Cdo 2085/2006

⁷⁵ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 22 Cdo 726/99

⁷⁶ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 7 Tdo 271/2003

7.2.3 Obecný výklad k dohodě o vypořádání společného jmění manželů

Právní úprava provedená zákonem č. 91/1998 Sb., nepřinesla zásadních změn, co se procesní stránky uzavírání dohod o vypořádání společného jmění manželů týče. Změn však dostala formální stránka těchto dohod, když Občanský zákoník nadále vyžaduje písemnou formu v každém případě, nejen tehdy když, je-li předmětem dohody o vypořádání společného jmění manželů nemovitost, což vylučuje její uzavření konkludentním jednáním. Náleží-li nemovitost do společného jmění, nabývá dohoda účinnosti vkladem do katastru nemovitostí⁷⁷. Základním nedostatkem ustanovení §149 Občanského zákoníku je skutečnost, že zákon hovoří o účinnosti dohody ve spojení se vkladem do katastru nemovitostí. S ohledem na přijetí vkladového principu⁷⁸ do právního řádu by bylo lepší hovořit o nabytí výlučného práva k nemovitosti pro jednoho z manželů (popřípadě podílového spoluvlastnictví) vkladem do katastru nemovitostí. V souvislosti s tímto principem vystává otázka, zda k vypořádání společného jmění manželů dohodou ve stanovené tříleté lhůtě od zániku spoluvlastnictví, týká-li se i nemovitostí, stačí v této lhůtě jen uzavřít dohodu o vypořádání, anebo zda třeba v této lhůtě i podat návrh na vklad vlastnického práva do katastru nemovitostí⁷⁹.

Obsahová stránka dohody není zákonem blíže vymezená. Dohoda manželů musí splňovat veškeré náležitosti požadované pro právní úkony⁸⁰ a zároveň nesmí být v rozporu s dobrými mravy. Zákonodárcem použitý termín dohoda je jen specifický název pro smlouvu, a tudíž platí pro ni veškerá ustanovení občanského zákoníku pojednávající o smlouvách.

Dohoda o vypořádání může být uzavřena také formou soudního smíru, jenž ke své platnosti potřebuje schválení soudem. Současně lze zmínit, že její uzavření však nepřipadá v úvahu při zániku společného jmění smrtí jednoho z manželů nebo prohlášením za mrtvého.

Manželé se nemusí dohodnout na vypořádání celého společného jmění. Pokud se dohodnou pouze na vypořádání částí společného majetku, mají možnost podat soudu návrh na vypořádání zbývajících nevypořádaných částí svého majetku. Na druhou

---

⁷⁷ pokud se dohody mezi manžely podle ustanovení § 143 a 149 týkají nemovitostí, musí mít písemnou formu a nabývají účinnosti vkladem do katastru. *Zákonodárce měl spíše na mysli ustanovení § 143a, neboť ustanovení §143 žádnou možnost uzavřít dohodu o majetku manželům neposkytuje.*

⁷⁸ obnoven zákonem č. 265/1992 Sb. (s účinností od 1.1.1993) – práva k nemovitostem vznikají, mění se nebo zanikají dnem vkladu nebo výmazu práva a to s tím, že právní účinky vkladu vznikají ke dni, kdy návrh na vklad byl doručen katastrálnímu úřadu. Právní úprava platná do 31.12.1992 byla ovlivněna konsensuálním principem – smlouva, kterou vzniklo, měnilo nebo zanikalo právo k nemovitostem nabývalo účinnosti až registrací státním notářstvím a současně s nabytím účinností smlouvy vznikalo i právo k nemovitostem

⁷⁹ řešením této problematiky se zabývám v dalších částech své práce

⁸⁰ ustanovení § 37 odst. 1 Občanského zákoníku – právní úkon musí být učiněn svobodně a vážně, určitě a srozumitelně, jinak je neplatný.

stranu jejich nečinnost má za následek nástup zákonné domněnky ohledně nevypořádané části společného jmění v souladu s ustanovením § 150 odst. 4 Občanského zákoníku.

Mezi společné rysy stávající právní úpravy s předcházející právní úpravou patří, že účinky dohody o vypořádání společného jmění zavazují jen účastníky této dohody tj. manžele.

7.2.4. Úprava vypořádání společného jmění manželů formou dohody dle navrhované právní úpravy

Nově dostaly změny zejména otázky vzniku účinků vypořádání na základě dohody manželů. Ustanovení připravovaného § 619 odst. 1 Občanského kodexu zcela jasně uvádí, že dohoda o vypořádání má vždy účinky ke dni, kdy společné jmění bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, bez ohledu na to, zda dohoda byla uzavřena před anebo po zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění. To znamená, že dohoda o vypořádání bude mít vždy k rozhodnému dni zpětné účinky. Považuji za potřebné zdůraznit, že ani v případě, že předmětem dohody o vypořádání bude nemovitost, nebudou platit žádné zvláštní pravidla, a bude tak postupováno shora popsáním způsobem. Zápis do katastru nemovitostí tak nadále bude mít jen deklaratorní účinky.

Další změna spočívá ve výslovném vyjádření, že žádný způsob vypořádání, tedy ani rozhodnutím soudu, nesmí nepříznivě postihnout práva třetích osob. V případě, že by k takové situaci došlo, má třetí strana možnost domáhat se u soudu ochrany v podobě relativní neúčinnosti vypořádání.

7.2.5. Dohoda dle ustanovení § 24a odst. 1 písm. a) Zákona o rodině

Zákonem č. 91/1998 Sb., jímž byl novelizován zákon o rodině č. 94/1963 Sb. ve znění změn a doplnění provedených pozdějšími zákony a nálezem Ústavního soudu České republiky č. 72/1995 Sb., zavedl při zachování obecné úpravy rozvodu dle ustanovení § 24 zákona o rodině, založeného na principu kvalifikovaného rozvratu s přihlédnutím k příčinám rozvratu manželství, nový způsob rozvodu po vzájemné dohodě manželů, upravené v ustanovení § 24a zákona o rodině, někdy označovaný jako rozvod konsenzuální. V souvislosti s tímto novým způsobem vypořádání společného jmění manželů je zapotřebí poukázat na další posun nastolený po roce 1998. Do této doby striktně platila zásada umožňující uzavření dohod pouze po zániku bezpodílového spoluvlastnictví. V současné době lze dohodu o vypořádání společného

jmění manželů uzavřít nejenom po zániku jejich manželství podle ustanovení § 150 odst. 1 Občanského zákoníku, ale i za jeho trvání. To umožňuje právě nově formulované ustanovení § 24a Zákona o rodině obsahující úpravu rozvodu manželů (tzv. smluvený rozvod) bez zjišťování příčin rozvratu.

Tento zvláštní druh rozvodu je stejně jako obecná úprava rozvodu dle ustanovení § 24 zákona o rodině založený na principu objektivního rozvratu tzn., že při splnění stanovených předpokladů (manželský svazek trval minimálně jeden rok, manželé spolu nežijí nejméně šest měsíců, k návrhu na rozvod se připojí také druhý z manželů) konstruuje zákonnou domněnku, že manželství je hluboce a trvale rozvráceno do té míry, že nelze očekávat obnovení společného soužití. Ohledně tohoto nesporného rozvodu nadále platí, že příslušný soud se nezabývá příčinami rozvratu. Manželství rozvede, pokud manželé předloží písemnou smlouvu s ověřenými podpisy účastníků upravující pro dobu po rozvodu vypořádání majetkových vztahů, práva a povinnosti společného bydlení, případnou vyživovací povinnost a pravomocné rozhodnutí o schválení dohody o úpravě k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu⁸¹. Mají-li ovšem manželé společné nezletilé děti, jsou povinni předložit pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody rodičů o úpravě poměrů nezletilých po dobu po rozvodu. Jak jsem již zmiňoval výše, možnost rozvodu dle ustanovení § 24a zákona o rodině se vztahuje na manželství trvající alespoň jeden rok, v němž manželé nejméně alespoň šest měsíců spolu nežijí. Z tohoto základního časového vymezení, jež zakládá právní domněnku kvalifikovaného rozvratu manželství, zákon žádné výjimky nepřipouští. Zákon o rodině již několikrát zmiňovaným ustanovením upravuje rozvod manželství způsobem sledujícím nekonfliktní uspořádání rozhodujících vzájemných vztahů mezi manžely po rozvodu. V oblasti majetkových vztahů dovoluje jejich smluvní uspořádání ještě před rozvodem manželství a připouští vypořádání i jiného majetku než ve společném jmění a podle jiných hledisek než ve smyslu zásad ustanovení § 149 odst. 2 Občanského zákoníku, aniž by zasahoval do zákonné úpravy o vypořádání společného jmění manželů zaniklého po rozvodu ve smyslu ustanovení § 24 zákona o rodině⁸². S odkazem na výše uvedené skutečnosti Nejvyšší soud taktéž dovodil, že smlouva o vypořádání vzájemných majetkových vztahů je institutem zákona o rodině s dopadem do majetkových poměrů manželů po rozvodu, zvláštním zejména potud, že na rozdíl od vypořádání zaniklého společného jmění manželů předpokládá její uzavření před rozvodem, manželům dovoluje, aby v jejím rámci upravili do budoucna vzájemné majetkové vztahy v jiném rozsahu, než vymezeném společným jměním manželů

---

⁸¹ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, spis zn. 22 Cdo 2201/2005

⁸² rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, spis.zn. 30 Cdo 257/2001

Zákon o rodině tímto ustanovením upravuje rozvod manželství způsobem sledujícím nekonfliktní uspořádání rozhodujících vzájemných vztahů mezi manžely po rozvodu. V oblasti vztahů majetkových požaduje, a tedy i dovoluje, jejich smluvní uspořádání ještě před rozvodem manželství a připouští, aby v jejím rámci upravili do budoucna vzájemné majetkové vztahy v jiném rozsahu, než vymezeném společným jměním manželů.

Na předmětnou smlouvu se vztahují obecná ustanovení Občanského zákoníku o smlouvách. Příslušné soudy tyto smlouvy nezkontrolují ani neschvalují, omezují se pouze na její konstatování, aniž by posuzovali její věcnou správnost. Je potřebné ale zdůraznit, že její platnost je podmíněná pouze v případech rozvodu, o kterém bylo rozhodnuto podle ustanovení § 24a Zákona o rodině, neboť jen ve spojení s tímto způsobem rozvodu založeném na dohodě manželů je zákonem dovolena.

Účinnost tato smlouva nabývá právní mocí rozsudku o rozvodu. V případě, že předmětem vypořádání společného jmění manželů prostřednictvím této smlouvy byla také i nemovitost evidovaná v katastru nemovitostí, váže zákon právní účinky této dohody (vznik, změnu a zánik vlastnických a jiných věcných práv) ohledně vypořádání této nemovitosti, ke vkladu práv do katastru nemovitostí. Nestačí tedy, aby v tříleté lhůtě byla toliko uzavřena dohoda o vypořádání.

Smlouvou o vypořádání vzájemných majetkových vztahů tímto institutem zákona o rodině se zabýval také Nejvyšší soud, dle kterého předmětná smlouva dovoluje manželům, aby v jejím rámci upravili do budoucna vzájemné majetkové vztahy v jiném rozsahu než vymezeném společným jměním manželů⁸³.

Závěrem lze pouze shrnout, že i na předmětnou smlouvu, v části týkající se vypořádání společného jmění manželů, je nutno aplikovat ustanovení § 150 odst. 4 Občanského zákoníku a současně, že pojmově nevyklučuje dohodu o vypořádání společného jmění manželů, i když je zvláštním institutem ve vztahu k ustanovení § 149 a § 150 Občanského zákoníku.

Závěrem této kapitoly bych rád pojednal o připravovaných změnách v souvislosti s připravovanou novelou občanského kodexu. Nová právní úprava ve vztahu k dohodě o vypořádání společného jmění manželů upravuje otázku dosud nejednotně posuzovanou, a to otázku okamžiku vzniku účinků vypořádání. Dle ustanovení § 617 odst. 2 připravované novely má dohoda o vypořádání vždy účinky ke dni, kdy společně

---

⁸³ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 30 Cdo 2193/2005

jmění bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, bez ohledu na to, zda dohoda byla uzavřena před nebo po zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění.

To znamená, že dohoda uzavřená poté co bylo společné jmění negativně dotčeno, bude mít vždy k rozhodnému dni zpětné účinky. Novela nadále také nepočítá i s tím, že pro vypořádání nemovitosti budou platit zvláštní pravidla a zápis do katastru nemovitostí bude mít jen deklaratorní účinky.

Dále se zákoník zabývá také otázkou ochrany práv třetích osob, která se rozšiřuje na všechny způsoby vypořádání společného jmění. Dle připravovaného ustanovení § 618 nesmějí být vypořádáním dotčena práva třetích osob. Třetí osoba, jejíž práva byla vypořádáním dotčena, má právo se domáhat, aby soud vůči ní účinky vypořádání vyloučil. Dotčená třetí osoba se dle důvodové zprávy k příslušnému zákonu může domoci ochrany v podobě neúčinnosti vypořádání vůči ní. Podmínkou úspěšnosti takové žaloby bude nejenom tvrzení o újmě způsobené dotčením, ale také předložení relevantního důkazu podporující předchozí tvrzení, a to vše v souladu s již zažitou zásadou povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní. Předmětná změna v sobě zahrnuje i zákonný zákaz dalšího vyloučení solidarity v závazcích původně solidárních.

Konečně nová předloha výslovně uvádí, že vypořádání se může týkat pouze dílčích práv a závazku, když v ustanovení § 619 se uvádí, že platnosti dohody o vypořádání nebrání, týká-li se jen části společných majetkových práv a závazků.

Shora uvedené změny jsou platné pro všechny způsoby vypořádání společného jmění manželů.

7.3 Vypořádání společného jmění manželů soudním rozhodnutím

Ačkoliv je ideální, aby se bývalí manželé ohledně vypořádání zaniklého společného jmění manželů dohodli, často to není možné, a to s ohledem na nepřekonatelné osobní rozpory mezi nimi. V takových případech vypořádá zaniklé společné jmění manželů na návrh kteréhokoli z nich soud⁸⁴. Hmotněprávní podmínkou pro vypořádání tímto způsobem je, že zaniklé společné jmění manželů již nebylo vypořádáno jednak prostřednictvím dohody uzavřené mezi bývalými manžely nebo využitím zákonné domněnky v souladu s ustanovením § 150 odst. 4 Občanského zákoníku.

---

⁸⁴ ustanovení § 150 odst. 3 Občanského zákoníku: Neprovede-li se vypořádání dohodou, provede ji na návrh některého z manželů soud

Vypořádání společného jmění manželů se zahajuje podáním žaloby o vypořádání k soudu, který rozhodoval o rozvodu⁸⁵ jejich manželství ve lhůtě tří let od právní moci rozsudku o rozvodu. V případě, že jedná o případ, kdy se o vypořádání rozhoduje poté, co společné jmění manželů zaniklo z jiného důvodu než rozvodem manželství, jako například rozhodnutím o neplatnosti manželství nebo zúžením společného jmění manželů, je místní příslušnost dána bydlištěm⁸⁶ žalovaného. Při rozhodování soudu o vypořádání společného jmění se aplikují v plné míře zásady stanovené Občanským zákoníkem pro proces vypořádání. Jedná se zejména o zákonné zásady, kdy podíly obou manželů na majetku patřícím do společného jmění jsou stejné, závazky obou manželů vzniklé za trvání manželství jsou povinni oba manželé splnit rovným dílem či zásada, že každý z manželů je oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek a je povinen nahradit, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho osobní majetek. Současně nelze opomenout zásadu, že při vypořádání se přihlíží k potřebám nezletilých dětí, k tomu, jak se zasloužil o nabytí a udržení společného jmění či k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu. Při určení míry přičinění je třeba vzít zřetel k péči o děti a k obstarávání společné domácnosti.

Civilní řízení je ve věci vypořádání společného jmění manželů ovládáno zásadou dispoziční, neboť se jedná o řízení sporné. Dispozici účastníků řízení předmětem řízení o vypořádání společného jmění je třeba respektovat potud, že soud vypořádá jen ty věci resp. majetek, které účastníci učinili předmětem řízení. Překročit jejich návrhy v takovém řízení může příslušný soud podle ustanovení § 153 odst. 2 občanského soudního řádu jen ohledně ceny a toho, jak je vypořádá z hlediska kvantitativního, tedy, jak věci resp. majetek rozdělí (kterému z manželů je přikáže). Pokud by soud v řízení o vypořádání společného jmění vypořádal i věci, které účastníci předmětem řízení neučinili, jednal by v rozporu s ustanovením § 153 odst. 2 občanského soudního řádu a šlo by o vadu řízení, která by měla za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

Základní podmínkou pro vypořádání společného jmění manželů touto formou vypořádání je podání návrhu – žaloby jedním z bývalých manželů, resp. správcem konkursní podstaty, či dědici v případě, že v průběhu řízení dojde k úmrtí jednoho z manželů.

---

⁸⁵ viz. § 88 písm. b) o.s.ř.

⁸⁶ viz. § 84 a 85 odst. 1 o.s.ř.

Samotný návrh musí po obsahové stránce obsahovat níže uvedené náležitosti:

- vyličení skutečností relevantních pro posouzení, které věci náležely do majetkového společenství manželů, včetně jejich ocenění a určení vhodnosti způsobu jich vypořádání,
- důkazy o rozhodných skutečnostech,
- závěrečný návrh obsahující požadovaný způsob vypořádání.

Předmětné řízení o vypořádání vykazuje znaky speciálního řízení nazývaného termínem *iudicium duplex*, tzn., že účastníci řízení mají postavení jak navrhovatelů, tak odpůrců. Dané specifikum se promítá do určitých odlišností tohoto řízení:

- každý z účastníků je oprávněn označovat majetek, který má být předmětem řízení,
- soud není vázán návrhem účastníků, s výjimkou vymezení předmětu řízení,
- v případě podání návrhu – žaloby na vypořádání společného jmění manželů jedním z manželů není druhý manžel oprávněn danou žalobu podat,
- bez souhlasu obou účastníků není možné podat návrh na zpětvzetí žaloby (to i v případě, že návrh na zpětvzetí žaloby byl jedním z účastníků podán dříve, než začalo jednání)⁸⁷.

Soudy při rozhodování předložených návrhů na vypořádání společného jmění se řídí právní úpravou platnou v době zániku předmětného společného jmění. Z rozsudku, konkrétně z jeho výrokové části, musí jednoznačně vyplývat, kterému z účastníků a jaké právo bylo přiznáno resp., jaká povinnost mu byla uložena a v jakém rozsahu se tak stalo. Jsou-li předmětem rozhodování také věci, musí soud přesně popsat a určit jednotlivé věci, které jsou přidělovány do vlastnictví jednoho z manželů. Podmínka přesného určení jednotlivých věcí, jež tvoří předmět vypořádání, je umocňována hlavně v případě nemovitostí. Ty musí být v rozsudku označeny způsobem vyžadovaným ustanovením § 5 katastrálního zákona⁸⁸. Rozhodným okamžikem pro posouzení, jaký majetek náleží do společného jmění, je den, kdy došlo k jeho zániku, případně zúžení. Zpravidla se jedná o den právní moci rozhodnutí, kterým došlo k jeho zániku, případně zúžení. Okamžik zániku společného jmění manželů je rozhodný nejen pro posouzení rozsahu majetku, který se ve společném jmění nachází, ale i pro posouzení stavu

⁸⁷ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 30 Cdo 1171/2002

⁸⁸ pozemky musí být označeny parcelním číslem s uvedením názvu katastrálního území, ve kterém leží, budovy označením pozemku, na němž jsou postaveny, číslem popisným nebo evidenčním, příslušnosti budovy k části obce, pokud je název části obce odlišný od názvu katastrálního území, v němž se nachází pozemek, na kterém je budova postavena.

tohoto majetku. Tedy ke změnám, ke kterým na něm došlo po zániku společného jmění manželů, se nepřihlíží.

Výchozí zásadou při rozhodování soudu o vypořádání je ta, dle které mají účastníci sporu na majetku patřícím do společného jmění manželů stejný podíl. V rozhodnutí se to projeví tím způsobem, že každý z účastníků řízení obdrží majetek ve stejné hodnotě. Z důvodu obtížnosti až nemožnosti docílení stavu rovnoměrného rozdělení majetku mezi strany sporu, ukládá soud tomu z účastníků, jež mu přisoudil majetek vyšší hodnoty, aby druhému tento rozdíl vyrovnal v peněžní hodnotě. Soud se ovšem při rozhodování o vypořádání může od aplikace této zásady odklonit a stanovit při vypořádání jiné poměry, shledá-li pro to důvody. Mezi ty patří zejména zásady, jak se každý z manželů staral o rodinu nebo jak se zasloužil o nabytí a udržení společného jmění. Současně není ani vyloučeno, aby soud vyjádřil rozdílnost podílů účastníků při vypořádání společné věci, přihlížejíc k tomu, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí a udržení věci také tak, že věc přikáže do vlastnictví tomu z manželů, který se o nabytí a udržení společné věci zasloužil výlučně, resp. v převážné míře, aniž mu uloží, aby druhému účastníkovi, který se její nabytí a udržení nezasloužil, na vyrovnání podílů zaplatil určitou finanční částku. Zákon explicitně neupravuje způsob nerovného vypořádání a disparita může být tak vyjádřena nejen procentem či zlomkem, ale i přikázáním věci jednomu z manželů, aniž je zavázán k finančnímu vypořádání s druhým manželem ohledně této věci⁸⁹.

Výše hodnoty vypořádávané masy společného jmění manželů odpovídá součtu hodnot movitých a nemovitých věcí patřících do majetkového společenství manželů včetně finančních prostředků v hotovosti a na účtech, pohledávek nesplacených do zániku společného jmění a hodnot jiných majetkových práv. Zápornou hodnotu pak tvoří závazky vzniklé za trvání manželství a nesplacené ke dni rozvodu. Soud má při zjišťování hodnot movitých a nemovitých věcí na výběr dvě alternativy, a to buď při jejich zjišťování vyjde ze shodných skutkových tvrzení účastníků řízení ohledně ceny vypořádávaných věcí ke dni zániku společného jmění manželů, nebo ke zjištění těchto hodnot ustanoví znalce z oboru ekonomika, odvětví oceňování věcí movitých či nemovitostí. Základní premisou při oceňování majetkových hodnot je zásada, dle které se při procesu oceňování vychází z cen věcí ke dni, kdy zaniklo společné jmění manželů. Je proto nerozhodné, jak se věc od zániku společného jmění manželů do jeho vypořádání změnila. To znamená, že pokud dojde ke snížení hodnoty věcí například v důsledku jejího neodpovídajícího nakládání účastníkem řízení, který ji poté, co

---

⁸⁹ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 22 Cdo 2914/99

společné jmění manželů zaniklo, užíval, zohlední se tato skutečnost tak, že tato věc bude přisouzena do jeho vlastnictví za cenu, jakou měla ke dni, kdy společné jmění zaniklo, tedy v době před jejím poškozením. Co se pravidel při určování cen u věcí movitých a nemovitých týče, tak v souladu s právní praxí a ustálenou judikaturou se vychází z následujících zásad. Pro vypořádání je podstatná cena jednotlivých věcí patřících do společného jmění manželů, přičemž je třeba vycházet nejen ze stavu věci ke dni jeho zániku, ale i z cen odpovídajících, ať již podle obecně závazných předpisů či vývoje cen věcí, cenám platným v době, kdy se provádí vypořádání⁹⁰. Cena movitých věcí by měla vyjadřovat částku, za jakou by bylo možné si stejnou či obdobnou věc pořídit, s přihlédnutím ke stejným či obdobným užitným vlastnostem ve stejném technickém stavu. Podkladem pro vypořádání nemovitostí může být jen obecná cena nemovitosti, tj. cena obvyklá v daném místě v době rozhodování. Nejvyšší soud ve shora specifikovaném rozhodnutí dále dovodil, že za takovou cenu nelze považovat cenu zjištěnou jen podle předpisů o oceňování nemovitostí, nýbrž obecná cena musí vyjadřovat cenu, závislou nejen na konstrukci a vybavení, velikosti a stáří stavby, ale i na zájmu o ni, tj. na poptávce a nabídce v daném místě a čase. Jak dále rozhodující soud uvádí, cena zjištěná podle cenových předpisů má v řízení o vypořádání společného jmění jen určitý informativní a orientační význam a jako taková může sloužit jako jeden z podkladů pro určení obecné ceny. Pod pojmem obvyklá cena chápe judikatura cenu, která by byla dosažena při prodeji stejného, popřípadě obdobného majetku nebo při poskytování stejné nebo obdobné služby v obvyklém obchodním styku v tuzemsku ke dni ocenění. Přitom se zvažují všechny okolnosti, které mají na cenu vliv, avšak do její výše se nepromítají vlivy mimořádných okolností trhu, osobních poměrů prodávajícího nebo kupujícího ani vliv zvláštní obliby. Mimořádnými okolnostmi trhu se rozumí například stav tísně prodávajícího nebo kupujícího, důsledky přírodních či jiných kalamit. Osobními poměry se rozumí zejména vztahy majetkové, rodinné či jiné osobní vztahy mezi prodávajícím a kupujícím. A konečně, zvláštní obloubou se rozumí zvláštní hodnota přikládána majetku nebo službě vyplývající z osobního vztahu k nim⁹¹.

Tak jak již bylo několikrát uvedeno, vypořádání se týká pouze vztahu bývalých manželů a nezasahuje do práv a povinností třetích osob, které nejsou účastníky vypořádání, a proto i nadále jim zůstávají veškerá jejich práva. Proto výrok pravomocného rozsudku soudu je závazný pouze pro účastníky řízení a nemůže být závazný pro toho, kdo účastníkem řízení nebyl. Z pohledu závazkových právních vztahů, jež jsou součástí vypořádávaného zaniklého společného jmění, je pro dlužníka

---

⁹⁰ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 22 Cdo 629/2000

⁹¹ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 22 Cdo 1037/2004

nebo věřitele v postavení třetí osoby zcela lhostejno, co soud ve výrokové části rozsudku ohledně tohoto závazkového vztahu stanoví, protože pro ně není výrok tohoto rozsudku vůbec závazný. Rozsudkem o vypořádání společného jmění manželů se tedy jejich situace nemění a bývalý manželé vůči nim i nadále vystupují ve vztahu solidarity.

Naskýtá se však zajímavá otázka, jaký vliv by měl rozsudek soudu, který by stanovil povinnost manžela a současně povinnost manželky uhradit polovinu ze společného závazku vzniklého např.: ze smlouvy pro jejich vzájemné právní postavení. Mám za to, že takový rozsudek by mohl mezi manžely zakládat právo následného regresu popř. stanovení jeho rozsahu, v případě, že jeden z nich splní celý dluh. S ohledem na skutečnost, že soud nemůže ve svém výroku rozdělit dluh nebo pohledávku na dva díly, by bylo alespoň žádoucí, kdyby ve výroku rozhodnutí uložil tomu z manželů, který solidární závazek neuhradí, aby druhému polovinou přispěl, popřípadě tomu, kdo obdrží celou pohledávku, aby polovinu druhému proplatil.

Současně ale je na místě poznamenat také odlišný názor opírající se o ustanovení § 159a občanského soudního řádu, dle kterého soudy disponují pravomocí rozhodovat o vypořádání společného jmění manželů právě tím případem, kdy "zákon stanoví jinak", a kdy tedy je rozsudek závazný i pro třetí osoby. Ale v případě této opačné interpretace, tzn., kdyby závaznost předmětných rozsudků byla rozšířena také na osoby, které nejsou účastníky řízení, by docházelo v rozporu s ústavou a ústavním pořádkem České republiky k omezení jejich práva aktivně vystupovat v řízeních, ve kterých se autoritativně rozhoduje o jejich právech a povinnostech. K otázce, zda Občanský zákoník ohledně vypořádání společného jmění manželů umožňuje soudům vydávat takové obecně závazné rozsudky, zaujal své stanovisko také Ústavní soud, dle kterého je nezbytné se přiklonit k ústavně konformnímu výkladu⁹² a možnost soudů – veřejné moci autoritativně rozhodovat o právech osob, které nejsou účastníkem řízení, vykládat zásadně restriktivně.

7.4 Vypořádání společného jmění manželů zákonnou domněnkou

Aplikace tohoto způsobu vypořádání společného jmění nastupuje v případech, kdy bývalí manželé po dobu tří let od zániku manželství setrvávají v nečinnosti a neuzavřou dohodu o vypořádání společného jmění manželů ani nepodají návrh na vypořádání společného jmění manželů soudem, a to bez ohledu na vůli účastníků či

---

⁹² nález Ústavního soudu spis zn. I ÚS 86/99 a III ÚS 86/98: v případě, že zákon připouští dvojí výklad, je v intencích uplatnění zásad spravedlivého procesu nezbytné dát při jeho aplikaci přednost tomu z nich, který je ve své interpretaci s ústavním pořádkem České republiky co nejvíce v souladu.

jejich případný omyl ohledně běhu lhůty pro vypořádání dohodou⁹³. Účelem tohoto ustanovení, který je výsledkem novely Občanského zákoníku provedené zákonem č. 131/1982 Sb., je odstranit nežádoucí stav nevyjasněného právního režimu majetkového společenství⁹⁴, a to s ohledem na skutečnost, že se manželé nedohodnou o vypořádání společného jmění nebo se nerozhodnou svoji neochotu ke vzájemné komunikaci, která by vedla k uzavření smlouvy o vypořádání zaniklého majetkového společenství, řešit prostřednictvím soudů. I proto na základě výše uvedeného občanský zákoník v zájmu právní jistoty samotných manželů a zejména třetích osob konstruuje tuto nevyvratitelnou právní domněnku.

Po splnění shora uvedené podmínky nastupuje bez jakéhokoliv zásahu účastníků nebo soudu, a to ze zákona, tato nevyvratitelná právní domněnka o vypořádání společného jmění manželů podle, které:

- ohledně movitých věcí platí, že manželé se vypořádali podle stavu, v jakém každý z nich výlučně jako vlastník užívá věci ze společného jmění pro potřebu svou, své rodiny a své domácnosti, čili movitá věc se stane předmětem výlučného majetku jednoho z manželů
- ohledně ostatních movitých věcí (ty, které žádný z manželů neuvžívá výlučně jako vlastník pro potřebu svou, své rodiny a domácností) platí, že se stávají předmětem podílového spoluvlastnictví se stejnými podíly⁹⁵
- ohledně nemovitých věcí platí, že se stávají předmětem podílového spoluvlastnictví se stejnými podíly, a to bez ohledu na to, kdo je užívá; totéž platí přiměřeně o ostatních právech, pohledávkách a závazcích manželům společných

Tuto skutečnost zapíše katastrální úřad na základě souhlasného prohlášení obou manželů. Jeho obsahem bude prohlášení, že podmínky pro uplatnění zákonné domněnky byly splněny⁹⁶. Skutečnost, která je rozhodná pro počátek běhu tříleté lhůty, musí být v řízení před katastrálním úřadem prokázána (pravomocným rozsudkem

---

⁹³ ustanovení § 150 odst. 4 Občanského zákoníku: Nedošlo-li do tří let od zániku společného jmění manželů k jeho vypořádání dohodou nebo nebyl-li do tří let od jeho zániku podán návrh na jeho vypořádání rozhodnutím soudu, platí ohledně movitých věcí, že se manželé vypořádali podle stavu, v jakém každý z nich věci ze společného jmění manželů pro potřebu svou, své rodiny a domácnosti výlučně jako vlastník užívá. O ostatních movitých věcech a o nemovitých věcech platí, že jsou v podílovém spoluvlastnictví a že podíly obou manželů jsou stejné; totéž platí přiměřeně o ostatních majetkových právech, pohledávkách a závazcích manželům společných

⁹⁴ z výkladu důvodové zprávy k novele občanského zákoníku provedené zákonem č. 131/1982 Sb., se podává: " nová právní úprava čelí obtížím, které dosud vznikaly při provádění dokazování v těch případech, kdy od zániku bezpodílového spoluvlastnictví manželů uplynula delší doba; po rozvodu uzavřeli manželé nové manželství; docházelo k nežádoucím právním situacím; má s ohledem na zásadu jistoty a bezpečnost občanskoprávních vztahů čelit § 149 odst. 4 s kogentně stanovenými účinky.

⁹⁵ např. členské podíly v bytových družstvech

⁹⁶ ustanovení § 36 odst. 5 vyhlášky č. 190/1996 Sb. ve znění pozdějších předpisů

soudu, kterým se manželství rozvedlo) a podpisy obou manželů na tomto prohlášení musí být úředně ověřeny⁹⁷.

Ohledně pohledávek a závazků lze konstatovat, že u nich k žádné změně nedochází, neboť i nadále vystupují oba z manželů jako dlužníci či věřitelé. To znamená, že uplynutím výše zmiňované lhůty nedochází k odstranění solidárního dlužnictví manželů. Neexistuje totiž žádný důvod, proč by se vůbec mělo cokoliv dít se závazky, jejichž jsou manželé účastní⁹⁸.

Je zapotřebí připomenout, že Občanský zákoník původně neobsahoval žádnou lhůtu, v níž muselo dojít k vypořádání dřívějšího institutu manželského majetkového práva – bezpodílového spoluvlastnictví manželů po jeho zániku. Jak jsem již v kapitole zabývající se první formou vypořádání uvedl, pro dohodu nebyla ani předepsána jakákoliv forma, i když jejím předmětem byla nemovitost. Manželé měli pouze povinnost vydat si potvrzení o tom, jak se vypořádali. Ta byla stanovená až s účinností od 1. dubna 1983 v ustanovení § 149 odst. 4 Občanského zákoníku (od 1. srpna 1998 je tato konstrukce doslovně převzata do ustanovení § 150 odst. 4 Občanského zákoníku), podle kterého vyplývala nutnost provést vypořádání do tří let od zániku manželství dohodou nebo podat do tří let návrh na vypořádání soudem.

K této doslovně převzaté konstrukci obsažené v Občanském zákoníku před novelou, přistoupilo ještě pravidlo chování zakotvené v ustanovení § 150 odst. 1 Občanského zákoníku, věta druhá, dle kterého, je-li předmětem vypořádání též společná nemovitost, nabývá dohoda účinnosti vkladem do katastru nemovitostí. Základní nedostatek tohoto pravidla tkví, že zákon hovoří o účinnosti dohody ve spojení se vkladem do katastru nemovitostí. S ohledem na stávající platnou úpravu zohledňující vkladový princip by se správně mělo hovořit o nabytí výlučného práva k nemovitosti pro jednoho z manželů vkladem do příslušného katastru nemovitostí⁹⁹. Proto lze říct, že vazba účinnosti smlouvy na vklad do katastru nemovitostí je v rozporu s účinky vkladu a současně, že se vkladem budou spojeny až věcně právní účinky smlouvy (dohody), nikoliv její účinnost obecná.

Se shora uvedeným nedostatkem uvedeným v ustanovení § 150 odst. 1, věta druhá Občanského zákoníku se nabízí otázka, zda v zákonem stanovené tříleté lhůtě stačí pouze uzavření dohody o vypořádání nebo je zapotřebí, aby v tomto období nastaly také účinky vkladu do katastru nemovitostí, tj. aby byl podán návrh na vklad

⁹⁷ Knappová, M., Švestka, J. a kol: Občanské právo hmotné 1, ASPI, 2002, str. 351

⁹⁸ Vašíček, M., Dvořáček, D. Společné jmění manželů a vypořádání závazků. Právní rozhledy, 2004, č. 11

⁹⁹ Veselý, J: Co přináší novela občanského zákoníku do majetkových vztahů manželů?, Praha, Právní rozhledy, č. 6/1998, str. 299

nemovitostí příslušného katastrálnímu úřadu. Zodpovězení této otázky nebylo v kruhu odborné veřejnosti zcela jednoznačné.

Podle Mgr. Jana Veselého, zastánci první názorové linie postačuje v daném časovém horizontu pouze uzavření smlouvy, a to z důvodu, že již účinností této smlouvy, která nastává v okamžiku jejího uzavření, vzniká mezi smluvními stranami závazkový právní vztah, a tudíž již v tomto okamžiku bylo vypořádání provedeno i když v této lhůtě nedochází k návrhu na vklad do katastru nemovitostí a současně nenastávají účinky nevyvratitelné právní domněnky obsažené v ustanovení § 150 odst. 4 Občanského zákonku. Konstrukce tohoto ustanovení je, dle této názorové linie, rovněž v absolutním rozporu se vkladovým – intabulačním principem, neboť vkladem do katastru nemovitostí má docházet k nabytí práva a nikoliv k účinnosti smlouvy. Svůj postoj dále opírá o argumenty obsažené v nálezu Ústavního soudu¹⁰⁰, dle kterého je návrh na vklad do katastru nemovitostí možné podat v časově neomezené lhůtě, neboť ani uplynutí času nemůže nic změnit na vázanosti účastníků smlouvy projevy jejich vůle.

Naproti tomuto stanovisku je zastáván názor prof. JUDr. Josefa Fialy, dle kterého je nezbytné odlišovat účinky vypořádání působící inter partes a jeho věcně právní důsledky a proto k vypořádání, je-li předmětem nemovitost, nestačí jen uzavření smlouvy, musí dojít k adekvátnímu zápisu do katastru nemovitostí. Pokud tedy manželé ve tříleté lhůtě uzavřou dohodu o vypořádání, avšak není podán návrh na vklad, uplynutím tohoto zákonem stanoveného období vázanost projevy vůle manželů zaniká, a to v důsledku nastoupení jiných - podílových spoluvlastnických vztahů¹⁰¹. Tomuto názoru svedší i stanovisko Ústavního soudu¹⁰², ve kterém mimo jiné uvádí: *je zapotřebí, aby návrh na vklad byl doručen ve stanovené lhůtě příslušnému katastrálnímu úřadu v souladu s ustanovením § 2 odst. 3 zákona č. 265/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Právní účinky vkladu se vždy váží ke dni doručení návrhu na vklad katastrálnímu úřadu a nikdy k žádnému jinému datu. Z tohoto důvodu musí být nejpozději poslední den této lhůty určené k vypořádání podán návrh na vklad. Není-li návrh na vklad podán uplynutím lhůty, nastupuje domněnka o vypořádání zakotvená v ustanovení § 149 odst. 4 Občanského zákoníku, i když dohoda o vypořádání byla uzavřena. Zákon totiž nevyžaduje pouze uzavření dohody, ale spojuje nastoupení zákonné domněnky se skutečností, že nedojde k vypořádání dohodou. Je nutné rozlišit závazkově právní účinnost smlouvy, která nastává zpravidla uzavřením platné smlouvy*

¹⁰⁰ nálezu Ústavního soudu, spis zn. IV ÚS 201/96

¹⁰¹ Fiala, J: K rozdílu mezi vypořádáním společného jmění manželů a uzavřením dohody o vypořádání, Právní rozhledy č. 2/1999, str. 79

¹⁰² usnesení Ústavního soudu, spis zn. II ÚS 33/95

a účinky smlouvy ve sféře věcně právní, které nastávají až vkladem, a to ke dni podání návrhu na vklad.

Po srovnání obou názoru lze tedy shrnout, že pro vázanost účastníků dohody o vypořádání jejich projevy vůle nelze použít předmětný nálezn Ústavního soudu č. IV. ÚS 201/96. Je nesporné, že myšlenky v něm uvedené mají obecnou platnost, avšak ve zvláštním případě, kdy zákon stanoví lhůtu pro vypořádání, má přednost s ohledem na zásady uplatňované v civilním právu úprava speciální. Občanský zákoník vyžaduje, aby ve tříleté lhůtě bylo provedeno vypořádání, nikoliv, aby v této lhůtě byla pouze uzavřena dohoda o vypořádání.

Tento názor je dále podporován kromě shora uvedeného také stanoviskem Nejvyššího soudu, ve kterém mj. uvádí: *ustanovení § 150 odst. 4 Občanského zákoníku vyžaduje, aby ve tříleté lhůtě bylo provedeno vypořádání společného jmění manželů, nikoli aby v této lhůtě byla toliko uzavřena dohoda, jejímž předmětem byla nemovitost evidovaná v katastru nemovitostí. Došlo-li k vypořádání dohodou, jejímž předmětem byla nemovitost evidovaná v katastru nemovitostí, váže zákon věcněprávní účinky této dohody (vznik, změnu a zánik vlastnických a jiných věcných práv) ohledně vypořádání této nemovitosti ke vkladu práv do katastru nemovitostí. Není však vyloučeno, aby se manželé dohodli, že účinnost té části dohody, která se nemovitostí netýká a kterou manželé vypořádávají další majetek (např.: movité věci, ujednání o zaplacení částky na vyrovnání podílů) nastane ještě před vkladem věcného práva z dohody do katastru nemovitostí.*

V souvislosti s plynutím tříleté lhůty se v praxi často vyskytují případy, kdy bývalí manželé z důvodu osobních pří nejsou schopni uzavřít jakoukoliv dohodu o vypořádání jejich zaniklého společného jmění. Následně může nastat situace, kdy se jeden z manželů obrátí na příslušný soud s návrhem na vypořádání společného jmění manželů soudem. Druhý manžel však tuto možnost nadále ztrácí, v podání stejného návrhu mu brání překážka litispendence. Podáním návrhu na vypořádání společného jmění soudem dochází k zastavení běhu tříleté lhůty, a tudíž k vypořádání majetkového společenství by mělo dojít rozhodnutím soudu. To však nemusí nastat, což vyvolává riziko pro druhého manžela, a to z důvodu, že soud do uplynutí tří let ode dne, kdy tato lhůta počala běžet poprvé, nenařídil soudní jednání, resp. jednání v této věci nebylo nařízeno. Za těchto skutečností má pak první manžel, který podal návrh na vypořádání společného jmění manželů před uplynutím tříleté lhůty možnost vzít příslušný návrh zpět, a to bez souhlasu druhého manžela. Následkem zpětvzetí tedy automaticky nastupuje zákonná domněnka vypořádání, což může být pro druhého manžela, tak jak

jsem již výše uvedl nevýhodné. Výše nastíněná situace byla také předmětem rozhodnutí Ústavního soudu¹⁰³. V konkrétním případě nastala situace, kdy bývalá manželka podala žalobu na vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, která však předmětný návrh vzala zpět v rámci přípravného řízení ještě před prvním jednáním ve věci a soud proto řízení zastavil dle ustanovení § 96 odst. 1 a 3 občanského soudního řádu. Pro vylíčení veškerých potřebných skutečností je zapotřebí zmínit, že shora uvedený návrh byl bývalou manželkou podán dne 25. 5. 1993 a řízení bylo zastaveno po více než třech letech, a to dne 13. 6. 1996. Proti rozhodnutí soudu prvního stupně podal stěžovatel (druhý manžel) v zákonné lhůtě odvolání, ve kterém mj. uvádí, že po celou dobu prvoinstanční soud údajně jednal, proběhlo 8 jednání (za účasti obou účastníků řízení, včetně právních zástupců, sám stěžovatel navrhoval provést výslech svědků a tudíž měl zájem na zahájení jednání) přestože byl protokol označen jako " protokol o přípravě jednání ", lze jenom těžko tvrdit, že ve věci projednávané soudem tři roky, šlo pouze o přípravu jednání. Zároveň stěžovatel poukazuje na skutečnost, že se ho příslušný soud ani nedotázal, zda se zpětvzetím návrhu souhlasí (s tím by však souhlasit ani nemohl, neboť již uplynula doba tří let od právní moci rozsudku o rozvodu manželství a stěžovatel tak již nedisponoval možností podat " svou " žalobu na vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů). Krajský soud předmětné odvolání zamítnul s odůvodněním, že bývalá manželka mohla svůj návrh vzít zcela zpět, neboť samotné jednání ve věci nebylo zahájeno. Ohledně doby přípravného jednání se Krajský soud vypořádal tak, že příprava jednání není nijak ze zákona časově omezena a tudíž nelze vyčítat prvoinstančnímu soudu nesprávnost postupu. Obě tato rozhodnutí (ve formě usnesení) však zrušil Ústavní soud, dle kterého bylo v předmětné věci porušeno stěžovatelovo právo na spravedlivý proces." *Podle čl. 4 Ústavy jsou základní práva a svobody pod ochranou soudní moci, tedy i pod ochranou soudů obecných. Je tedy jejich povinností, aby – se zřetelem na konkrétní situaci – respektovaly i zásady spravedlivého procesu ve smyslu článku 36 a násl. Listiny základních práv a svoboda a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Pokud okresní soud v průběhu tří let formálně nenařídil jednání – byť podle obsahu spisů fakticky ve výši samé jednal – a tím v souzené věci vzhledem k zákonné vyvratitelné domněnce vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů (resp. společného jmění manželů) z možnosti podat návrh na jeho vypořádání, postupoval v rozporu se zásadami spravedlivého procesu, jenž tvoří součást základních práv a svobod. "*

---

¹⁰³ nález Ústavního soudu, spis. zn. I. ÚS 16/97

Mám za to, že výše uvedený případ je odrazem nedostatku současné právní úpravy. V současné době, kdy projednávání a následně rozhodování i jednoduchých věci dosahují u soudů značného časového horizontu, a to ne vždy vinou pouze účastníků řízení, může daná skutečnost přinášet pro zainteresované osoby řadu nepříjemnosti. Proto by bylo namístě i z důvodu co největší eliminace výskytu shora popsaného případu se zabývat úpravou běhu tříleté lhůty. Pokud tedy byl podán návrh na vypořádání společného jmění manželů soudem, neskončí tato zákonem stanovená lhůta dřív než uplynutím tří měsíců ode dne právní moci rozhodnutí, kterým se příslušné řízení končí. S ohledem na shora uvedený konkrétní případ by tak i druhý manžel měl možnost ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy bylo řízení zastaveno z důvodu zpětvzetí návrhu, podat nový návrh na vypořádání společného jmění manželů. Řešení tohoto problému je na místě i s ohledem na důsledky spojené s případným zpětvzetím návrhu po uplynutí tříleté lhůty. Pokud tedy nastane ze zákona domněnka vypořádání, dochází také ke změně práv a povinností ve vztahu ke třetím osobám, o nichž pojednávám v následujících odstavcích. Proto je na škodu, že ani připravovaná novelizace občanského kodexu nepočítá s nějakou možnou variantou řešení této otázky.

Aplikace tohoto způsobu vypořádání společného jmění manželů nastoluje jednoznačný právní režim výlučného vlastnictví jednoho z manželů nebo podílové spoluvlastnictví obou manželů, jež je závazný také pro třetí osoby. Těm zákon neumožňuje v případě nečinnosti ze strany manželů podat před uplynutím tříleté lhůty k soudu návrh na vypořádání společného jmění manželů, za nimiž mají pohledávku, a tak zabránit nastolení této zákonné domněnky.

Nastolená úprava zákonné domněnky nevyvolává problémy v oblasti věcných práv, nýbrž v oblasti pohledávek a závazků, které spadají do společného jmění manželů. Ta hypoteticky směřuje k odstranění postavení manželů ve formě solidárního účastenství a nahrazuje je postavením podílovým. To si lze představit následovně, kdy k dluhům spadajícím do společného jmění manželů jsou oba manželé až do jeho vypořádání zavázáni solidárně. Následně nastoupením zákonné domněnky dojde ke změně jejich společného závazku ze zákona tak, že dluh se rozdělí na dvě poloviny, z nichž každé bude individuálně zavázán jeden z manželů. Tím by došlo automaticky ke zhoršení postavení věřitele ohledně dobytí své pohledávky.

Tento výklad je zapotřebí s ohledem na zásady uplatňované v civilním právu odmítnout, a to zejména s ohledem na:

- aplikaci zásady ochrany práv třetích osob.

Ty se procesu zániku a následně vypořádání společného jmění manželů nezúčastňují, tudíž nemají možnost nějakým způsobem do probíhajícího řízení zasahovat ani jej ovlivňovat. Právě s ohledem na danou skutečnost lze trvat na stanovisku, že nastoupením této domněnky nesmějí být jejich práva nijak dotčena.

- aplikaci zásady smluvní, vyjádřenou maximou " pacta sunt servanda "

Smluvní vztah, na základě kterého vznikl solidární závazek, uzavírali jak manželé na straně jedné, tak třetí osoba na straně druhé. Samotné civilní právo setrvává na požadavku zachování smluvní podoby v původní podobě a k autoritativním zásahům se uchyluje pouze v případech, kdy je to nutné pro ochranu práv účastníků smlouvy nebo třetích osob. Mám za to, že na zániku solidárního účastenství manželů v závazkových vztazích nemůže být žádný legitimní obecný zájem.

- aplikaci požadavku na ústavně konformní výklad právních norem.

I když ustavní pořádek výslovnou ochranu závazkových vztahů neposkytuje, lze pro danou oblast vycházet z rozšířeného výkladu ustanovení čl. 11 Listiny práv a svobod o ochraně vlastnického práva¹⁰⁴. Samotná dikce tohoto článku¹⁰⁵ naskýtá interpretační problém, zda je ochrana poskytována pouze vlastnictvím (bez zahrnutí obligačních vztahů) nebo zda je ochrana poskytována majetku. Za pomoci využití účelového výkladu, kdy za účel lze považovat ochranu majetkových poměrů účastníků, mám za to, že je ústavní ochrana poskytována majetku jako celku a tedy i oblasti závazkových vztahů.

Proto je potřebné vycházet z predikce, že se závazkem samotným se nastoupením této zákonné domněnky nic nestane, tedy zůstane ve vztahu k manželům nadále solidárním. Z tohoto závěru je patrné to o čem jsem již pojednával v předcházejících statích, kdy dlužníku zůstává i nadále právo plnit kterémukoli z manželů, kteří se pak navzájem vyrovnají aplikací práva na regres.

7.5 Obecně o předmětu vypořádání společného jmění manželů

Předtím než se začnu zabývat samotnou otázkou předmětu vypořádání, resp. než nastíním jeho nejfrekventovanější podoby uplatňované v praxi, je zapotřebí si připomenout, co vlastně pojem vypořádání obnáší. Dle ustáleného názoru je to stanovení, které majetkové hodnoty, a to jak aktivní, tak pasivní, zůstanou ve výhradním

---

¹⁰⁴ ochranu poskytovanou čl. 11 Listiny práv a svobod lze s ohledem na extenzivní výklad předmětného ustanovení vztáhnout i na ochranu závazkových vztahů, které mají majetkový dopad.

¹⁰⁵ každý má právo vlastnit majetek.

jmění jednoho nebo druhého manžela, tedy stanovení toho, kdo z manželů ztrácí vlastnictví k jednotlivým věcem a komu vlastnictví zůstává, přičemž taková úprava se týká jak jednotlivých věcí, tak případně celé masy majetku.

Určení předmětu řízení, tedy vypořádání společného jmění, je s ohledem na dispozitivnost norem upravujících společné jmění pouze na úvaze manželů. Těm je současně umožněno při vypořádání svého majetku využít všechny způsoby vypořádání nabízené zákonem, tzn., že mohou ohledně části svého majetku uzavřít dohodu, část učiní předmětem řízení o vypořádání a zbývající část bude vypořádána na základě zákonné domněnky.

Předmětem řízení s ohledem na shora uvedené skutečnosti je tak vypořádání společného jmění, resp. těch součástí, jejichž vypořádání některý z manželů požaduje. Jedná se především o věci, práva a závazky, které tvoří součást společného jmění manželů.

7.5.1. Předmět vypořádání společného jmění manželů

Při rozhodování o přidělení, dříve společné věci, jednomu z manželů, přihlíží soud k hledisku účelnosti a zejména k zájmům nezletilých dětí. Ty je třeba posoudit podle povahy konkrétního případu, podle povahy, určení a životností věci, které jsou předmětem vypořádání, jakož i se zřetelem k tomu, zda konkrétní věc může být užívána i jinou osobou než nezletilými dětmi, případně po jak dlouhou dobu bude dětmi užívána i jinou osobou než nezletilými dětmi, popřípadě po jak dlouhou dobu bude dětmi užívána. I při dodržení zřetele k potřebám nezletilých dětí případnou takové věci, jež budou sloužit dětem, tomu z manželů, do jehož výchovy jsou děti svěřeny, ale závěr respektující toto zákonné hledisko nemusí vyústit i ve zvýšení podílu tohoto manžela.¹⁰⁶ Tento výklad Nejvyššího soudu znamená, že věci, které užívaly děti, budou ve vlastnictví toho z manželů, kterému byly svěřeny do péče. Jedná se zejména o dětský nábytek, sportovní vybavení dětí a tak dále. Z druhého hlediska, z hlediska účelnosti, zkoumá soud skutečnost, kdo z manželů věc držel a užíval po rozvodu manželství, neboť mohlo dojít ke snížení hodnoty užívání věci, a to zejména v případě delšího časového úseku mezi rozvodem manželství a vypořádáním společného jmění manželů. Nicméně, soudní praxe se kloní k závěru, že věc má být přikázána tomu z manželů, kdo hodlá věc používat k účelu, ke kterému je určena. Podpůrně může soud při rozhodování vzít v úvahu taktéž příčinu rozvratu manželství, neboť rozvrat manželství zapříčiněný

---

¹⁰⁶ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 22 Cdo 1037/2004

jen jedním z manželů lze považovat za okolnost významnou při vypořádání společného jmění manželů.

Každý z manželů má právo požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek a povinnost nahradit, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho výlučný majetek. Musí jít o investice do společné věci, jež ke dni zániku společného jmění manželů existovala. Nepřihlíží se ovšem k investicím vynaloženým z výlučného majetku do společných potřeb rodiny, jako jsou investice vynaložené z důvodu chodu domácnosti nebo investice vynaložené na společné dovolené. Obvyklou investicí z výlučných finančních prostředků do společného majetku je pořízování majetku za trvání manželství z částí z prostředků patřících do výlučného vlastnictví jednoho z manželů a z částí prostředků patřících do společného majetku. Při zohledňování investice se vychází nejenom z výsledné částky vynaložené na pořízení věci z jedné nebo druhé majetkové masy, ale vychází se rovněž ze skutečnosti, jakou má taková věc hodnotu ke dni zániku společného jmění manželů. V případě, že na věc v hodnotě 200.000,- Kč byla vynaložena z výlučných prostředků částka 50.000,-Kč a při vypořádání má tato věc hodnotu pouze 50.000,- Kč, činí výše vnosu jednu čtvrtinu, tj. 12.500,- Kč. V případě, že došlo ke zvýšení ceny této věci, bude vnos představován pouze částkou vynaloženou z výlučného majetku manžela, tj. částkou ve výši 50.000,- Kč.

Předmětem vypořádání společného jmění jsou rovněž finanční prostředky patřící do majetkového společenství manželů, a to jak na účtech, tak v hotovosti. Rozhodující je jejich stav, resp. výše ke dni zániku společného jmění. Hotovost i prostředky na účtu jsou při vypořádání přisouzeny tomu, kdo s nimi disponoval v mezidobí od rozvodu do vypořádání.

7.5.2. Předmět vypořádání společného jmění manželů v souvislosti s podnikáním alespoň jednoho z manželů

V současné době se často vyskytují spory z oblasti manželských majetkových vztahů, které jsou dotčeny podnikatelskou činností provozovanou jedním manželem. Platná právní úprava majetkového společenství manželů pamatuje na případy, kdy společný majetek manželů může být použit k podnikání i jen pro jednoho manžela. Česká úprava této otázky, stejně jako zahraniční legislativní úpravy, vychází z premisy, že podnikání jednoho manžela představuje tak silné ohrožení majetkových práv a zájmů druhého manžela a rodiny, že musí existovat právní prostředky, které umožní zrušení nebo omezení rozsahu majetkového společenství manželů, neboť je běžné, že

k výkonu podnikatelské činnosti jednoho z manželů nebývá použit jen jeho oddělený majetek, ale i majetek společný. Právní úprava na českém území poskytuje ochranu nepodnikajícímu manželovi tím, že vyžaduje především jeho souhlas s použitím majetku ve společném jmění k podnikání¹⁰⁷. Pokud by potřebný souhlas k použití majetku ve společném jmění nebyl dán, byl by právní úkon ve smyslu ustanovení § 145 odst. 2 neplatný¹⁰⁸, neboť podnikání jednoho manžela nelze považovat za obvyklou správu majetku. V tomto případě by se jednalo, ve spojení s ustanovením § 40a Občanského zákoníku, o relativní neplatnost úkonu, které by se mohl dovolat ten, kdo je takovým úkonem dotčen, tedy nepodnikající manžel.

Majetek ve společném jmění manželů nebo jeho část může jeden z manželů použít k podnikání se souhlasem druhého manžela. Souhlas je třeba udělit při prvním použití majetku¹⁰⁹ ve společném jmění manželů nebo jeho části. Soudní praxe tímto jednostranným úkonem adresovaným druhému manželovi rozumí obecný – generálně předem daný souhlas manžele podnikatele poté, co zahájí podnikání, před prvním úkonem, při němž měl být použit majetek nebo jeho část náležející do společného jmění. Musí tedy jít o souhlas k použití jakéhokoli blíže neurčeného majetku za uvedeným účelem a kdykoli později. Souhlas k jednorázovému použití majetku ve společném jmění na konkrétní podnikatelský účel sám o sobě není souhlasem ve smyslu citovaného ustanovení. Zákon pro souhlas druhého manžela k použití majetku nestanovuje žádnou formu, a proto lze vyvodit, že tento souhlas nemusí mít písemnou formu, může být i ústní nebo dokonce konkludentní. Je zapotřebí si však uvědomit, že souhlas jednoho z manželů s použitím majetku ve společném jmění k podnikání druhého manžela neopravňuje podnikajícího manžela k tomu, aby nadále tento majetek užíval výlučně nebo aby výlučně rozhodoval o způsobu jeho užívání. Souhlas má jen ten důsledek, že právní úkony podnikajícího manžela při dispozici se společným majetkem nejsou relativně neplatné ve smyslu § 145 odst. 2 a § 40a Občanského zákoníku, ovšem sám o sobě nemůže vyloučit oprávnění druhého z manželů společný majetek užívat¹¹⁰. Tento stav by však nebyl v rozporu v případě zjištění, že mezi manžely byla v tomto smyslu uzavřena dohoda.

---

¹⁰⁷ ustanovení § 146 Občanského zákoníku

¹⁰⁸ obvyklou správu majetku náležejícího do společného jmění manželů může sice vykonávat každý z manželů, avšak v ostatních záležitostech je třeba souhlasu obou manželů. Jde-li o úkony, přesahující tuto obvyklou správu, má nedodržení souhlasu obou manželů za následek neplatnost právního úkonu

¹⁰⁹ pojmu „první použití majetku“ se zákon nevěnuje, tudíž lze akceptovat názor, že jde o použití společného majetku, které ve svých důsledcích vede k soustavné činnosti prováděné podnikatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku.

¹¹⁰ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 22 Cdo 1731/2003

V případech, kdy nepodnikající manžel odepírá bez vážných důvodů souhlas s použitím společného jmění k podnikání udělit, lze doporučit, aby podnikající manžel podal návrh k soudu na zúžení rozsahu společného jmění. Je otázkou, zda by za daných okolností mohl podnikající manžel podat návrh k soudu, kterým se bude domáhat, aby soud nahradil chybějící souhlas druhého manžela dle ustanovení § 161 odst. 3 občanského soudního řádu. Mám za to, že v této oblasti nelze aplikovat pravomocné rozhodnutí soudů nahrazující prohlášení, neboť se jedná o nahrazení projevu vůle, který zákon neváže na žádné podmínky. To znamená, že je pouze na úvaze nepodnikajícího manžela, zda souhlas dá nebo nikoliv a současně ani zákon výslovně nepojednává o situaci, ve které by byl nepodnikající manžel povinen tento souhlas udělit. Tato autonomie vůle nepodnikajícího manžela je dána i tím, že sám po udělení souhlasu nese majetková rizika vyplývající z podnikání druhého manžela.

K eliminaci možných problémů souvisejících s udělením či neudělením souhlasu nepodnikajícího manžela slouží také úprava obchodního zákoníku, jež stanoví, že součástí obchodního rejstříku je mimo jiné sbírka listin. Do té musí být založen doklad o souhlasu druhého manžela s použitím majetku ve společném jmění manželů k podnikání. Pokud nebude doklad o souhlasu do sbírky listin založen, vede to k založení domněnky, že souhlas s použitím společného jmění k podnikání druhým manželem nebyl dán. Nedostatkem právní úpravy však zůstává, že zákonná povinnost uložit do sbírky listin shora zmiňovaný doklad zatěžuje jen podnikatele, kteří se zapisují do obchodního rejstříku.

7.5.2.1. Obchodní podíl jako předmět vypořádání společného jmění manželů

Obchodní podíl prvotně jako institut obchodního práva představuje míru účasti společníka ve společnosti a z ní plynoucí práva společníka na rozhodování o obchodní společnosti a na výsledku jejího podnikání, právo na vyplacení vypořádacího podílu, či podílu na likvidačním zůstatku¹¹¹. Podíl se pro účely obchodního zákoníku oceňuje mírou účasti společníka na čistém obchodním majetku společnosti, přičemž čistým obchodním majetkem společnosti se rozumí obchodní majetek společnosti po odečtení jejich závazků.

Ustanovení § 143 odst. 2 Občanského zákoníku stanoví, že nabytí obchodního podílu jedním z manželů za trvání manželství nezakládá účast druhého z manželů na této společnosti, tedy, že druhý z manželů se nestává společníkem. Předmětným

---

¹¹¹ viz ustanovení § 61 odst. 1 Obchodního zákoníku

ustanovením zákonodárce sledoval jasný cíl spočívající ve vyloučení možnosti druhého manžela, aby zasahoval do vedení společnosti. Touto stručnou dikcí však zákonodárce nestanovil jasnou odpověď na otázku, jaké toto vyloučení bude mít, resp. by mělo mít majetkový dopad (právo na podíl zisku, právo na likvidačním zůstatku).

V souvislosti s obchodním podílem je důležité rovněž si zodpovědět otázku, jakým způsobem dochází k uplatnění práv vlastníka obchodního podílu patřícího do společného jmění manželů. Ten má právo s obchodním podílem volně disponovat, což je ovšem regulováno ustanovením obchodního zákoníku, dle kterého je tato dispozitivnost vázána na souhlas valné hromady. I přes zmiňované zákonné regulativy dispozitivnosti s obchodním podílem, lze mít za to, že k takovému nakládání s obchodním podílem je potřeba taktéž souhlasu druhého manžela, přestože není společníkem obchodní společnosti. V opačném případě by smlouva o převodu obchodního podílu byla zatížena relativní neplatností a druhý manžel, jehož souhlas s převodem nebyl dán, by se mohl této neplatnosti dovolat ve tříleté promlčecí lhůtě s účinky *ex tunc*¹¹².

Ke sjednocení soudní praxe v otázce vypořádání obchodního podílu došlo až judikaturou Nejvyššího soudu rozsudkem spis. zn. 22 Cdo 700/2004. Nejvyšší soud ve zmíněném rozsudku dovedl, že *s obchodním podílem je spjata majetková hodnota, která je tzv. jinou majetkovou hodnotou a jako taková může být předmětem občanskoprávních vztahů. Jestliže i jen jeden z manželů nabude za trvání manželství a z prostředků patřících do společného jmění manželů obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným, stává se tím získaný majetek (hodnota takového podílu) ze zákona součástí společného jmění manželů. Důsledkem ustanovení § 143 odst. 2 Občanského zákoníku je toliko oddělení či odlišení právního postavení společníka – manžela, jenž se stal společníkem obchodní společnosti, od právního ostavení druhého manžela, který se společníkem nestal. Jen manžel – společník má práva a povinnosti vyplývající pro něj z úpravy postavení společníka obchodní společnosti v obchodním zákoníku či jiném právním předpise nebo ve společenské smlouvě. Je však oddělen od majetkové hodnoty obchodního podílu, která zůstává manželům společná. Právě proto je manžel – společník omezen v nakládání s obchodním podílem, pokud nejde o obvyklou správu ve smyslu ustanovení § 145 odst. 2 Občanského zákoníku, neboť stejnou měrou náleží oběma manželům.*

---

¹¹² Dvořáková Závodská, J. Patří obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným do společného jmění manželů?, Právo a rodina, 2005, č. 12

Z výše uvedeného rozsudku tak vyplývá, že součástí společného jmění manželů je obchodní podíl, který nabude jeden z manželů za trvání manželství ze společných prostředků. Pokud rozhoduje soud po zániku společného jmění manželů o jeho vypořádání, nestačí přikázat pouze hodnotu obchodního podílu, ale jak dovolil Nejvyšší soud v jednom ze svých rozhodnutí, ale je zapotřebí přikázat rovněž obchodní podíl. Ten ovšem může být přikázán pouze podnikajícímu manželovi¹¹³.

Vycházíme-li ze shora učiněných závěrů Nejvyššího soudu, pak soudy, které vedou řízení o vypořádání společného jmění manželů, musí do okruhu vypořádávaného majetku zahrnout i obchodní podíl jednoho z manželů, jestliže ho nabyl za trvání manželství alespoň z části prostředků patřících do společného jmění. Obchodní podíl je pak vypořádán tím způsobem, že jej soud přiřkne do vlastnictví toho z manželů, kdo je členem obchodní společnosti, a to i v případě když byl tento podíl již převeden na jinou osobu a druhý manžel úspěšně vznesl námitku relativní neplatnosti tohoto právního úkonu. Hodnota vypořádávaného obchodního podílu odpovídá likvidačnímu zůstatku, je-li společnost v likvidaci nebo vypořádacímu podílu, který se zjistí na základě roční účetní závěrky.

7.5.2.2. Podnik jako předmět vypořádání společného jmění manželů

Od souhlasu manžela s použitím společného jmění k podnikání manželů ve smyslu ustanovení § 146 Občanského zákoníku, je třeba odlišovat případy nakládání s věcmi, které podle své povahy slouží k výkonu povolání jednoho z manželů. Právní úprava platná do r. 1998 tento druh věcí z předmětu majetkového společenství manželů vylučovala. Podnikal-li pouze jeden z manželů, pak věci, které sloužily výkonu jeho podnikatelské činnosti, předmětem bezpodílového spoluvlastnictví nebyly. Dle judikatury byly věci sloužící výkonu povolání i podnik jednoho z manželů a byl proto z bezpodílového majetkového společenství vyloučen¹¹⁴.

Ve srovnání se starou úpravou je úprava společného jmění manželů jiná, věci sloužící k výkonu povolání jen jednoho z manželů z něj vyloučeny nejsou, a tak je jeho předmětem i podnik. Nicméně, lze s ohledem na závěry soudní praxe tvrdit, že při

¹¹³ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 22 Cdo 1781/2004

¹¹⁴ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 684/2004: Podnik mohl být předmětem bezpodílového spoluvlastnictví manželů, upraveného občanským zákoníkem ve znění před novelou provedenou zákonem č. 91/1998 Sb., avšak jen za předpokladu, že šlo o podnik náležející oběma manželům jako podnikatelům. Pokud však byl podnikatelem jen jeden z manželů a šlo o věc sloužící k výkonu jen jeho povolání, náležel podnik do odděleného vlastnictví podnikajícího manžela.

vypořádání zaniklého jmění mezi oběma formami majetkového společenství není v těchto případech zásadní rozdíl¹¹⁵.

S ohledem na podobnost obou " režimů " lze čerpat pro příslušnou tematiku závěry učiněné soudní praxí související s podnikáním pro režim bezpodílového spoluvlastnictví také pro dnešní úpravu majetkového společenství. Předmětem bezpodílového spoluvlastnictví bylo vše, co bylo získáno některým z manželů za trvání manželství, s výjimkami v zákoně uvedenými. Z tohoto tvrzení vyplývá, že i veškerý zisk z podnikání připadl do bezpodílového spoluvlastnictví. Právě široké vymezení tohoto pojmu vyvolalo diskusi na téma, zda i zisk, který byl reinvestován do podniku, připadal do bezpodílového spoluvlastnictví, jako například náklady na mzdy zaměstnanců, materiál, reklamu. Převládající názor při řešení této otázky lze shrnout do podoby, že do bezpodílového spoluvlastnictví patřily jen ty prostředky získané podnikatelskou činností jen jednoho z manželů, které nebyly vloženy zpět do podnikání, tj. zisk chápaný jako rozdíl mezi výnosem z podnikání a náklady na podnikání a v souvislosti s ním vynaloženými. Tato konstrukce však nebyla přijímaná absolutně. Vystaly názory, že někteří podnikající manželé by se mohli vyhnout povinností vůči společnému majetku tím, že všichni majetek by investovali do podnikání, a to za účelem zkrácení společného majetku. Řešením této otázky se nakonec zabýval také Nejvyšší soud, který učinil závěr, že ze sporu o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví nelze činit vyúčtovací spor, ve kterém by bylo nutno zjišťovat, jaké byly výnosy z podnikání a co bylo do podniku postupně vráceno. Proto podnikající manžel je povinen nahradit do bezpodílového spoluvlastnictví takovou částku, jež se rovná pozitivnímu (kladnému) rozdílu mezi aktivy a pasivy jeho podnikání ke dni zániku tohoto spoluvlastnictví, což zpravidla bude představovat cenu podniku, samozřejmě, že za předpokladu, že nebyl vytvořen i vynaložením oddělených prostředků podnikajícího manžela. V případě, že by výsledná hodnota byla záporná, není co do bezpodílového spoluvlastnictví nahrazovat¹¹⁶. Při zjišťování výše částky, která by měla být vrácena či nahrazena mají

---

¹¹⁵ bezpodílové spoluvlastnictví a společné jmění manželů

¹¹⁶ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 22 Cdo 1052/2004: Pokud jsou však z výnosu podnikání pořízeny věci sloužící k podnikání, stávají se výlučným vlastnictvím podnikajícího manžela, neboť tak stanoví zákon v ustanovení § 143 Občanského zákoníku. Jsou-li pak výnosy vloženy zpět do podnikání (např.: na nákup materiálu, mzdy zaměstnanců, placení daní), jde o použití prostředků BSM na oddělený majetek jednoho z manželů, který by měl k požadavku druhého z manželů do BSM nahradit. Ke dni zániku manželství by tak podnikající manžel měl podle ustanovení § 150 Občanského zákoníku vrátit, co ze společného byla na tyto jeho věci vynaloženo. Přitom ovšem nelze pominout, že věc, jež slouží jen podnikání jednoho z manželů, slouží i vytváření dalších výnosů, kterými je BSM účastníků obohacováno, jsou-li tyto výnosy použity ke společným účelům. Stejně tak by nemělo být přehlíženo, že cena věci sloužící k podnikání se jejím používáním snižuje. Podnikání je tedy nutné chápat jako činnost, z níž výnosy náleží oběma manželům a která obvykle slouží i k získávání hodnot náležejících do BSM. Potom ovšem nelze opomenout ani výdaje a závazky podnikajícího manžela, které mu vznikly souvislosti s jeho podnikáním, neboť je nelze oddělovat od podnikání, z něhož má prospěch i druhý manžel. Z výše učiněných závěrů

nezastupitelné místo znalci z oboru ekonomiky, odvětví ceny a odhady, oceňování podniků.

Shora uvedené závěry lze aplikovat také na výkon soukromé lékařské praxe, která je podnikáním lékaře jako podnikatele a soubor hmotných, jakož i osobních a nehmotných složek jeho podnikání, je podnikem. Podnikající manžel je povinen nahradit prostředky, vynaložené ze společného majetku na jeho podnik, i když tyto prostředky v rámci podnikání investoval do cizí věci – do zřízení ordinace. I zde je však potřebné přihlídnout k tomu, že tato investice sloužila k výdělečné činnosti, rozmnožující společný majetek manželů. Proto nelze po podnikajícím manželovi požadovat, aby vrátil do společného jmění celou její výši bez ohledu na stav aktiv a pasiv jeho podnikání. Pokud se tedy předmětem vypořádání stane podnik, investice vynaložená na zřízení ordinace se při vypořádání majetkového společenství samostatně nezohledňují. Pro vypořádání mají tyto investice význam v tom, že případná pohledávka vzniklá na základě takové investice vůči třetí osobě je součástí nehmotné složky podnikání podnikajícího manžela a musí být k ní přihlídnuto při stanovení ceny jeho podniku ke dni zániku majetkového společenství¹¹⁷.

I za současné právní úpravy se může stát, že bude podnik pořízen jen z výlučných prostředků jednoho z manželů. I v tomto případě však bude majetek nabytý podnikáním náležet do společného jmění manželů. Při řešení otázky reinvestic do podniku v rámci společného jmění manželů budeme vycházet ze shora uvedených pravidel, s tím, že od zjištěné ceny podniku ke dni zániku společného jmění manželů bude třeba odečíst vložené výlučné prostředky podnikajícího manžela.

V závěru této statě zabývající se podnikem jako předmětem vypořádání, je na místě zodpovědět otázku, zda v případě, že předmětem vypořádání je podnik, jsou podíly obou manželů stejné. S ohledem na zásady ovlivňující proces vypořádání je zásadně tomu tak. Nelze však opomenout ustanovení § 149 odst. 3 Občanského zákoníku, který jako jedno z kritérií pro vypořádání stanoví hledisko, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí a udržení společného jmění. Nejvyšší soud k tomuto hledisku učinil následující stanovisko: *Při vypořádání společného jmění manželů (také bezpodílového spoluvlastnictví) může soud stanovit jiné podíly manželů na společném majetku než stejné. Tak tomu může být v případě světově úspěšného sportovce, který vyvíjel značné úsilí k tomu, aby ve své sportovní činnosti dosáhl uvedeného postavení a tomu odpovídajících značných příjmů umožňujících nadstandardní životní úroveň rodiny*

---

pak vyplývá značná obtížnost vyčíslení toho, co by měl podnikající manžel nahradit ve prospěch BSM ve smyslu ustanovení § 150 věty druhé Občanského zákoníku.

¹¹⁷ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 22 Cdo 2296/2004

a nabytí majetku značné hodnoty. Mám za to, že toto hledisko by bylo možné použít také v případě úspěšného podnikatele, a to zejména se zřetelem k započtení ceny podniku do společného jmění. I zde však nelze zapomínat na obecný výklad zásad, tedy je třeba přihlídnout k zásluhám druhého manžela o společný majetek i o rodinu.

7.5.2.3 Leasingové smlouvy

V průběhu existence manželství a tedy existence společného jmění manželů bývají vynaloženy ze společného majetku peněžní prostředky na úhradu leasingových splátek týkajících se věci, která slouží výkonu povolání včetně podnikání jednoho z manželů.

Leasing není v České republice upraven konkrétním ustanovením právního předpisu, a tudíž při jeho definici je zapotřebí vycházet ze závěru Nejvyššího soudu učiněného v rozhodnutí spis. zn. 30 Cdo 2033/2002: *Leasingová smlouva má povahu inominátní smlouvy ve smyslu § 51 a 491 Občanského zákoníku, jejímž cílem je konečný převod vlastnictví k předmětu na leasingového nájemce. Prvky nájmu předmětu leasingu nemohou samy o sobě obstát jako čistá nájemní smlouva. Ujednání této inominátní smlouvy proto nelze v tomto smyslu např.: rozštěpit ve smyslu § 41 Občanského zákoníku na část týkající se závazků spojených s nájmem předmětu leasingu a na část vztahující se k závazku převodu předmětu leasingu do vlastnictví leasingového nájemce, a to právě s ohledem na specifický účel této inominátní smlouvy.*

V případech, kdy podnikající manžel uzavře za trvání manželství leasingovou smlouvu, jejímž předmětem je věc, kterou užívá k podnikání a k níž nabude vlastnictví až po zániku manželství, je zřejmé, že ke dni zániku společného jmění manželů nejde o věc v jeho vlastnictví, nýbrž předmět leasingu zůstává po dobu trvání leasingové smlouvy ve vlastnictví leasingové společnosti jakožto leasingového pronajímatele. Proto nemůže být tato věc v rámci řízení o vypořádání majetkového společenství přikázána některému z manželů. Pokud předmět leasingu slouží pouze jednomu z manželů k výkonu jeho povolání nebo podnikání, lze uvažovat, nakolik je tento podnikající manžel povinen vrátit do společného majetku, co bylo ze společného vynaloženo na splátky leasingové společnosti, jako splátky kupní ceny předmětu leasingu, neboť podnikajícímu manželovi jako straně zavázané z leasingové smlouvy vzniká majetkové právo ve vztahu k leasingové společnosti. Z výkladu o povinnosti podnikajícího manžela vrátit do společného jmění manželů vše, co bylo fakticky vynaloženo z majetkového společenství manželů na jeho podnikatelské aktivity, by měla být tato hodnota zahrnutá

do aktiv jeho podnikání, jež jsou určující pro stanovení výsledné částky, kterou by měl do společného majetku vrátit. Nicméně, nelze se domnívat, že by tato hodnota měla být dána součtem dosud zaplacených leasingových splátek, neboť na druhou stranu nelze opomenout ani skutečnost, že výnosy z věcí – automobilu – sloužícího k podnikání jsou majetkem společným, přičemž dochází také k opotřebení této věci¹¹⁸. Z tohoto důvodu je podnikatel nucen vynakládat další náklady související s údržbou či opravou věcí sloužící k podnikání. Proto k co nejpřesnějšímu vymezení částky, kterou by měl podnikající manžel vrátit do společného jmění manželů, se lze domoci prostřednictvím ohodnocení znalcem ke dni zániku společného jmění manželů, a to způsobem, kdy znalec ocení obvyklou cenu předmětu leasingu, od které odečte ještě neuhrazené leasingové splátky. Takto zjištěná cena pak představuje výši prostředků vynaložených ze společného majetku na majetek podnikajícího manžela oddělený¹¹⁹.

---

¹¹⁸ otázkou zůstává, jak toto právo ocenit, s ohledem na skutečnost, že se nejedná o předmět obchodu a jeho tržní cenu nepůjde zcela jasně stanovit. Určitým řešením by bylo vycházet z ceny předmětu leasingu v době vypořádání, určené podle jeho stavu v době zániku společného jmění manželů a odečíst od ní ještě nezaplacené splátky, které bude platit ten z manželů, který figuruje jako strana oprávněná z uzavřené leasingové smlouvy.

¹¹⁹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 30 Cdo 888/2002

8. Vypořádání společného jmění manželů podle zákona o konkurzu a vyrovnání a insolvenčního zákona

S účinností od 1. ledna 2008 začal na území České republiky platit zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, tzv. insolvenční zákon, jež obsahuje podrobnou úpravu úpadkového řízení. Tento zákon nahradil dřívější právní úpravu konkurzního práva, obsaženou v zákoně č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání. I přes zrušení tohoto zákona bude nadále docházet k aplikaci jeho ustanovení, neboť jak uvádí ustanovení § 432 insolvenčního zákona, se použijí pro konkurzní a vyrovnávací řízení zahájena před účinností insolvenčního zákona dosavadní právní předpisy, tj. zákon o konkurzu a vyrovnání. Z tohoto důvodu zahrnuji do mé práce i dřívější úpravy a její vztah ke společnému jmění úpadce a jeho manžela.

8.1. Vypořádání společného jmění manželů podle zákona o konkurzu a vyrovnání

Zákon o konkurzu a vyrovnání vychází z premisy, že dnem právní moci rozhodnutí o prohlášení konkurzu zaniká úpadcovo společné jmění manželů a do konkurzní podstaty spadá ta část společného jmění manželů, s níž úpadce podnikal¹²⁰. Zánik společného jmění úpadce a jeho manžela v důsledku prohlášení konkurzu je nezbytným předpokladem toho, aby mohlo být provedeno jeho vypořádání a následně zpeněžení podílu, který připadl úpadci. Není přitom vůbec rozhodující, o jakou velkou část podílu se jedná. Právní úprava tedy správně zaujímá jednotný postup v případě, kdy na majetek aspoň jednoho z manželů byl prohlášen konkurz, když s vypořádáním majetku v rámci konkurzního řízení vždy spojuje i vypořádání společného jmění manželů.

Řízení o vypořádání společného jmění manželů úpadce je zvláštním druhem sporu vyvolaný konkurzem, který se vymezuje rozsah majetkové podstaty, a který nahrazuje spor o vyloučení věcí z konkurzní podstaty. Účelem konkurzního řízení je uspořádání majetkových poměrů dlužníka, který je v úpadku, tj. není schopen po dobu delší plnit své závazky a má více věřitelů.

Povinnost vypořádat společné jmění nastává kromě shora uvedené možnosti také v případech, nebylo-li do prohlášení konkursu vypořádáno již předtím zaniklé společné jmění úpadce a jeho manžela **nebo** nebylo-li do prohlášení konkursu

---

¹²⁰ majetkem ve smyslu ustanovení § 14 odst. 1 písm. k) předmětného zákona se rozumí věci, pohledávky, jiná práva a jiné hodnoty ocenitelné penězi, nikoli však pasíva – společné dluhy manželů. Ta totiž nemohou být součástí konkurzní podstaty úpadce, neboť v konkurzním řízení jde o pohledávky úpadcových věřitelů, podléhající režimu ustanovení § 20 a násl. zákona

vypořádáno již předtím smlouvou nebo soudem zúžené společné jmění úpadce a jeho manžela, a to v souladu s ustanovením § 26 zákona o konkurzu a vyrovnání.

Při vypořádání zaniklého společného jmění úpadce a jeho manžela se vychází ze stejných obecných zásad, jaké byly již uvedeny při vypořádání společného jmění manželů, a tudíž že:

- podíly obou manželů na majetku patřícím do jejich společného jmění jsou stejné,
- každý z manželů je oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek, a je povinen nahradit, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek,
- závazky obou manželů vzniklé za trvání manželství jsou manželé povinni splnit rovným dílem,
- při vypořádání zaniklého společného jmění se přihlíží k potřebám nezletilých dětí, k tomu, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí a udržení společného jmění, či jak se každý z manželů staral o rodinu

V případech, kdy společné jmění úpadce a jeho manžela zaniklo ještě před prohlášením konkurzu a kdy již bylo dříve zahájeno a probíhá řízení o jeho vypořádání mezi úpadcem a jeho manželem, má za následek prohlášení konkursu na majetek úpadce a jeho manžela přerušeno probíhajícího řízení. Tento následek nastává z důvodu, že se v předmětném řízení dotýká nároků, které se týkají majetku patřícího do konkurzní podstaty nebo které mají být uspokojeny z tohoto majetku. Pokračovat v tomto řízení lze pouze na návrh druhého manžela nebo správce konkurzní podstaty, který se dnem prohlášení konkursu stává účastníkem tohoto řízení místo úpadce, a to přímo ze zákona¹²¹. Toto pravidlo (přerušeno řízení o vypořádání společného jmění manželů z důvodu prohlášení konkursu na majetek jednoho z manželů) bylo do zákona o konkurzu a vyrovnání (konkrétně se jedná o ustanovení § 14 odst. 1 písm. k) implementováno na základě novely provedené zákonem č. 105/2000 Sb., kterým se měnil zákon č. 328/1991 Sb. o konkurzu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti dne 1. května 2000. Jeho včlenění je s ohledem na práva a povinnosti správce konkurzní podstaty, které má v důsledku prohlášení konkursu správným krokem. Dostatečný prostor poskytnutý správcem určitě umožňuje naplnění řádného vypořádání společného jmění úpadce a jeho manžela. Prohlášení konkursu má

---

¹²¹ dle znění ustanovení § 14 odst. 1 písm. c) zákona o konkurzu a vyrovnání před novelou provedenou zákonem č. 105/2000 Sb. měl úpadce možnost podat návrh na pokračování v řízení v případě, že tento návrh správce konkurzní podstaty nepodal v soudem stanovené lhůtě

značný dopad nejenom na výlučný majetek úpadce, nýbrž i na majetek ve společném jmění úpadce a jeho manžela. Tento dopad je zjevný v tom, že společné jmění zaniká a dochází k jeho vypořádání.

K samotnému provedení vypořádání zaniklého společného jmění úpadce a jeho manžela je po prohlášení konkurzu oprávněn pouze správce. Zákonem je současně stanovena také forma provedení vypořádání tohoto majetku, a to buď soudním rozhodnutím v rámci samostatného soudního řízení (rozsudkem nebo soudem schváleným smírem) nebo dohodou uzavřenou v rámci konkurzního řízení. Danou dohodu o vypořádání společného jmění úpadce a jeho manžela může uzavřít za úpadce pouze správce, neboť veškeré dohody o vypořádání majetkového společenství úpadce uzavřené samotným úpadcem v době po prohlášení konkurzu jsou absolutně neplatné, stejně tak dohody uzavřené v posledních šesti měsících před podáním návrhu na prohlášení konkurzu nebo po podání tohoto návrhu, a to s odkazem na ustanovení § 26 odst. 3 zákona o konkurzu a vyrovnání. Aby dohoda o vypořádání společného jmění úpadce a jeho manžela uzavřená správcem a druhým manželem nabyla účinnosti, musí být schválena konkurzním soudem, a to za výslovně zákonem stanovených podmínek:

- a) dohoda je uzavřena v souladu s ustanovením § 14 odst. 1 písm. k) a s ustanovením § 149 a 150 Občanského zákoníku a
- b) s dohodou vysloví předem souhlas věřitelský výbor¹²².

K dosažení potřebného souhlasu ze strany věřitelského výboru je zapotřebí aby se příslušný orgán se zněním uzavřené dohody seznámil. Z tohoto důvodu je správce konkurzní podstaty povinen její text předložit tomuto " rozhodovacímu " orgánu. Až po vyslovení jeho souhlasu s předmětnou dohodou, předloží správce soudu návrh na schválení této dohody soudem. Na daném místě je zapotřebí poznamenat, že proti rozhodnutí soudu o schválení dohody o vypořádání jmění úpadce a jeho manžela není přípustný opravný prostředek. Současně zákon nestanoví povinnost, aby v rozsudku konkurzního soudu, kterým se schvaluje dohoda o vypořádání společného jmění úpadce a jeho manžela byl text této dohody přímo obsažen, na rozdíl od dohody o vypořádání tohoto jmění uzavřené formou soudního smíru v rámci pravidelného soudního řízení.

Pokud situace neumožňuje dosáhnout dohody o vypořádání společného jmění úpadce a jeho manžela v rámci konkurzního řízení, nadále existuje možnost podat návrh na vypořádání tohoto majetkového společenství soudu. K podání návrhu je však

---

¹²² za situace, kdy v konkursním řízení není ustaven věřitelský výbor, vykonává jeho působnost schůze věřitelů

oprávněn místo úpadce správce konkurzní podstaty nebo druhý manžel. Úpadci tedy nepřísluší právo k vypořádání tohoto zaniklého a zatím nevypořádaného společného jmění úpadce a jeho manžela.

I přes skutečnost, že se jedná o specifické řízení o vypořádání společného jmění, postupuje se i na tomto místě dle obecních zásad dle občanského zákoníku. Nicméně, jsou v řízení o vypořádání společného jmění úpadce a jeho manžela, ve srovnání s řízením o vypořádání společného jmění manželů upraveným dle ustanovení Občanského zákoníku, zjevné odlišnosti. Především se jedná o značnou omezenost smluvní volnosti účastníků spočívající v tom, že případná dohoda o vypořádání může být uzavřena pouze se souhlasem věřitelského výboru a příslušného „dohlídajícího“ soudu. Další odlišnost je spatřována v tom, že majetek sloužící k podnikání úpadce patří do konkurzní podstaty a nemůže být při vypořádání přisouzen jeho manželovi. S ohledem na danou skutečnost je manžel úpadce zbaven možnosti prosadit u majetku, se kterým podnikal, vypořádání jeho příkázáním do svého výlučného vlastnictví, neboť tím, že je tento majetek přikázán úpadci, se stává součástí konkurzní podstaty.

Dalším důsledkem prohlášení konkursu je, že se ze zákona stávají zpětně neplatnými některé dohody nebo smlouvy uzavřené v posledních šesti měsících před podáním návrhu na prohlášení konkursu nebo po podání tohoto návrhu. Tato neplatnost určitých smluv nebo dohod postihuje pouze:

- smlouvy o zúžení nebo rozšíření rozsahu společného jmění úpadce a jeho manžela, jestliže se na jejich základě stal součástí společného jmění majetek do té doby patřící jen úpadci (neplatnost ztráty aktiv úpadce ušlých ve prospěch společného jmění),
- smlouvy o rozšíření rozsahu společného jmění úpadce a jeho manžela, jestliže se na jejich základě staly součástí společného jmění závazky patřící do té doby jen manželovi úpadce (neplatnost nabytí pasiv druhého manžela na úkor společného jmění),
- dohody o vypořádání společného jmění jsou neplatné (neplatnost jakéhokoliv jiného vypořádání společného jmění).

Hlavním cílem konkurzního řízení je co nejvýše možné uspokojení nároků věřitelů úpadce, a proto byly tyto opatření zákonodárcem do zákona přímo vtěleny z důvodu, aby nedocházelo k výrazným změnám aktiv i pasiv společného jmění úpadce a jeho manžela ze strany dlužníků, a tím poškození svých věřitelů ve prospěch druhého

manžela a následně zmaření poměrného upokojení všech věřitelů¹²³. Předmětné ustanovení naplňující shora uvedený cíl činí ze zákona smlouvy resp. dohody, které by mohly snižovat hodnotu majetku patřícího do konkurzní podstaty neplatnými. Omezení se však týká pouze smluv uzavřených v posledních šesti měsících před podáním návrhu na prohlášení konkurzu nebo po podání tohoto návrhu. Toto ustanovení však může s ohledem na jeho doslovný výklad vést k závěru, že neplatné jsou veškeré výše uvedené smlouvy uzavřené v posledních šesti měsících před podáním návrhu nebo po podání návrhu i když na základě předmětného návrhu k prohlášení konkurzu vůbec nedojde¹²⁴.

Vypořádání společného jmění úpadce a jeho manžela je nutno provádět tak, aby podíly mezi účastníky byly stejné, rovněž při zachování zásady, že společný majetek, se kterým úpadce podnikal, musí být vždy přikázán úpadci. Pokud by tak tento majetek tvořil více než polovinu společného majetku, vznikne druhému manželovi na vyrovnání svého podílu pohledávka, jež není potřeba přihlašovat do konkurzu. Příslušnému soudu však nepřísluší právo určit pořadí takto vzniklé pohledávky. Předmětná pohledávka se stane pohledávkou v konkurzu dnem právní moci soudního rozhodnutí, kterým byla založena. Co se její povahy týče, lze ji považovat za pohledávku za podstatou, kterou lze uspokojit kdykoliv v průběhu konkurzního řízení bez nutnosti jejího přezkumu při přezkumném jednání a uspokojení až při rozvrhu.

Shora citový zákon řeší také situaci, kdy v průběhu konkurzního řízení uzavře úpadce nový manželský svazek spojující se vznikem nového společného jmění úpadce a druhého manžela. Ustanovení § 26 odst. 1 zákona o konkurzu a vyrovnání však nepřipouští po dobu trvání účinků prohlášení konkurzu vznik nového společného jmění úpadce a jeho manžela. Pro eliminaci možných negativních důsledků pro klidný a nerušený průběh konkurzního řízení je vznik takového to nového společného jmění odložen až ke dni zániku účinku prohlášení konkurzu¹²⁵. Ty končí buď s právní mocí usnesení o zrušení konkurzu konkurzním soudem, nebo vyvěšením usnesení, kterým odvolací soud změnil nebo zrušil usnesení konkurzního soudu o prohlášení konkurzu, na úřední desce konkurzního soudu, nerozhodne-li odvolací soud jinak.

---

¹²³ ustanovení § 26 odst. 3 zákona o konkursu a vyrovnání

¹²⁴ v právní úpravě účinné do 1.5.2000 platilo, že dohody o vypořádání společného jmění manželů uzavřené v posledních šesti měsících před prohlášením konkurzu jsou neplatné. Prohlášení konkurzu způsobilo, že právní důvod plnění – dohoda o vypořádání odpadl. Přijaté plnění z takové dohody se prohlášením konkurzu stalo bezdůvodným obohacením, a proto manžel úpadce byl povinen toto obohacení konkurzní podstaty vydat.

¹²⁵ ustanovení § 26b odst. 1 zákona o konkursu a vyrovnání

8.2. Vypořádání společného jmění manželů podle insolvenčního zákona

Obecně lze konstatovat, že zákon o úpadku a způsobech jejího řešení, tzv. insolvenční zákon, nabízí větší počet alternativ při řešení úpadku nebo hrozícího úpadku dlužníka v insolvenčním řízení, a to konkurzem, reorganizací a oddlužením.

S probírajícím tématem jsou úzce spjaté dva způsoby řešení tohoto stavu dlužníka, a to

- konkurz (insolvenční soud rozhoduje o úpadku dlužníka prohlášením konkurzu na majetek dlužníka) a
- reorganizace (insolvenční soud v tomto případě rozhoduje o povolení reorganizace).

S prohlášením konkurzu na majetek úpadce učiněné ze strany soudu, dochází k zániku společného jmění úpadce a jeho manžela, stejně tak nemůže dojít ke vzniku nového společného jmění po dobu trvání účinku konkurzního řízení a obdobně jako za účinnosti starého zákona přechází na insolvenčního správce oprávnění uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění úpadce a jeho manžela¹²⁶ nebo navrhnout soudu jeho vypořádání. V případě, že vznik společného jmění dlužníka a jeho manžela byl vyhrazen ke dni zániku manželství, má prohlášení konkurzu stejné majetkoprávní účinky jako zánik manželství, tj. po prohlášení konkurzu se provede vypořádání společného jmění manželů, které zaniklo tímto prohlášením.

Prohlášení konkurzu si v nové úpravě zachovalo své účinky týkající se povinnosti vypořádání společného jmění úpadce a jeho manžela. Daná povinnost nastává také v případech, kdy společné jmění úpadce a jeho manžela zaniklo dříve, ale není do doby prohlášení konkurzu vypořádáno, a stejně tak se tato povinnost dotýká společného jmění, které již dříve bylo zúženo smlouvou nebo rozhodnutím soudu a do prohlášení konkurzu nebylo vypořádáno. V těchto případech má prohlášení konkurzu ještě jeden důsledek, který spočívá ve stavení lhůty upravené v ustanovení § 150 odst. 4 Občanského zákoníku (tři roky) k vypořádání společného jmění manželů, jestliže má skončit nejpozději do šesti měsíců od prohlášení konkurzu.

Nová právní úprava kromě shora uvedeného případu dále operuje s danou lhůtou také v případech, kdy v době prohlášení konkurzního řízení nebylo společné jmění vypořádáno rozhodnutím soudu na základě podaného návrhu nebo dohodou uzavřenou před více než šesti měsíci před prohlášením konkurzu. Za splnění daných

---

¹²⁶ předmětná dohoda podléhá také schválení jednak insolvenčním soudem a jednak věřitelským výborem. Tato podmínka však odpadá za situace, kdy se jedná o tzv. *nepatrný konkurz*.

podmínek může insolvenční správce konkurzní podstaty uzavřít s manželem úpadce dohodu o vypořádání nebo podat návrh na vypořádání soudem, a to bez ohledu na dřívější vypořádání nastalé na základě zákonné domněnky dle ustanovení § 150 odst. 4 Občanského zákoníku. Účinky zákonné domněnky nastalé již dříve zůstanou zachovány za podmínky, nebude-li do šesti měsíců uzavřena nová dohoda o vypořádání nebo nebude-li podán návrh na vypořádání soudem. Tímto ustanovením zákon opět naplňuje jednu ze základních zásad uplatňovanou v civilním právu - ochrana práva třetích osob¹²⁷, a to z důvodu možné dispozice s vypořádaným majetkem v období od uplatnění zákonné domněnky do prohlášení konkurzu.

Jednou ze změn, které přinesla nová právní úprava, se dotýká určení majetku patřícího do podstaty, sloužícího k uspokojení pohledávek dlužníkových věřitelů. Zákon přesně vymezuje, který majetek ze společného jmění úpadce a jeho manžela bude patřit do podstaty, přičemž měřítkem tohoto určení je skutečnost, zda návrh na prohlášení konkurzního řízení podával samotný dlužník nebo věřitel¹²⁸. Jistotu ohledně náplně majetkové podstaty má v obou případech pouze majetek, který dlužník použil se souhlasem manžela k podnikání.

Další podobnost v nové právní úpravě v důsledku srovnání s úpravou starou nacházíme v případech, kdy v probíhajícím soudním řízení o vypořádání dříve zaniklého společného jmění, se dané řízení prohlášením konkurzu nepřerušuje, ale namísto úpadce do něj vstupuje insolvenční správce. K uspokojení pohledávek věřitelů pak slouží majetek, kterým správce disponuje, tj. majetek, který byl přiřknut úpadci. Za situace, kdy závazky jsou vyšší než majetek, který spadá do společného jmění manželů, dochází k tomu, že nelze provést vypořádání společného jmění a současně se do majetkové podstaty zahrnuje veškerý majetek náležející do společného jmění manželů. V takovém případě se vypořádání neprovádí a celé společné jmění se zahrne do majetkové podstaty jako celek¹²⁹.

I nadále se setkáváme s ustanovením pojednávajícím o jednom z důsledků prohlášení konkursu spočívající v tom, že se zpětně ze zákona smlouvy uzavřené mezi manžely, které byly uzavřeny po podání insolvenčního návrhu dlužníkem nebo uzavřeny poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, jedná-li se

---

¹²⁷ jedná se zejména o ochranu osob, které nemohly vědět o předložení úpadce

¹²⁸ ustanovení § 205 insolvenčního zákona: Jestliže insolvenční návrh podal dlužník, náleží do majetkové podstaty majetek, který dlužníkovi patřil ke dni zahájení insolvenčního řízení, jakož i majetek, který dlužník nabyl v průběhu insolvenčního řízení. Podal-li insolvenční návrh věřitel, náleží do majetkové podstaty majetek, který dlužníkovi patřil v době, kdy insolvenční soud nařídil předběžné opatření, kterým zcela nebo zčásti omezil právo dlužníka nakládat s jeho majetkem, majetek, který dlužníkovi patřil v době, kdy insolvenční soud vydal rozhodnutí o úpadku dlužníka, a majetek, který dlužník nabyl v průběhu insolvenčního řízení po vydání těchto rozhodnutí.

¹²⁹ viz ustanovení § 274 insolvenčního zákona

o návrh učiněný ze strany věřitele, stávají neplatnými. Pro jejich konkretizaci odkazují na tomto místě na přehled jednotlivých smluv uvedených v první části této kapitoly, neboť se jedná o stejné smlouvy. S ohledem na výše uvedené skutečnosti je tak patrné, že koncepce nové úpravy navazuje na dřívější koncepci právní úpravy s tím, že došlo k určitým drobným změnám, doplnění, či upřesnění úpravy.

Úvodem této statě jsem vzpomenu, že řešením úpadku po nastolené novelizaci předmětného zákona se otázkami vypořádání společného jmění zabývá kromě institutu prohlášení konkursu také nově zavedený institut – reorganizace. Jedná se o postupné uspokojování pohledávek věřitelů při zachování provozu dlužníkovy podniku, zajištěné opatřeními k ozdravení hospodaření tohoto podniku podle soudem schváleného reorganizačního plánu zajištěné průběžnou kontrolou jeho plnění ze strany věřitelů. K reorganizaci lze použít také veškerý majetek ve společném jmění manželů za podmínky souhlasu daného ze strany manžela dlužníka¹³⁰. Současně musí být přijata opatření k ozdravení hospodaření tohoto podniku podle soudem schváleného reorganizačního plánu, jehož plnění je následně pod kontrolou věřitelů. Tento způsob řešení úpadku tak spočívá na sanačním principu a jeho zavedení proto vyrovnává nepoměr mezi likvidačním a sanačním principem, který je charakteristický pro dřívější právní úpravu. Zavedení reorganizace má proto zásadní význam i v řadě dalších aspektů, jako například z hlediska možnosti aktivity věřitelů, či už v řadě aspektů ekonomických¹³¹.

Rozdílem v použití obou způsobu řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníků je, že nově zavedená reorganizace řeší úpadek pouze dlužníka, který je podnikatelem, neboť samotná reorganizace se dotýká jeho podniku, zatím co prohlášení konkursu lze prohlásit také i na nepodnikající osobu. A zároveň na rozdíl od prohlášení konkursu povolením reorganizace společné jmění manželů nezaniká. Tuto společnou majetkovou masu lze použít právě k reorganizaci, ale pouze s písemným, úředně ověřeným, souhlasem druhého nepodnikajícího manžela.

---

¹³⁰ manžel dlužníka poskytuje svůj souhlas na prohlášení, jež musí být vlastnoručně podepsáno.

¹³¹ důvodová zpráva k návrhu insolvenčního zákona – www.justice.cz

9. Úprava majetkového společenství a jeho vypořádání v duchu kontinentálního práva

V polovině 20. století, konkrétně po druhé světové válce, se začínají projevovat v evropském teritoriu tendence směřující k zrovnoprávnění ženy a muže v manželském svazku, včetně úpravy manželských majetkových práv. Ty se projevují především postupnou úpravou právních řádů jednotlivých zemí či vydáváním mezinárodněprávních dokumentů mezivládními organizacemi, jakožto například Radou Evropy¹³².

Úpravu manželského majetkového práva v rámci evropských právních řádů najdeme, obdobně jako v České republice, v občanských zákonících¹³³.

Právní úpravy manželských majetkových vztahů lze v kontinentální Evropě rozřadit do třech režimů¹³⁴, a to:

a) režim odděleného majetku manželů

Již s odkazem na gramatický výklad slovního spojení „odděleného majetku“ lze mít bez jakýchkoliv pochybností za to, že v tomto režimu lze shledat toliko dvě základní formy majetku, a to výlučný majetek muže a výlučný majetek ženy. Do zákonného režimu odděleného majetku lze zařadit režim uplatňující se na území Německa, kdy manželé jsou během trvání manželství výlučnými vlastníky svých majetků a žijí tak v režimu odděleného majetku manželů. Při rozpadu dochází k uplatnění režimu účasti na přírůstcích, který zakládá nárok na podíl na zisku získaného druhým manželem, a to za dobu aplikace tohoto režimu. Po ukončení manželského svazku je rozhodný rozdíl mezi konečnou a počáteční hodnotou majetku každého z manželů. Po závěrečné kalkulaci mezi manžely bude mít ten manžel, který dosáhl menšího zisku, právo na polovinu rozdílu mezi hodnotou vlastního zisku a zisku druhého manžela. Co se modelových případů, pro které je tento režim nejvhodnější, týče, tak to budou případy, kdy jeden nebo oba manželé jsou podnikatelé nebo případy, kdy jeden nebo oba manželé mají z předešlých svazků své potomky a tímto režimem se snaží pro ně uchovat „svůj“ majetek.

b) režim majetkového společenství manželů

Jak jsem již zmiňoval na začátku této kapitoly, komunitární právo otázku společného majetkového společenství jednotně neupravuje a ponechává tak prostor jednotlivým právním úpravám k nastolení „vlastního“ režimu úpravy. Majetkové společenství manželů tak v prostoru kontinentální Evropy lze vymezit dvojím způsobem,

¹³² např. Rezoluce Rady Evropy č. 37/1978, o rovnosti manželů v občanském právu

¹³³ názvosloví občanských zákoníků: Francie – Code Civil, Německo – Bürgerliches Gesetzbuch, Itálie – Codice Civile, Španělsko – Código Civile

¹³⁴ klasifikace dle Boele Woelki K: Matrimonial Property Law

a to jakožto univerzální majetkové společenství a majetkové společenství omezené. Ve srovnání s režimem odděleného majetku manželů se v tomto režimu vyskytuje kromě výlučného majetku obou manželů rovněž majetek jim společný. Současně v něm platí vyvratitelná právní domněnka, že pokud nebude prokázáno jinak, má se v režimu majetkového společenství manželů za to, že majetek nabytý během manželství náleží do společného majetku manželů.

Pod pojem univerzální majetkové společenství lze zahrnout majetek nabytý manžely jak po uzavření manželství, tak i majetek, který každý z manželů nabyt před jeho uzavřením. Příkladem státu, pro který je tato úprava typická, a je na místě poznamenat, že se jedná o režim spíše ojedinělý, je Nizozemsko. Univerzalita režimu ovšem není bezmezná, neboť budoucí manželé mají možnost vyloučit univerzální majetkové společenství formou dohody uzavřené před manželstvím.

Naproti výše uvedenému režimu, omezené majetkové společenství zahrnuje pouze určitý druh věcí. Většinou se jedná o věci, které byly nabyty po uzavření manželství jedním nebo oběma manželi. Majetek, který byl nabyt před uzavřením manželství, zůstává nadále ve výlučném vlastnictví manželů, rovněž jako majetek nabytý dědictvím nebo darem. Tento režim, pod který spadá i česká právní úprava majetkového společenství manželů, převažuje v právních úpravách jednotlivých států¹³⁵.

c) režim odloženého vzniku majetkového společenství

Manželé jsou během manželství výlučnými vlastníky svých majetků a teprve v případě rozpadu manželství vzniká majetkového společenství manželů, které je následně vypořádáno. Tento režim je charakteristický pro skandinávské země jako Dánsko či Švédsko.

I přes zmiňovanou tripartici režimů majetkových vztahů mezi manžely a jejich vzájemné odlišnosti, je všem evropským právním úpravám společné, že umožňují manželům modifikovat tyto zákonné majetkové režimy mezi sebou a adaptovat je tak svým potřebám, zájmům či představám. V evropském právu se tak naplno uplatňuje zásada autonomie vůle při modifikaci těchto režimů. Ta je ovšem korigována soudním přezkumem modifikujících majetkových smluv. Další ze základních premis, na kterých stojí evropská právní úprava, je ochrana ekonomicky slabšího partnera či ochrana třetích stran. Ochrana ekonomicky slabšího partnera se uskutečňuje prostřednictvím

---

¹³⁵ názvosloví majetkového společenství manželů ve vybraných právních řádech: Česká republika – společné jmění manželů, Slovensko – bezpodílové spoluvlastnictví, Itálie – comunione legale, Francouzsko – communauté des acquets, Španělsko – regimen de gananciales (ve Španělsku se v jednotlivých autonomních oblastech uplatňují jiné zákonné majetkové režimy než stanovené občanským zákoníkem – Código Civil, jako např. v Katalánsku je stanovený jako zákonný režim režim odděleného majetku)

institutu ochrany rodinného bydlení či vybavení rodinné domácnosti bez ohledu na to, zda se jedná o výlučný majetek jednoho z manželů či majetek spadající do majetkového společenství manželů. Jejich nakládání je vázáno na souhlas druhého manžela. Naproti tomu, ochrana třetích osob je zabezpečována publikační povinností majetkových smluv manžely.

Evropská právní úprava se vyznačuje nespočetným množstvím harmonizačních a unifikačních norem, jejichž dodržování je vynucováno prostřednictvím procesu aproximace jednotlivých právních řádů těmito normám, či procesu začleňování těchto norem do jednotlivých právních řádů. Je nutné zdůraznit, že se jedná vesměs o úpravu ekonomické či politické oblasti, zatímco regulaci majetkoprávních vztahů mezi manžely prioritně neřeší a ponechává tak regulaci této oblasti národním úpravám. Důsledkem tohoto přístupu je i skutečnost, že režim majetkových vztahů mezi manželi přirozeně vychází „z národních, historických, právních i kulturních tradic a zvyklostí“¹³⁶, které se mohou lišit.

Manželské majetkové režimy zatím nejsou obsaženy v dosud přijatých právních dokumentech či nástrojích Společenství. V současné době o této problematice neexistuje platná mnohostranná mezinárodní smlouva ani evropská úprava. Haagská úmluva o právu použitelném na úpravu majetkových poměrů v manželství roku 1978 byla doposud ratifikována pouze v několika málo evropských zemích¹³⁷. Z toho důvodu jako první krok k řešení byla v roce 2006 vypracována Komisí Evropského společenství tzv. Zelená kniha o kolizním právu v oblasti úpravy majetkových poměrů v manželství, která se týká otázky soudní příslušnosti a vzájemného uznávání¹³⁸. Oblast působnosti Zelené knihy je vymezen širokým okruhem otázek týkajících se zejména platnosti smluv, vypořádání a rozdělení majetku. Česká republika obecně iniciativu Komise vítá, řadu navrhaných řešení považuje za přínosnou, avšak k některým se staví spíše zdrženlivě, a některá nepovažuje za nutná, či účelná.¹³⁹ S odkazem na stanovisko vypracované Ministerstvem spravedlnosti ČR by se uvažovaná úprava měla omezit pouze na kolizní úpravu majetkových dopadů manželského svazku, tzn. manželského majetkového režimu, nikoliv osobních vztahů manželů. Současně by se budoucí úprava měla vztahovat na majetkové vztahy, které nastanou po rozvodu nebo rozluce manželství. Podobná stanoviska zastávají i jiné členské státy.

I přes skutečnost, že harmonizace rodinného práva v rámci Evropské unie zůstává vzdáleným cílem, zpracovává Komise studie, které mají za cíl upravit totožné znaky základního právního režimu manželů, který by se v Evropě uplatňoval. Přitom

¹³⁶ Dvořák J., Spáčil J.: Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 2. vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 6.

¹³⁷ Francouzsko, Lucembursko a Nizozemsko

¹³⁸ Commission of the European Communities: Green Paper on Conflict of Laws in Matters Concerning Matrimonial Property Regimes, Including the Question of Jurisdiction and Mutual Recognition. Dostupný z: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2006/com2006_0400en01.pdf.

¹³⁹ Stanovisko České republiky k Zelené knize o kolizním právu v oblasti úpravy majetkových poměrů v manželství, zabývající se převážně otázkou soudní příslušnosti a vzájemného uznávání. Dostupný z: http://ec.europa.eu/justice_home/news/consulting_public/matrimonial_property/contributions/national_ministries/czech_republic_cs.pdf.

za prioritní se považuje právo manželů uzavřít smlouvu, kterou by mohli upravit své budoucí majetkové poměry mezi sebou odlišně od základního režimu. Dalším znakem tohoto „evropského základního režimu“ by mělo být právo na svobodný výkon pracovní činnosti, se kterým je spjato i „... právo na výlučnou správu příjmů z povolání, jakož i majetku sloužícího k podnikání, k zakládání a vedení bankovních účtů.“¹⁴⁰. Právní úprava by měla obsahovat povinnost přispívat k úhradě nákladů spojených s výdaji rodiny, a to poměrně dle svých příjmů a možností. Rovněž by tato právní úprava měla zajistit ochranu rodinného bydlení a ochranu před jednáním druhého manžela, který by při disponování se svým výlučným majetkem poškozoval zájmy rodiny.

9.1. Jednotlivé evropské právní úpravy při vypořádání majetkových vztahů mezi manžely

A) Německo

Německý právní řád nezakotvuje žádný kogentní model společného jmění, nýbrž poskytuje manželům více variant úpravy jejich vzájemných majetkových vztahů. Právní úprava stanoví, že pokud manželé žijí v zákonném majetkovém režimu majetku nabytého v manželství, pak je třeba majetek nabytý v průběhu manželství při rozvodu mezi manžely vypořádat. Vypořádání probíhá dvojím způsobem, a to buď zvýšením dědického podílu pozůstalého po smrti manžela, či manželky nebo v případě rozvodu tak, že manžel, který dosáhl za trvání manželství menší zisk, uplatní nárok na vyrovnání. Při vypořádání majetku se nepřihlíží na zavinění rozvodu. Domácnost, která je ve společném vlastnictví, musí soud správně a účinně rozdělit. Domácí přístroje, které jsou majetkem manželů, budou přiděleny tomu z manželů, který je odkázán na jejich další používání a vlastníkoví lze připsat převod. Při rozvodu je nutno rozdělit formou vypořádání zaopatření i nároky na důchod, které manželé získali v průběhu manželství, jakožto nároky ze zákonného důchodového pojištění, práva na důchod nebo nároky ze soukromých smluv penzijního pojištění.

Další variantou úpravy majetkových vztahů mezi manžely představuje režim odděleného jmění. Ten spočívá v tom, že každý z manželů nabývá a spravuje svůj majetek sám a rovněž za své dluhy ručí každý z manželů sám. Po zrušení manželství k žádnému vypořádání nedochází.

A posledním, zákonem, umožněným režimem úpravy majetkových vztahů mezi manžely představuje společenství veškerého jmění, spočívající v tom, že majetek obou manželů vnesený do manželství tvoří jednotnou masu, obohacenou o všechno, co manželé nabudou za trvání manželství. Některé věci mohou být z tohoto „majetkového

---

¹⁴⁰ Dvořák J., Spáčil J.: Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 2. vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 20.

souhrnu“ vyčleněny a spadají tak do výlučného vlastnictví toho kterého manžela, a to na základě například manželské smlouvy či vůle zůstavitele v případě dědictví.

B) Řecko

V případě rozvodu má každý z manželů nárok získat movitý majetek, který mu náleží anebo u kterého se předpokládá, že mu náleží, přestože byl využíván oběma manžely, nebo pouze druhým z manželů, kdy druhý z manželů není schopen předpoklad vyvrátit, mimo jiné tím, že věc je nezbytná pro potřeby druhého z manželů. Co se týká společného bydlení manželů, po rozvodu manželství je jeho vlastník oprávněn podat veškeré žaloby týkající se vydání věci a porušení smlouvy vůči druhému manželovi, který toto bydlení užívá. Je-li nemovitost společným jměním manželů, pak rozvodem manželství společné vlastnictví zaniká a každý z manželů obdrží podíl, který mu náleží v souladu s ustanoveními o zániku společného vlastnictví a rozdělení společného jmění. A v neposlední řadě pak u majetku, který jeden z manželů nabyt během trvání manželství, vzniká druhému z manželů nárok žádat podíl z tohoto majetku.

C) Francie

Rozvodem je způsobeno zrušení úpravy majetkových poměrů v manželství a rozdělení majetku. Manžel, který má na rozvodu výhradní vinu, přichází o dary a výhody z manželství, který mu poskytoval jeho partner. Jestliže vinu na rozvodu nesou oba manželé, může každý z nich tato opatření odvolat. Jestliže je rozvod vyhlášen na společnou žádost manželů, opatření se dodržují, pokud neexistuje smluvní odvolání manželů. Při rozvodu na společnou žádost je vyhlášení rozvodu podmíněno dohodou manželů o vyrovnání jejich finančních podílů. U ostatních forem rozvodu se manželé mohou na tomto vyrovnání dohodnout před vyhlášením rozvodu, ale nejsou k tomu povinni. V tomto případě dochází k vyrovnání po rozvodu.

D) Itálie

Italská právní úprava vychází z principu oddělených majetků manželů. Uzavření manželství tak nemá na postavení manželů v majetkoprávní rovině žádný vliv a oba manželé i nadále nabývají majetek jako majetek výlučný. Každý z manželů je rovněž ze svých právních úkonů samostatně zavázán a samostatně odpovědný. Nabývají-li manželé majetek společně, stává se takový majetek předmětem jejich podílového spoluvlastnictví.

E) Lucembursko

Rozhodnutím o rozvodu se nařizuje vyřízení a rozdělení majetkových poměrů vyplývajících z manželství. Pokud neexistuje manželská smlouva, náleží manželé do režimu zákonného majetkového společenství, tedy režimu spolumajetku omezeného na společný majetek. Dělení majetku je nutno rozdělit do dvou etap, a to v první etapě si každý z manželů vezme majetek, který nebyl zahrnut do společenství, pokud jako takový existuje, pokud ne, majetek, který sem byl převeden. Ve druhé etapě se vyřizuje společný aktivní a pasivní majetek. Na jméno každého partnera se založí účet za účelem náhrady toho, co mu společenství dluží a toho, co on dluží společenství.

F) Nizozemsko

Právní řád obsahuje poměrně podrobnou úpravu, pokud jde o příjmy a majetek během trvání manželství. Zákonná úprava předpokládá úplné spoluvlastnictví. Do tohoto spoluvlastnictví v zásadě patří veškerý majetek manželů, kterého nabyli před uzavřením manželství, jakož i v průběhu trvání manželství. Majetek obou manželů splyne v jediný majetek v jejich spoluvlastnictví. Rovněž všechny dluhy, které vznikly před uzavřením manželství, jakož i během trvání manželství, patří v zásadě do tohoto spoluvlastnictví bez ohledu na to, kterému z manželů tento dluh vznikl. Každý věřitel manželů může své nároky uspokojit z celého spoluvlastnictví. Spoluvlastnictví zaniká rozvodem. Tehdy musí dojít k vypořádání spoluvlastnictví. Zákon vychází z toho, že každý z manželů má právo na polovinu spoluvlastnictví. Manželé se mohou od této zákonné úpravy odchýlit a v dohodě o rozvodu nebo při vypořádání se dohodnout jinak. Uzavřením manželské smlouvy si manželé mohou zvolit jinou než zákonnou úpravu. V tomto případě upravují vypořádání spoluvlastnictví při rozvodu podmínky manželské smlouvy.

G) Rakousko

Manželům se zcela dovoluje stanovit dohodou osud jejich majetku. Toto lze provést buď vzájemným zřeknutím se, čímž je zachováno zákonné rozdělení majetku během manželství i po jeho zrušení, rozdělením případného smluvně zajištěného společného majetku nebo převodem částí majetku jednoho z manželů na druhého. Pokud manželé v této věci nic nesjednali, může každý z manželů požádat soudní rozdělení určitých částí majetku obou manželů. Rozdělení podléhá tzv. „manželský užitný majetek“ a „manželské úspory“. K manželskému užitnému majetku náleží vedle bytu manželů a domácnosti všechny ostatní předměty, které během řádného manželského soužití skutečně sloužily životním potřebám obou manželů. Manželské úspory jsou všechny hodnoty nashromážděné manžely během manželského soužití.

Z tohoto rozdělení jsou vyloučeny například předměty přinesené manžely do manželství nabyté z důvodu úmrtí nebo darováním třetí osobou. Dále předměty sloužící k osobnímu užívání samotným manželem nebo k výkonu jeho povolání a také podniky a podíly v podnicích, pokud tyto nepřestávají pouhé hodnotové výdaje. Soud rozdělí majetek podle zásady spravedlnosti s ohledem na všechny závažné okolnosti, přičemž je třeba věnovat zvláštní pozornost významu a rozsahu příspěvku každého z manželů na pořízení manželského užitného majetku a nashromáždění manželských úspor a také na prospěch dětí.

H) Polsko

Po uzavření sňatku mezi manžely dochází ke vzniku společného jmění manželů ze zákona. To se vztahuje na majetek, který nabudou během trvání manželského svazku jako zákonné společné vlastnictví. Na druhou stranu společné vlastnictví zaniká, když skončí manželství, tj. až nabude účinnosti rozsudek o rozvodu manželství. Oba manželé mají na společném jmění stejný podíl. Má-li k tomu kterýkoliv z manželů vážné důvody, může požádat soud o rozdělení společného jmění podle toho, v jaké míře každý z manželů přispěl k nabytí uvedeného majetku. Dále pokud manželé obývají společné obydlí, soud v rozhodnutí o rozvodu manželství rozhodne o způsobu užívání obydlí po dobu, kdy je rozvedení manželé nadále sdílejí. Soud také může, je-li takovýto návrh podán, rozhodnout o rozdělení společného obydlí nebo přidělit obydlí jednomu z manželů, jestliže druhý souhlasí, že jej opustí, aniž mu je poskytnuto náhradní bydlení.

I) Portugalsko

Specifikum portugalské právní úpravy spočívá v tom, že i přes uplatnění zákonného režimu majetkového společenství manželů, může v zákonem stanovených případech vzniknout režim oddělených majetků, čímž dojde zároveň k eliminaci jiné volby majetkového režimu. Takový případ nastane v případě, kdy manželé uzavřeli manželství bez předchozích ohlášek nebo jeden z manželů je starší než 60 let¹⁴¹.

---

¹⁴¹ <http://ec.europa.eu/civiljustice/divorce>

10. Společný nájem bytu manžely

I přes skutečnost, že společný nájem bytu manžely není vázán na úpravu společného jmění manželů a netvoří jeho součást, přestože má majetkovou povahu, tak otázka vypořádání společného jmění manželů je ve svých důsledcích propojena s řešením otázky bydlení rozvedených manželů po likvidaci manželského svazku. Důkazem této propojenosti je ustanovení § 705 Občanského zákoníku, podle kterého při rozhodování o tom, komu z rozvedených manželů zůstane byt, který je dosud ve společném jmění manželů, vezme soud v úvahu jednu ze stěžejních zásad vypořádání společného jmění manželů, a to konkrétně zásadu zájmů nezletilých dětí. Určitou výjimku ze shora uvedeného právního stavu představuje společný nájem družstevního bytu manžely. Ta spočívá v tom, že kromě společného nájmu bytu manžely vzniká i společné členství v bytovém družstvu, přičemž členský podíl v bytovém družstvu, jakožto majetková hodnota, předmětem společného jmění manželů je¹⁴².

Úprava společného nájmu bytu manžely je úpravou značně kogentní, neboť manželům není umožněno vznik nebo zánik společného nájmu smluvně vyloučit, a to ani dohodou vzájemnou či s pronajímatelem. Institut společného nájmu bytu manžely je společný jak pro nedružstevní, tak pro družstevní byty. Nedoťká se ovšem bytů služebních, zvláštního určení a bytů v domech zvláštního určení.

10.1. Vznik společného nájmu bytu manžely

Úprava pojednávaného institutu je obsažena v ustanoveních § 703 a násl. Občanského zákoníku. Předpokladem, se kterým zákon spojuje vznik společného nájmu bytu manžely, tak jak to uvádí komentované znění Občanského zákoníku, je vznik práva nájmu bytu alespoň jednomu z manželů, trvání manželství a existence trvalé spolužití¹⁴³, a to bez ohledu na právní důvod vzniku tohoto práva¹⁴⁴. Jako nejběžnější, ale ne jediný, způsob se jeví uzavření nájemní smlouvy. Dále však přichází v úvahu rovněž dohoda o výměně bytu, dohoda dle ustanovení § 700 odst. 2 Občanského zákoníku nebo přechod nájmu bytu na manžely či jednoho z manželů.

Společný nájem nemusí vzniknout pouze mezi manžely. V případě, že v době před uzavřením manželství je jeden z manželů společným nájemcem bytu s jinou osobou, například se svým sourozencem v důsledku přechodu nájmu po rodičích, tak

¹⁴² rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 29 Odo 460/2005

¹⁴³ na rozdíl od vzniku společného nájmu bytu manžely za trvání manželství, není nutné v případě vzniku společného nájmu bytu manžely, aby manželé spolu trvale žili, což je odůvodněno tím, společný nájem bytu manžely vzniká již uzavřením manželství.

¹⁴⁴ Švestka, Spáčil, Škárková, Hulmák a kol. Občanský zákoník II., C. H. Beck, 2. vydání, 2000, s. 2052

ani uzavřením sňatku nevznikne k tomuto bytu právo společného užívání bytu manžely¹⁴⁵. Manželka může pak v takovém případě užívat byt pouze se souhlasem všech ostatních společných nájemců – pouze se souhlasem s manželovým sourozencem.

Občanský zákoník obsahuje zvláštní právní úpravu společného bydlení v družstevních bytech, u kterých může společný nájem vzniknout výlučně mezi manžely. Zákonná úprava vychází ze stavu, že pokud vzniklo před uzavřením manželství některému z manželů právo na uzavření smlouvy o nájmu družstevního bytu, vzniká uzavřením manželství společný nájem bytu oběma manželům. Pokud vzniklo toto právo pouze jednomu z manželů za trvání manželského svazku, vznikne se společným nájmem bytu manžely i společné členství manželů v družstvu, z kterého jsou následně oba manželé oprávněni a povinni společně a nerozdílně. Společné členství manželů v bytovém družstvu představuje výjimku ze zásady nahlížení na členství v družstvu jako členství individuální. Jedná se totiž o zákonnou konstrukci, kdy se na oba manžely hledí jako na jediného člena družstva, nikoliv jako na členy dva.

Společné členství manželů tak dle ustanovení § 703 Občanského zákoníku vzniká v zásadě v každém případě, kdy vznikne právo na uzavření nájemní smlouvy k družstevnímu bytu za trvání manželství na základě stanov družstva, rozhodnutí příslušného orgánu družstva. To nastává zejména v důsledku převodu členských práv podle ustanovení § 230 Obchodního zákoníku, změnou nedružstevního nájmu na družstevní nebo výměnou bytu, kterou manželé nabudou byt družstevní¹⁴⁶.

10.2. Zánik společného nájmu bytu manželů

K zániku společného nájmu bytu manželů může dojít i za trvání společného žití manželů. Taková situace nastává v případě, kdy manželé již nemají zájem o pokračování stávajícího nájemního vztahu a rozhodnou se ho ukončit dohodou o ukončení nájmu bytu uzavřenou s pronajímatelem nebo podáním výpovědi z nájmu bytu. Úkony směřující k ukončení společného nájmu musí učinit oba manželé, neboť takové jednání překračuje obvyklou správu společných záležitostí. V obou případech zákonná úprava vyžaduje písemnou formu. Samozřejmě, že nelze opomenout zmínit mezi základní důvody zániku nájmu bytu taktéž důvod uplynutí doby nájmu.

Společný nájem bytu zanikne i tím, že jeden z manželů trvale opustí společnou domácnost, tzn., že učiní jednání vedené s úmyslem domácnost zrušit a již ji neobnovit.

---

¹⁴⁵ R 24/1980

¹⁴⁶ Švestka, Spáčil, Škárová, Hulmák a kol. Občanský zákoník II., C. H. Beck, 2. vydání, 2000, s. 2054

Trvalé opuštění domácnosti je nejen úkonem faktickým, nýbrž i úkonem právním, a proto musí být také svobodným projevem vůle manžela, který domácnost opouští. O trvalé opuštění ovšem nejde v případě, že opuštění společné domácnosti je motivováno snahou vyhnout se neshodám, ke kterým mezi manžely před opuštěním docházelo a jejichž opakování bylo možné reálně očekávat. Tomu se naroveň klade i jednorázový manželský konflikt takového charakteru a intenzity, který setrvání jednoho z manželů ve společné domácnosti činil do budoucna neúnosným.¹⁴⁷ Splněním těchto podmínek dochází k zániku společného nájmu bytu a jediným nájemcem se stává manžel, který v bytě zůstal.

Pro ucelenost vnímání této problematiky rovněž považuji na místě uvést, že obecné způsoby zániku nájmu dle ustanovení § 710 Občanského zákoníku, jakožto i úmrtí, či převod a přechod vlastnictví na jednoho manžela a konečně i trvalé opuštění společné domácnosti nelze uplatnit u bytů družstevních. Naproti tomu dochází, u tohoto druhu bytů, k zániku společného nájmu manželů v souvislosti se zánikem členství v bytovém družstvu.

V dalších odstavcích se zaměřím na další způsoby ukončení společného nájmu bytu manžely, a to dohodou a rozhodnutím soudu, které rozeberu v souvislosti s otázkou zákonné úpravy u družstevních bytů. Důvodem tohoto vymezení je zejména dopad těchto způsobů ukončení na projednávanou problematiku této práce, což je otázka vypořádání manželů.

10.2.1. Dohoda o vypořádání společného nájmu

Základním specifíkem nájmu u družstevních bytů je spojení nájmu s členstvím nájemce v družstvu, z čehož jsou oba manželé oprávněni a povinni společně a nerozdílně. Zákonná úprava diferencuje u družstevních bytů dvě základní varianty právního stavu. V prvním případě, kdy jeden z rozvedených manželů nabyl právo na uzavření nájemní smlouvy k družstevnímu bytu před uzavřením manželství, dochází k zániku společného nájmu bytu na základě pravomocného rozsudku o rozvodu manželství s tím, že právo užívat družstevní byt zůstane tomu z manželů, který nabyl práva na nájem tohoto bytu před uzavřením manželství. K aplikaci druhé varianty dochází v případě, kdy manželé jsou nejenom společnými nájemci bytu, ale zároveň jsou společnými členy bytového družstva. Při vypořádání společného nájmu pak dle ustanovení § 705 odst. 2 Občanského zákoníku připadají v úvahu dva způsoby řešení,

---

¹⁴⁷ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 2 Cdon 1980/97

a to dohoda rozvedených manželů nebo nepodaří-li se dosáhnout mezi rozvedenými manžely konsenzus, tak soudní rozhodnutí na návrh jednoho z rozvedených manželů a současně se rozhodne i o tom, který z nich bude jako člen družstva dále nájemcem bytu. Z tohoto ustanovení tedy vyplývá, že se zánikem manželství rozvodem není ze zákona spojen zánik společného členství rozvedených manželů v družstvu, ale k jeho zániku je třeba dohody rozvedených manželů nebo rozhodnutí soudu o zrušení společného nájmu družstevního bytu rozvedenými manžely. Zákonná úprava neklade na formu dohody žádné formální požadavky, z čehož lze dovodit, že nemusí být učiněna ani v podobě písemné. Nicméně, lze pouze rozvedeným manželům doporučit její písemné provedení, a to zejména s ohledem na případnou důkazní povinnost při soudním sporu. I přes uvedené závěry musí příslušná dohoda obsahovat alespoň ujednání stran o tom, který z manželů bude nadále členem družstva a nájemcem bytu. Současně nelze opomenout ani judikaturní činnost soudů, dle které platná dohoda musí obsahovat i výslovný projev vůle zrušit společný nájem a především musí řešit i otázku vyklizení bytů druhým z manželů včetně zajištění případné bytové náhrady.¹⁴⁸

Platnou dohodu, byť i ústní, o tom, který z manželů bude i nadále užívat předmětný byt, mohou rozvedení manželé uzavřít až v době, kdy rozsudek o rozvodu manželství se stal pravomocným¹⁴⁹. V případě, že rozvedení manželé nejsou schopni dohodnout se o nájmu bytu, soud na návrh jednoho z nich rozhodne o zrušení práva společného nájmu bytu a současně určí, který z manželů bude byt užívat i nadále. Při rozhodování soud přihlédně zejména k obecním zásadám vypořádání, jakožto okolnost komu byly svěřeny do výchovy nezletilé děti, zásluhy na získání bytu, majetkové poměry rozvedených manželů či jejich zdravotní stav, majetkovým poměrům manželů, k účelnému využití bytu či ke stanovisku pronajímatele.

Kardinální otázkou ve vztahu k tématu této práce se jeví otázka, zda dohodu o vypořádání společného nájmu lze uzavřít v rámci dohody o majetkovém vypořádání. Již s odkazem na dřívější judikaturu je nutné uvést, že vypořádání společného jmění manželů a určení výlučného nájemce družstevního bytu představují dvě, na sobě nezávislá řízení¹⁵⁰. Z povahy obou řízení lze dodat, že rozhodnutí o zrušení práva společného nájmu by mělo předcházet vypořádání společného jmění manželů, neboť jednomu z manželů zaniká na základě prvního rozhodnutí členství v družstvu, za což mu náleží majetková kompenzace. Nicméně, dle mého názoru nic nebrání tomu, aby

¹⁴⁸ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 26 Cdo 485/2000

¹⁴⁹ Křeček, S. Aktuální otázky bytového práva v praxi soudů, 2. vydání. Praha: Linde, 2002, s. 48

¹⁵⁰ R 14/1978 – rozhodování soudu o zrušení práva společného užívání družstevního bytu manžely není vázáno na to, aby se současně rozhodovalo o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví (nyní společného nájmu manželů), jehož součástí je i členský podíl v družstvu.

dohoda o zrušení práva společného nájmu u družstevního bytu a dohoda o vypořádání společného jmění manželů byla obsažena v rámci jednoho právního úkonu. To přichází v úvahu nejen za situace, kdy jsou obě dohody uzavřeny až po rozvodu, ale i v případě postupu dle ustanovení § 24a zákona o rodině, neboť jak jsem již v samostatné kapitole ohledně této dohody zmiňoval, dohoda o majetkovém vypořádání je v takovém případě jedním z předpokladů pro rozvedení manželství.

10.2.2 Majetkové vypořádání rozvedených manželů

V souvislosti se zánikem společného nájmu k družstevnímu bytu rozvodem vyvstává otázka majetkového vypořádání mezi rozvedenými manžely. Větší část právních expertů v součinnosti s ustálenou judikaturou soudů vycházejí z toho, že vzniklo-li za trvání manželství nejen právo společného užívání družstevního bytu, ale i společné členství v bytovém družstvu, pak hodnota práv a povinností spojených s užíváním tohoto bytu je majetkovou hodnotou, která spadá do předmětu společného jmění manželů a podléhá tak vypořádání. Soudy proto musí při vypořádání společného jmění manželů přihlídnout k této majetkové hodnotě jako k jiným majetkovým hodnotám, které jsou rozvedeným manželům společné a rozhodnout tak o tom, kterému z manželů tato hodnota připadne. Hodnota členského podílu by ovšem neměla připadnout tomu z manželů, který pozbyl právo společného užívání bytu. Rozhodnutí tak bude podmíněno především tím, který z rozvedených manželů bude jako člen družstva užívat dál, ať již na základě dohody rozvedených manželů či na základě pravomocného rozhodnutí soudu. Z těchto dílčích závěrů lze proto učinit závěr konečný, spočívající v tom, že o vypořádání hodnoty členského podílu lze rozhodnout až po zrušení práva společného nájmu bytu a společného členství manželů v družstvu. Nicméně, nejedná se o výlučné a jediné stanovisko ohledně této problematiky¹⁵¹. Objevují se i názory, dle kterých jsou členská práva a povinnosti v bytovém družstvu právy majetkovými, ale nikoliv výlučně majetkovými, zahrnují v sobě totiž celý komplex práv a povinností, která mají zcela zvláštní režim. S ohledem na skutečnost, že způsob vzniku a zániku společného členství manželů v bytovém družstvu je upraven specificky v kogentních ustanoveních Občanského zákoníku, nemusí tak společný členský podíl tvořit součást společného jmění manželů a nelze ho tak rovněž zrušit za trvání manželství, čímž jsou dispozitivní práva manželů ohledně této součástí jejich společného jmění ze zákona omezeny¹⁵². I přes výše uvedené difference v chápání

¹⁵¹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 22 Cdo 5384/2007

¹⁵² Švestka, Spáčil, Škárková, Hulmák a kol. Občanský zákoník II., C. H. Beck, 2. vydání, 2000, s. 2055

členského podílu, jakožto majetkové hodnoty, lze učinit závěr přijatelný pro oba tábory, a to následovně. S majetkovou hodnotou členského podílu, tedy nikoliv podílem jako takovým, jako součástí společného jmění manželů lze disponovat podle úpravy společného jmění manželů, otázky vzniku, existence a zániku členství v družstvu a společného nájmu bytu je však vždy nutné posoudit pouze podle úpravy v ustanoveních § 703 až 709 Občanského zákoníku.

Vypořádání nečiní žádné potíže v případě, kdy jeden z manželů nabyl právo uzavřít nájemní smlouvu k družstevnímu bytu před uzavřením manželství a kdy tedy vzniká pouze společný nájem, nikoliv společné členství v družstvu. Za takové situace se družstevní byt nestává předmětem společného jmění manželů¹⁵³. Odlišná, komplikovanější, situace nastává, kdy takové právo nájmu k družstevnímu bytu vzniklo za trvání manželství a kdy vzniká kromě společného nájmu rovněž společné členství v družstvu.

K dosažení „finálního verdiktu“ v záležitosti, jakým způsobem dochází k majetkovému vypořádání mezi rozvedenými manžely, je na místě si zodpovědět dvě základní otázky. Za první, jakým způsobem stanovit hodnotu vypořádacího členského podílu a za druhé, jakým způsobem vypořádat práva vyplývající z členství v bytovém družstvu u manžela, který o své členství přišel ve prospěch manžela druhého. K zodpovězení první otázky nabízí ustálená právní praxe tři varianty zjištění hodnoty členského podílu¹⁵⁴:

- i) první varianta vychází ze závěru, že náhrada členského podílu je odvozena ze zůstatkové ceny členského podílu¹⁵⁵. Členský podíl tak představuje obchodní podíl v družstvu a člen družstva je vlastně účastníkem na podnikání družstva jako podnikatelské právnické osoby. Hodnotově je výše podílu závislá na stavu čistého obchodního jmění družstva a odpovídá tak výši účetně zjištěné účasti člena družstva na majetku družstva. Současně se vychází ze závěru, že vedle členského podílu nelze tržně ocenit práva vyplývající z členství v družstvu a proto je nelze při zániku společného členství vypořádat.
- ii) Další varianta vychází z hlediska obvyklé ceny, tj. ceny, za kterou by bylo možné převést stejný členský podíl za stejných místních a časových okolností, přičemž hodnota členského podílu tak bude zjištěna na základě znaleckého posudku¹⁵⁶.

---

¹⁵³ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 22 Cdo 1668/2003

¹⁵⁴ Dvořák, T. K některým otázkám existence a zániku společného členství manželů v bytovém družstvu. Ad Notam, 2002, č. 3, s. 51

¹⁵⁵ např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 30 Cdo 726/2001

¹⁵⁶ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 22 Cdo 717/99 nebo 22 Cdo 2244/99

Proto pro vypořádání práv a povinností spojených s užíváním družstevního bytu rozvedených manželů je tedy určující obvyklá cena těchto práv ke dni uzavření dohody o zrušení práva společného nájmu družstevního bytu manželů nebo ke dni, kdy nabude rozhodnutí o zrušení tohoto práva, jakož i o tom, kdo z nich jako člen družstva bude dále nájemcem bytu, právní moc.

- iii) A poslední varianta vychází z premisy, že členský podíl odpovídá vypořádacímu podílu zjištěnému podle ustanovení § 233 odst. 2 a 3 obchodního zákoníku¹⁵⁷. Vypořádací podíl představuje určení majetkové účasti člena družstva v tomto družstvu a podle zmiňovaného ustanovení obchodního zákoníku se určí poměrem splaceného členského vkladu dosavadního člena násobeného počtem ukončených roků jeho členství k souhrnu splacených členských vkladů všech členů násobených ukončenými roky jejich členství. Vzhledem k tomu, že pro určení jeho výše je rozhodný stav čistého obchodního jmění družstva a podle účetní uzávěrky za rok, v němž členství zaniklo, je vypořádací podíl odrazem hospodářské bilance družstva.

Učiním-li rozbor a následně vzájemné srovnání výše nastíněných variant ohledně zjišťování hodnoty členského podílu, je možné pouze konstatovat, že ani jedna z nich není bezchybná. První koncepce nebo varianta zjišťování byla právní a soudní praxí odmítána s ohledem na zákonnou úpravu obsaženou v zákoně č. 513/1991 Sb., obchodním zákoníkem, který pojem zůstatková cena členského podílu nezná a proto jakákoliv operace s tímto pojmem v rámci soudního rozhodování by byla v rozporu se zákonem. Ke zbývajícím variantám je potřebné zdůraznit, že při zjišťování hodnoty členského podílu vycházejí ze vztahu člena k bytovému družstvu. I přes skutečnost, že ani jedna z nich neposkytuje spravedlivé řešení ve vztahu rozvedeného manžela jakožto člena a rozvedeného manžela jakožto nečlena družstva, tak varianta uvedená pod bodem ii) se zdá být nejideálnějším způsobem. Důvodem tohoto tvrzení je zejména skutečnost, že tato koncepce odráží ekonomickou realitu a svým způsobem obsahuje i hodnotové vyjádření členských práv a povinností, čehož důkazem je i fakt, že koncepce zjišťování hodnoty členského podílu založená na základech obvyklé ceny se stala v rámci soudní rozhodovací praxe koncepcí nejvíc aplikovanou. Při vypořádání hodnoty členského podílu tak nelze dle současné soudní praxe vycházet ze zůstatkové hodnoty členského podílu ani z hodnoty vypořádacího podílu, ale cena tohoto majetkového práva se pro účely vypořádání stanoví jako cena obvyklá, tj. cena, kterou by bylo možno za převod těchto členských práv a povinností v rozhodné době dosáhnout.

---

¹⁵⁷ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 20 Cdo 411/99 nebo 30 Cdo 887/2002

Zajímavý případ nastane také v situaci, kdy nedošlo k vypořádání hodnoty členského podílu, neboť nebylo rozhodnuto o zániku společného členství. V takovém případě Nejvyšší soud uvádí, že manžel, který se nestal členem družstva, se může po uplynutí tříleté lhůty domáhat po druhém manželovi, aby mu vyplatil polovinu hodnoty členského podílu¹⁵⁸. V souvislosti s tímto stanoviskem nejvyšší soudní instance je zapotřebí rovněž zmínit skutečnost, že právo na vypořádání majetkové hodnoty členského podílu se nemůže promlčet dříve, než dojde ke zrušení společného práva nájmu družstevního bytu a určení toho, kdo bude byt nadále užívat jako výlučný člen družstva. Obecná tříletá promlčecí lhůta pak začne běžet dnem následujícím poté, co k takovému zrušení práva došlo¹⁵⁹.

Rozhodnutí o tom, kdo bude nadále výlučným nájemcem bytu, nese v sobě další povinnosti. Dle ustanovení § 712 odst. 3 Občanského zákoníku se musí také rozhodnout o bytové náhradě pro toho z manželů, který nebyl určen nájemcem. Jemu tak přísluší dle ustálené soudní praxe náhradní ubytování s tím, že soud může z důvodu hodných zvláštního zřetele přiznat místo náhradního bytu náhradní ubytování. Ten lze spatřovat zejména v tom, že vyklizovaný nájemce nepřispíval na nájemné a na úhradu za plnění spojená s užíváním bytové jednotky nebo že právo společného nájmu bytu vzniklo až uzavřením manželství a vyklizovaný rozvedený manžel neměl před manželstvím právní důvod k užívání bytu jiného. Při rozhodování o bytové náhradě přihlíží soud k době trvání manželství, k chování vyklizovaného manžela za trvání nájemního vztahu či k jeho zásluhám o získání společného bytu.

---

¹⁵⁸ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 22 Cdo 775/2007

¹⁵⁹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 22 Cdo 2380/2007

11. Závěr

Institut společného jmění manželů, jak jsem již na danou okolnost poukazoval v úvodu této práce, je relativně novým institutem právního řádu. Negativním důsledkem této skutečnosti je fakt, že ani do dnešního dne se nevytvořila v dostatečném rozsahu judikatura, které by se přímo dotýkala úpravy tohoto institutu. Avšak z důvodu zachování zásady kontinuity a tím pádem z důvodu navazování stávající právní úpravy na předchozí pojetí majetkových vztahů mezi manžely, vychází se i v dnešní době do značné míry z judikatury, právních názorů, stanovisek či výkladů vzniklých v době před zakomponováním tohoto institutu do českého právního řádu.

Připravovanou kodifikací Občanského zákoníku by mělo dojít k sjednocení soukromoprávní úpravy do jediného kodexu, čímž by došlo k eliminaci nežádoucího stavu roztržitosti právní úpravy. Výrazný prvek sjednocení je očividní v tom, že rodinné právo, resp. úprava rodinně-právních vztahů, bude do budoucna upravena společně s majetkovými právy manželů. Nicméně, z důvodu shora zmiňované záady zachování kontinuity bude nová úprava navazovat na právní úpravu stávající s tím, že se bude jednat ovšem o úpravu podrobnější a přesnější. Stěžejní zásadou nově připravovaného kodexu je zásada dispozitivnosti. Ta se promítá v řadě směrů. Mám za to, že připravovaná kodifikace počítá s tím, že zákonný manželský majetkový režim bude uplatňován pouze v případech, kdy se manželé nebo snoubenci nedohodnou jinak. Tím pádem je zřejmé, že manželům nadále zůstane možnost smluvně modifikovat rozsah jejich majetkového společenství. V rámci těchto modifikačních smluv nebude předmět dohody manželů nebo snoubenců nijak omezen, a tudíž budou mít možnost volby jakéhokoliv zákonem dovoleného režimu úpravy svých vzájemných majetkových práv. Dispozitivnost manželů nebude ovšem bezbřehá, neboť připravovaná úprava nadále vychází ze stávající úpravy, kdy platí obecné pravidlo zákazu jednat při uzavírání dohod v rozporu s dobrými mravy a dotýkat se tak tímto jednáním práv třetích osob. Navíc nebude dle nové úpravy možné dohodami vyloučit povinnosti manžela pečovat o rodinu.

Nová úprava rovněž počítá s ingerencí soudů, které budou oprávněné společné jmění manželů nejenom zúžit, ale i zrušit, a to pouze ze závažných důvodů. K zásadním změnám by nemělo dojít v oblasti vypořádání zaniklého společného jmění manželů. I nadále zůstane zachována zásada, že každé zrušené i zaniklé společné jmění je třeba vypořádat. Platnosti vypořádání nemá bránit skutečnost, bude-li se vypořádání týkat jen části společných majetkových práv a závazků, stejně jako skutečnost, že k uzavření dohody dojde před zrušením nebo zánikem společného jmění manželů. Pro tyto případy

má platit, že se účinky vypořádání vztahují vždy ke dni zrušení nebo zániku společného jmění manželů.

S ohledem na výše uvedené chystané změny v úpravě majetkových práv manželů tak lze s určitostí přehlásit, že nová právní úprava má za cíl zpřesnit a doplnit právní úpravu stávající, což považuji za pozitivní a žádoucí. Za další zásadní skutečnost považuji, že navržená právní úprava vychází ze základních principů standardní úpravy majetkových vztahů manželů v evropském prostoru, kdy je akcentováno zejména rovné postavení manželů a zejména jejich smluvní volnost ve vzájemných majetkoprávních vztazích.

Připravované legislativní změny mají značný ohlas u řadu právních expertů, a proto nezbývá než doufat, že jejich výsledkem bude přehledný a srozumitelný kodex občanského práva, který nahradí současnou roztříštěnou právní úpravu a přispěje tak k nastolení období právní jistoty a upevnění právního vědomí společnosti.

12. Seznam použité literatury

I. Knihy

- ❖ Blažke, J.: Majetkové právo manželské, Sborník studií z občanského práva, Praha: Orbis, 1953,
- ❖ Dvořák, J., Spáčil, J.: Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 2. vydání, Praha: ASPI, 2007,
- ❖ Dvořák, J.: Majetkové společenství manželů, Praha: ASPI Publishing, 2004,
- ❖ Holub, M., Pokorný, M., Bičovský, J.: Společné jmění manželů, 1. vydání, Praha: Linde, 2000,
- ❖ Křeček, S.: Aktuální otázky bytového práva v praxi soudů, 2. vydání, Praha: Linde, 2002,
- ❖ Kůrka, V., Drápal, L.: Výkon rozhodnutí v soudním řízení, Praha: Linde, 2004,
- ❖ Radvanová, S., Zuklínová, M.: Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva, Praha: C.H.Beck, 1999,

II. Zákony a komentované zákony

- ❖ Holub, M., Nová, H.: Zákon o rodině, 3. vydání, Praha: Linde, 1998,
- ❖ Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol.: Občanský zákoník, 7. vydání, Praha: C.H.Beck, 2002,
- ❖ Knappová, M., Švestka, J. a kol.: Občanské právo hmotné 1, ASPI, 2002,
- ❖ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, 5. vydání, Praha: C.H.Beck, 2003,
- ❖ Štenglová, J., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník, 9. vydání, Praha: C.H.Beck, 2004,
- ❖ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. § 1 – 459, Komentář., 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2008,
- ❖ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník II. 2. vydání, Praha: C.H. Beck, 2000,
- ❖ vyhláška č. 190/1996 Sb., českého úřadu zeměměřického a katastrálního,
- ❖ zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů,
- ❖ zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů,
- ❖ zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů,
- ❖ zákon č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů,
- ❖ zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů,
- ❖ zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů,
- ❖ zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů,

III. Odborné články

- ❖ Dvořák, J., Wintrová, A.: K právní odpovědnosti za závazky druhého manžela, Právní praxe, 1999, č. 9,
- ❖ Dvořák, T.: K některým otázkám existence a zániku společného členství v bytovém družstvu, Ad notam, 2002, č. 3,
- ❖ Dvořáková Závodská, J.: Patří obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným do společného jmění manželů?, Právo a rodina, 2005, č. 12,
- ❖ Fiala, J.: K rozdílu mezi vypořádáním společného jmění manželů a uzavřením dohody o vypořádání, Právní rozhledy, 1999, č. 2,

- ❖ Fleischer, J: Dohody manželů podle § 143a odst. 1 občanského zákoníku, Ad notam, 1995, č. 1,
- ❖ Králíčková, Z: Předmanželská smlouva de lege lata a rekonstrukce českého rodinného práva, Právní rozhledy, 2003, č. 11,
- ❖ Salač, J.: Společné jmění manželů, Právní praxe, 1998, č. 9,
- ❖ Salačová, M: Podnikání a zákonné majetkové společenství manželů, Právo a podnikání, 1996, č. 5,
- ❖ Vašíček, M., Dvořáček, D.: Společné jmění manželů a vypořádání závazků, Právní rozhledy, 2004, č. 11,
- ❖ Veselý, J.: Co přináší novela občanského zákoníku do majetkových vztahů manželů?, Právní rozhledy, 1998, č. 6,

IV. Judikatura soudů

- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 30 Cdo 1803/2000,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 22 Cdo 798/2004,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 22 Cdo 1638/2004,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 22 Cdo 2896/2000,
- ❖ usnesení Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 22 Cdo 2152/2003,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 22 Cdo 820/2003,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 22 Cdo 2779/2008,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 21 Cdo 2045/2006,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 22 Cdo 1476/2000,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 22 Cdo 2433/99,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 22 Cdo 684/2004,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 22 Cdo 1283/2003,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 3 Cz 29/63,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 22 Cdo 726/99,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 21 Cdo 2544/2000,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 20 Cdo 238/2003,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 2085/2006,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 7 Tdo 271/2003,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 22 Cdo 2201/2005,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 30 Cdo 257/2001,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 30 Cdo 2193/2005,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 2 Cdon 1980/97,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 26 Cdo 485/2000,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 30 Cdo 1171/2002,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 22 Cdo 2914/99,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 22 Cdo 629/2000,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 22 Cdo 1037/2004,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 22 Cdo 1731/2003,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 29 Odo 460/2005,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 22 Cdo 1781/2004,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 22 Cdo 5384/2007,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 22 Cdo 1052/2004,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 22 Cdo 2296/2004,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 30 Cdo 888/2002,

- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 22 Cdo 1668/2003,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 30 Cdo 726/2001,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 22 Cdo 2244/99,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 20 Cdo 411/99,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 30 Cdo 887/2002,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 22 Cdo 775/2007,
- ❖ rozsudek Nejvyššího soudu ČR, spisová značka 22 Cdo 2380/2007,
- ❖ náleží Ústavního soudu ČR, spisová značka I US 86/99,
- ❖ náleží Ústavního soudu ČR, spisová značka III US 86/98,
- ❖ náleží Ústavního soudu ČR, spisová značka IV US 201/96,
- ❖ usnesení Ústavního soudu ČR, spisová značka II US 33/95,
- ❖ náleží Ústavního soudu ČR, spisová značka I US 16/97,
- ❖ rozsudek Krajského soudu v Brně, spisová značka 35 Ca 52/94,
- ❖ rozsudek R 63/95,
- ❖ rozsudek R 42/72,
- ❖ rozsudek R 24/1980,
- ❖ rozsudek R 14/1978

V. Internetové zdroje

- ❖ www.justice.cz,
- ❖ http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2006/com2006_0400en01.pdf,
- ❖ http://ec.europa.eu/justice_home/news/consulting_public/matrimonial_property/contributions/national_ministries/czech_republic_cs.pdf,
- ❖ <http://ec.europa.eu/civiljustice/divorce>

13. Obsah

1. Úvod	1
2. Historický exkurs základných vývojových fází právní úpravy majetkových vztahů mezi manžely	3
2.1. Všeobecný občanský zákoník rakouský.....	3
2.2. Právo slovenské.....	4
2.3. Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném.....	5
2.4. Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník.....	6
3. Obecná charakteristika společného jmění manželů	10
3.1. Předmět společného jmění manželů dle platné právní úpravy	11
3.1.2. Předmět společného jmění manželů dle navrhované právní úpravy.....	13
3.2. Zdroje společného jmění manželů	14
3.2.1. Majetek tvořící společné jmění manželů	15
3.2.2. Smluvní nabývání a nabývání do společného jmění manželů na základě rozhodnutí státního orgánu	16
3.2.3. Ostatní způsoby nabývání do společného jmění manželů	18
3.3. Výlučné vlastnictví každého z manželů.....	20
3.4. Podílové spoluvlastnictví manželů	22
3.5. Závazky a společné jmění manželů	23
3.5.1. Závazky z porušení právních povinností	24
4. Modifikace společného jmění manželů	26
4.1. Modifikace společného jmění manželů dohodou manželů	26
4.1.2. Modifikace společného jmění manželů dohodou manželů dle navrhované právní úpravy.	27
4.2. Modifikace rozsahu společného jmění manželů rozhodnutím soudu.....	28
4.2.2. Modifikace společného jmění manželů rozhodnutím soudu dle navrhované právní úpravy	30
4.3. Odložení vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství	30
4.4. Předmanželská smlouva.....	30
5. Užívání, údržba a správa společného jmění manželů	32
5.1. Správa společného jmění manželů dle navrhované právní úpravy	33
5.2. Společné jmění manželů a podnikání.	33
6. Zánik společného jmění manželů	35
6.1. Zánik společného jmění manželů dle platné právní úpravy.....	35
6.1.1. Zánik společného jmění manželů při zániku manželství.	35
6.1.2. Zánik společného jmění manželů za trvání manželství	36
7. Vypořádání společného jmění manželů	41
7.1. Obecně o vypořádání společného jmění manželů	41
7.2. Vypořádání společného jmění manželů dohodou manželů.....	45
7.2.1. Právní úprava vypořádání společného jmění manželů formou dohody do 31. července 1998.....	46
7.2.2. Stávající právní úprava vypořádání společného jmění manželů formou dohody	49
7.2.3. Obecný výklad k dohodě o vypořádání společného jmění manželů.....	54
7.2.4. Úprava vypořádání společného jmění manželů formou dohody dle navrhované právní úpravy.....	55
7.2.5. Dohoda dle ustanovení § 24a odst. 1 písm. a) Zákona o rodině.....	55
7.3. Vypořádání společného jmění manželů soudním rozhodnutím	58
7.4. Vypořádání společného jmění manželů zákonnou domněnkou	63
7.5. Obecně o předmětu vypořádání společného jmění manželů	70
7.5.1. Předmět vypořádání společného jmění manželů.	71
7.5.2. Předmět vypořádání společného jmění manželů v souvislosti s podnikáním alespoň jednoho z manželů	72

7.5.2.1. Obchodní podíl jako předmět vypořádání společného jmění manželů	74
7.5.2.2. Podnik jako předmět vypořádání společného jmění manželů.	76
7.5.2.3. Leasingové smlouvy	79
8. Vypořádání společného jmění manželů podle zákona o konkurzu a vyrovnání a insolvenčního zákona	81
8.1. Vypořádání společného jmění manželů podle zákona o konkurzu a vyrovnání ..	81
8.2. Vypořádání společného jmění manželů podle insolvenčního zákona.	86
9. Úprava majetkového společenství a jeho vypořádání v duchu kontinentálního práva	89
9.1. Jednotlivé evropské právní úpravy při vypořádání majetkových vztahů mezi manžely	91
10. Společný nájem bytu manžely	96
10.1. Vznik společného nájmu bytu manžely	96
10.2. Zánik společného nájmu bytu manžely.	97
10.2.1. Dohoda o vypořádání společného nájmu	98
10.2.2. Majetkové vypořádání rozvedených manželů	100
11. Závěr	104
12. Seznam použité literatury	106
13. Obsah.....	109
14. Resumé.....	111

14. Resumé

This thesis is focused on spousal joint-property and the settlement thereof as the legal cornerstone of Czech matrimonial law. The fact that this relatively young legal instrument encompasses a rather broad and difficult area of relationships, both inter-spousal and between spouses and third parties was the decisive factor in my selection of this topic. Additionally, the topic is current and has a broad effect on people's daily lives.

The goal of this thesis is to shed some light on the theoretical background of the legal regulation of inter-spousal property relations by comparing the current legal regulation with its historical counterpart. In so doing, the thesis will highlight specific points of this legal instrument as well as the possibilities of its future transformation, revision, or complementation.

This discussion will begin with the historical background of the legal regulation of inter-spousal property relations from 1811 to the present. Then it will outline the general characteristics of spousal joint-property, including an evaluation of its positive and negative aspects. It will also discuss what constitutes the property held by the marital community. Obligations between spouses that exist solely because of marriage will be examined next. The thesis will then examine the possibility of modification of the legally defined limits of the joint-property. This includes a discussion of various types of agreements and the maintenance and administration of joint-property. Next, it will evaluate settlement arrangements for joint-property initiated for instance due to the commencement of the business activity by one of the spouses. This includes a discussion of the reasons leading up to the extinguishment of a joint-property relationship. The final chapters of this thesis are devoted to the similar foreign legal regulations and to the new law on insolvency. It will conclude by discussing domestic issues such as property settlement of former spouses upon the termination of the joint apartment rental.

For reasons of transparency and coherence, each chapter will commence with a discussion of the former legal regulation, which is subsequently juxtaposed with the current legal regulation. The respective chapters and sub-chapters are then concluded with the examination of the issue in the light of the prepared recodification of the Czech Civil Code.